

ӘВЕЛ

Гирами Китабар илТикІру Институт
Москва
2018

Эвел

Фикрар-хиялариз:
ibt_inform@ibt.org.ru

Табасаран чалназ Гирами Китабар илт
ТикІбарин сесниинди вуйи ва электрон-
ный журйир Гирами Китабар илт
ТикІру
Институтдин сайтдиъ дихъидичвуз:
ibt.org.ru/ru/media?id=ТВN

Сифте гаф

Гирами Китабар кьуб йишваз пай шула: Кюгъне Йикърар ва ЦИийи Йикърар. ЦИийи Йикърариъ Иса Месигъдин уъмрикан, ляхнарикан ва Дугъу улупу аьгъюваларикан дибикина. Кюгъне Йикърариъ дюн'я арайиз хубкан, инсаниятдин ва жугъуд халкъдин тарихдикан, Муса пайгъамбрин къанунарикан ва Заанурин жара пайгъамбрарин ляхнарикан ктибтура. Душваъ гъацира Заанурин пайгъамбрари гъидикиу Китабар ва мяълийирин Китаб – Забур а. Кюгъне Йикърарнан гизаф паяр мусурмнаризра гирамидар ву, мисалназ, Муса пайгъамбрин къанунар ва пайгъамбрарикан вуйи ихтилатар.

Гирами Китабар илтИкиру Институтди гьарсар касдиз чан багъри чИалниинди Гирами Китабар урхуз шлу мумкинвал тувувалиин ляхин гъабхура. Гъамусдиз табасаран чИалниинди «ЦИийи Йикърар» (2010), гъацира Кюгъне Йикърариан «Рут, Юнус» (2013), «Эстер, Даниял» (2016) ва «Дюз уъмриз насигъятар» (2018) кIуру Китабар удучIвна.

Магъа гъамус Кюгъне Йикърариан «Эвел» кIуру сабсана Китаб учвухъна дурубкъна.

Гирами Китабарин сифте кIулиъ Мусайин хъуб китаб тувна. Му китабарийъ, жугъуд халкъ фици арайиз

гъафнуш ва Заанури дурарихъди йикърар фици гъи-
йитІнуш, ктибтура. Душваъ гъацира, инсаният фици
арайиз гъафнуш ва инсандихъди йикърар гъаз лазим
вуйидар вуш, улупна. Думу гъадисйирикани ухъуз Гирами
Китабарин сабпи китаб вуйи «Эвел» китабдиъ кІура.

Гъаму китабдин садпи йицІисаб кІул – вари-
дюн’яин тарихдикан вуйи сифте гаф ву. Заанури
дюн’яна инсан арайиз гъахну. Хъа инсанди Заанурихъ
хъпехъди гуннагъ гъапІну ва ихтияр адру йимиш
гъипІну. Гъаддиз, гъеле тарихдин эвелилан башла-
миш дапІну, инсаниятдин уьмур чІуру ляхнарихъди
ва ниятарихъди абцІна. Му сеbeb дубхъну, Заанури,
Чахъ хъпехъури гъахъи сар Нюгъдин хизан ктарди,
вари инсаният танкъ апІуру. Нюгъдилантина инсанар
хъана артмиш дапІну ккундийи.

Шид илипну дюн’я ккидипбалан къяляхъ Заа-
нури, Чан гаф вари адмийирихъна гъабхбан бадали,
сакъюдар касар ктагъуру. Думу гаф, вари инсаният
фици уьбхъюруш, гъаддикан ву. Заанури ктагъу думу
адмийирикани, му Китабдин йицІикъюбпи кІулилан
ккебгъну, ктибтура.

Жугъуд халкъдин бина ккебгъдар ва чпин ахъю абйир
гъашидар Ибрагъимна Исакъна, Якъуб ва Якъубдин
баяр гъахъну. Заанури дурариз, ичв тухум гизаф ахъюб
апІидиза кІури, гаф тувнийи. Дурар, чпиз Заанури ту-
ву ругар-жилариин ерлемиш хъиди. Заанури дурариз
туву гъякъвалин Гаф, вари инсаниятдиз кайиб хъибди.

Жугъдарин ахъю абйир дудуркънайидар, гъякълу-
дар чпира дайи – дурарикра хайлин зяиф хасиятнан
ва гъякъсуз ляхнарин лишнар кайи. Гъаци вушра, му
касар хъугъ’вал кІваъ ади Заанурин гафнахъна илтІи-
кІуйи ва Дугъан табшуругъарихъ хъпехъуйи.

«Эвел» китаб литературайин жюрбежюр кІалбаринди тафавутлу ву: саспи йишвариъ гьядисйир гагь адлуди ва гьевеслуди ктитур, гагьсана – аьжайиб ва рюгназ тясир тувру саягъниинди, саспи йишвариъ – тухмарин ччвурар ктухура, тму йишвариъ, Заанурихьна вуйи ккарагбар мяъли жюрейиинди тувра. Кюгъне жугьдарин гизаф аьдатарин гъи ухъу гъавриъ духьнадархъа. Гъаддиз гъавриъ духьну адруб скобкйириъ ваяки машнан исикк улупнача. Гъацира китабдин аьхириъ гъавриъ ахъуз кюмек апІру алатар туврача: гъар жюре уьлчмйир ва кюгъне жугьдарин сакьюдар аьдатар.

Му китаб илтІибкІу ва дид’ин гъилиху касариз варидариз чухсагъул кІурача. Му китаб урхру вари табасаранариз миди шадвал хур кІури умудлу вуча.

Гирами Китабар илтІукІури Институт

Эвел

Дюнъя арайиз хуб

1 ¹Сифте Заанури завна жил арайиз хуру.
²Жил кьайдасузди ва ичИди вуйи. КІан ккадру штарин зиин мучІушин алийи. Заанурин Рюгь штариин шуйи.

³Заанури гьапну: «Гьит, акв ибшри!» Ва акв шулу.
⁴Заануриз акв кьабул шулу ва думу мучІушнахьан жара апІуру. ⁵Заанури аквназ «йигъ» кІуру, хьа мучІушназ – «йишв». Хябяхъ шулу, хьа гвачІин шулу: му сабпи йигъ вуйи.

⁶Заанури гьапну: «Гьит, штун кьялаъ ижмишин ибшри, ва ижмишну зиин али шид кІанакк ккайи шидхьан жара апІри». ⁷Заанури ижмишин апІуру ва зиин али шид кІанакк ккайи штухьан жара апІуру. Ва гьаци гьабхьну. ⁸Заанури ижмишназ «зав» кІуру. Хябяхъ шулу, хьа гвачІин шулу: му кьюбпи йигъ вуйи.

⁹Заанури гьапну: «Гьит, завун кІанакк ккайи шид саб йишваз уч ибшри ва гьит кьураMAT ккитІибгъри». Ва гьаци гьабхьну. ¹⁰Заанури, кьураMATдиз «жил» кІуру, хьа уч гьаши штариз – «гьюлер». Заануриз му кьабул шулу. ¹¹Дугъу гьапи: «Гьит жили чрушин туври: тум айи уклар ва бегьер тувру гьубкьу жюрейин гьарар». Ва

гъаци гъабхъну. ¹² Жили чрушин хуру: тум айи гъубкы жюрейин укIар ва бегъер тувру гъубкы жюрейин гъарар. Заануриз му къабул шулу. ¹³ Хябяхъ шулу, хъа гвачIин шулу: му шубубпи йигъ вуйи.

¹⁴ Заанури гъапну: «Гъит завун ижмишниин акв тувру мутмйир ишри. Дурари йигъна йишв жара апIиди ва вахтар, йигъар, йисар улупиди. ¹⁵ Гъит дурари зав'ан акв туври ва жил аку апIри». Ва гъаци гъабхъну. ¹⁶ Заанури завуъ къюб зурба акв тувру мутмйир арайиз хуру. Дугъу, йигъ тййин апIуз, ригъ арайиз хуру, хъа йишв тййин апIуз ваз арайиз хуру. Дугъу хядарра арайиз хуру. ¹⁷⁻¹⁸ Заанури дурар, жилиз акв тувуз, йигъ'инна йишв'ин ахъювал апIуз ва акв мучIушнахъан жара апIуз, завун ижмишниин дерккру. Заануриз му къабул шулу. ¹⁹ Хябяхъ шулу, хъа гвачIин шулу: му юкьубпи йигъ вуйи.

²⁰ Заанури гъапну: «Гъит штар чIивишнари ацIри. Хъа жилин зиин зав вуйибси ничхрар тIирхури ишри». ²¹ Заанури гъюлерин зурба гъяйванатар, шутуъ ахъючIвеъ гъубкы жюрейин чIивишнар, ва хлинцар хъайи гъубкы жюрейин ничхрар арайиз гъахи. Заануриз му ужуйи рябкъюру. ²² Заанури гъамци кIури дурар ужувлакк ккаъру: «Артухъ йихъай, артмиш йихъай, гъюлер ацIай. Хъа ничхрари жил алабцIри». ²³ Хябяхъ шулу, хъа гвачIин шулу: йигъ хъубпиб.

²⁴ Заанури гъапну: «Гъит жили гъубкы жюрейин чIивишин хури: мал-къара, гъяшаратар ва гъубкы жюрейин вягъши гъяйванатар». Ва гъаци шулу. ²⁵ Заанури гъубкы жюрейин вягъши гъяйванатар, мал-къара ва ахъючIвеъ гъяшаратар апIуру. Заануриз му ужуйи рябкъюру.

²⁶ Заанури гъапну: «Ухъусир, Ухъуз ухшар айи адми апIидихъа. Адмийи гъюлин балугъариин, завун

ничхрариин, мал-къарайиин, вари жилиин ва вари гьяшаратарииин агъавал апИиди».

²⁷ Заанури, Чавсир, адми арайиз хуру,

Заанурсир Дугъу арайиз хуру;

Жилижви ва дишагъли арайиз хуру.

²⁸ Заанури, дурар ужувлакк ккаъну, кІуру: «Артухъ йихъай, артмиш йихъай, жил алабцІай, думу хиликк ккапІай. Гъюлин балугъариин, завун ничхрариин ва жилин вари гъайванатарин зиин агъавал апІинай».

²⁹ Заанури гъапи: «Узу учвуз, жилиин алибкъан гъарсаб укІан тум, ва тум айи гъарсаб гъарин бегъер хурагди тувназа. ³⁰ Хъа жилин гъайванатариз, завун ничхрариин ва жан али гъарсаб жилин чІивишназ Узу укІан чрушин хурагди тувназа». Ва гъаци шулу. ³¹ Заанури, Чав арайиз гъабхибдилан ул илбицуру – вари гизаф ужуйи вуйи. Хябяхъ шулу, хъа гвачІин шулу: йигъ йирхъубпиб.

2 ¹ Гъамци завна жил ва заварийна жиларий айиб вари арайиз хуру. ² Ургудпи йигъаз Заанури Чан апІурайи ляхнар ккудуркІуру. Ургудпи йигъан Дугъу Чан гъапІу вари ляхнарихъан рягъятвал гъадабгъуру. ³ Заанури ургудпи йигъ ужувлакк ккапІуру ва гирами апІуру, фицики думу йигъан Дугъу Чав арайиз гъахи вари ляхнарихъан рягъятвал гъадабгъурайи.

Эдем багъдиъ Адамдинна Гъавайин уъмур

⁴ Магъа, завна жил фици Заанури арайиз гъахидар вуш: РАББИ* Заанури завна жил апІурайи вахтна,

* ^{2:4} Заанури Муса пайгъамбриз Чан ччвур ачмиш гъапІну. Заанурихъна вуйи гъюрматнаан жугъдари думу ччвур кІури

⁵ жилин я саб рук, я саб укI алдаи, фицики РАББИ Заанури жилинна мархь гьапIнадаи, ва думу тартиб апIуз инсан адаи. ⁶ Жилилан за шулайи бугъну жил кьяши апIурайи. ⁷ РАББИ Заанури жилин биширугдикан адми ктауру, дугъан хъюхънин ппулариъ уьмрин нефес ибтру, адмийин жан илибшуру.

⁸ РАББИ Заанури ригъ гьудубчIвру терефнаъ айи Эдемдиъ багъ ибтру ва душваъ Чав ктау адми тIаъру. ⁹ РАББИ Заанури душваъ кIваз мани ва ицци бегьер хру гьубкьу жюрейин гьарар кивру. Багъдин кьялаъ уьмрин гьар ва ужубна харжиб улупру гьар айи.

¹⁰ Эдемдиан, багъдиз шид тувуз, нир удубчIвура. Хъасин думу, юкьуб цирклиз пай шула. ¹¹ Сабдин ччвур Пишон ву. Думу, гъизил айи Хавила уьлкейилан илтIибкIура. ¹² Думу ругарин гъизил ужуб ву. Душваъ ицци ниъ хъайи гьарарин шириш ва оникс кIуру багъа гъванар а. ¹³ Кьубпи нирин ччвур Гихон ву. Думу Куш уьлке вуйибси илтIибкIура. ¹⁴ Шубубпи нирин ччвур Тигрис ву. Думу Ассирийин ригъ гьудубчIвру терефнахъантина гьябгъюра. Юкьубпи нир – Ефрат.

¹⁵ РАББИ Заанури Эдем багъдиъ адми итру, багъ уьбхюз ва гъайгъу зигуз гъитру. ¹⁶ Дугъу адмийиз гъапи: «Увхъан багъдиъ гьарсаб гьарин йимишдикан ипIуз шулвухъан, ¹⁷ аммаки ужубна харжиб улупру гьаркан мипIан, гъипIиш, якъин йикIидиву».

¹⁸ РАББИ Заанури гъапи: «Сарди хъуб адмийиз ужу дар. Узу дугъаз чаз гъилигу юлдаш апIидиза». ¹⁹ РАББИ Заанури жилин ругдикан гьар жюрейин гъайванатарна

гъахъундар. Дидин ерина дурари «рабби», яни «йиз ахъюр» кIури гъахъну. Думу ччвур фици кIуйиш дюзди аьгъдар, гъаддиз дидин ерина РАББИ бикIура.

ничхрар ктау. Дугъу дурар адмийихъна хуру ва фицдар ччвурар тувруш лигуру. Адмийи гъарсаб чИвишназ фицдар ччвурар тувнуш, гъаци кІури гъахьи. ²⁰Адмийи вари мал-къарайиин, вари ничхрариин, вари гъяйванатариин ччвурар иливу — амма дугъаз чаз гъилигу юлдаш гъидихъундайи. ²¹РАББИ Заанури адми ижми нивкІуз гъаъру. Хъа дугъан гъвал’ан мурглин тІул адабгъуру ва адабгъушв гъибкру. ²²РАББИ Заанури дугъан мурглин тІуликан дишагъли яратмиш апІуру ва думу жилижвувахъна хъади гъюру. ²³Хъа жилижвуву кІуру: «Магъа думу: кІураб — йиз кІурбарикан вуйир, йикк — йиз йиккарикан вуйир. Мугъаз дишагъли пи-ди, фицики жилижвувкан яратмиш дапІнайир ву*».

²⁴Магъа гъаддиз жилижви, чан адашна дада гъитну, чан хпирихъди сатІи хъиди, ва дурар саб беденси хъиди.

²⁵Дурар къюридра — адмира, дугъан хпирра — гъя-цІалди вуйи, амма дурариз начди дайи.

Гуннагъ арайиз гъюб

З ¹РАББИ Заанури гъапІу гъяйванатаригъ варитІан аьмалдаруб битІ вуйи. Диди дишагълийихъан гъерхру:

— Му багъдин сабкъан йимиш мипІанай кІури Заанури дугъридан гъапнийинхъа?

²Хъа дишагълийи битІраз гъапи:

— Заанури гъапунчуз: йимишар итІуз шулучвхъан, ³амма багъдин къялаъ айи гъаргъян учву дарчІиди гъузбан бадали, митІанай ва дурарик кучуз мукучанай.

⁴Хъа битІру дишагълийиз:

* 2:23 Жугъуд чІалнаъ жилижви — «иш» ва дишагъли — «иш-ша».

– Ваъ, йикИдарчва, – кІуру. ⁵ – Думу йимишар гъитІу йигъан ичв улар арццди ва учвузра уж’вална харживал аьгъю хъибдичвуз. Заанурси хъидичва. Мидкан Заануризра аьгъя.

⁶ Дишагълийиз гъарин йимишар, итІуз ужудар, уччудар ва аькьюл туврудар вуди, рякъюру. Дугъю гъаргъян йимиш гъюдубтІуру, ипІуру, жилиризра тувру ва дугъура ипІуру. ⁷ Дурарин улар арццу, ва дурариз чиб гъяцІалди айиб рякъюру. Хъа жилирина хпири инжирин кІажарикан чпиз юкъвнаан идитІрудар апІуру.

⁸ Хъябяхъган жилиризна хпириз багъдиъ РАББИ Заанур лицурайиб ебхъуру, ва дурар гъарарихъ гъитІикІуру. ⁹ РАББИ Заанури адмийиз дих апІуру:

– Наан ава?

¹⁰ Дугъю гъапи:

– Багъдиъ Уву лицурайиб гъеебхъунзуз. ГучІ гъабхъунзуз, фицики гъяцІалди айза, ва гъитІикІунза.

¹¹ – Шли гъапунвуз яв гъяцІливаликан? – гьерхру РАББИ Заанури. – Узу увуз гъадагъа гъапІу гъаргъян йимишар гъитІнийва?

¹² Адмийи гъапи:

– Уву увуз туву дишагълийи дурар тувунзуз, хъа узура гъитІунза.

¹³ РАББИ Заанури дишагълийихъан гьерхру:

– Уву мици гъаз гъапІунва?

Дишагълийира жаваб туву:

– БитІру алдатмиш гъапІунзу ва гъитІунза.

¹⁴ Хъа РАББИ Заанури битІраз гъамци кІуру:

– Яв гъапІубдиз дилигну, балайикк ккабхъдива: мал-къарайин ва гъяйванатарин арайиан идипну хъибдива – уву яв фун’инди гъябгъюри йибкІайизкъан бишируг ипІури хъивдива. ¹⁵ Увуна дишагъли душмнар

апИдизачву, ва ичв насларра чиб-чпиз душмнар хьиди: дугъан насли яв кІул уьбгъидияв, ва уву думу наслин швякьраз галам йивидива.

¹⁶ РАББИ Заанури хпириз кІуру:

– Уву гъагъдиъ гъахьиган, яв аьзиятар Узу ар-тухъ апИдизаяв, аьзабарьди бицІидар апИдива. Яв жилирихъна яман тямьгъ хьибдияв, хъа дугъу ув'ин аьхювал апИди.

¹⁷ Хъа адмийиз РАББИ Заанури кІуру:

– Хпирихъ хъебехъну, Узу увуз гъадагъа гъапІу йимиш гъипІунва! Уву багъна духъну жил балайикк ккабхъну. Вари яв уьмриъ жилин бегъер аьзиятнинди гъазанмиш апІури хьидива. ¹⁸ Зазарна чІуру укІар диди увуз тувди, хутІлин укІ ипІури хьидива. ¹⁹ Уву жиликан ктаур вува, ва думу жилиз къяляхъ хътакидива. Думу вахт улубкъайиз, амкІуъди уьл ипІури хьидива. Уву жилин биширугтІан дарва, ва хъана биширугдиз илтІикИдива.

²⁰ Адамди* чан хпириз Гъава** кІуру, фицики дугъкан вари инсаниятдин баб шулу.

²¹ РАББИ Заанури Адамдизна дугъан хпириз гъидкьин палтар апІуру ва дурариин алахъуру.

²² Хъа РАББИ Заанури кІуру:

– Магъа адми Ухъусир гъахъну – ужубна харжиб аьгъюр. Гъамус уьмрин гъаргъян, аьжал хътрур дархъуз, дугъу йимиш гъюдудубтІри гъа!

²³ РАББИ Заанури думу, учв ктау ругдихъна жил тартиб апІуз, Эдем багъдиан адауру. ²⁴ Адми утІуркк-ну, уьмрин гъарихъна вуйи рякъ уьбхюз, Эдем багъдин

* 3:20 «Адам» жугъуд чІалнинди «адми» кІуру гаф ву.

** 3:20 «Гъава» жугъуд чІалнинди «уьмур» кІуру гаф ву.

ригъ гьудубчІвру терефнаъ къудратлу малайикар – херувимар дерккру ва илтІибкІурайи цІин тур дубсру.

Каин ва Авел

4 ¹Адам чан хпир Гъавайихъди шулу, хпир гъагъ-диъ шулу. Хъа Каин («жвуваз гъадагъур») бабкан шулу, ва хпири кІуру: «РАББИЙИН кюмекниинди адми гъахъунзуз». ²Хъасин дугъу Каиндин чве Авел хуру. Авел марччар уърхрур, хъа Каин жилихъ лихрур шулу.

³СацІиб вахтналан Каинди жилин мейвайикан РАББИЙИЗ багъиш апІуру. ⁴Авелира чан лижаъ сифте гъахъи ччиларин жандкарин чагъидарстар паяр хуру. РАББИЙИЗ Авелна дугъу багъиш гъапІдар къабул гъахънийи, ⁵хъа Каинна дугъу багъиш гъапІдар къабул гъахъундайи. Каиндиз яман хъял гъюру, дугъан маш кІару шулу. ⁶РАББИЙИ Каиндиз кІуру:

– Гъаз хъял гъюравуз? Маш гъаз кІару дапІнава?
⁷Эгер уву гъакълуди апІури гъашиш, уву къабул дарапІди гъузур кІурана? Эгер уву гъакълуди апІури даршиш, яв урчІарихъ увуз гуннагъ ккепІна. Увухъна дидин яман тямгъ хъибди, аммаки уву дид’ин агъавал дапІну ккунду.

⁸Каинди чан чве Авелиз кІуру:

– Гъач гьудучІвурхъа.

ХутІлиъ айиган, Каин чан чве Авелиин алархъуру ва думу йикІуру.

⁹Хъа РАББИЙИ Каиндихъан гьерхру:

– Яв чве Авел наан аяв?

– Агъдарзуз. Узу, йиз чве улиъ уърхюрайир, ву-йинхъа? – жаваб тувру дугъу.

¹⁰РАББИЙИ гъапи:

– Фу гъапІва? Яв чвуччвун ифдин дихну жилиан Узуз гъарай апІура. ¹¹ Гъамусдихъантина уву, яв хиларилантина удубзу яв чвуччвун ифи къабул гъапІу жилилан улТурккну, балайикк ккахърайир вува. ¹² Жилихъ лихруган, увуз сарун диди чан къувват тувидар. Уву, жилилан улТурккну, хал хътрур хъидива.

¹³ Хъа Каинди РАББИЙИЗ кІуру:

– Узуз гъадабТІнайи жаза, узхъан аьгъ апІуз шлубТІан гизаф ву. ¹⁴ Магъа, гъамус узу жилилан улТурккурава, узу Увуз дрякъди хъиди, улТурккну, жилиин хал хътрур хъиди узкан, ва узуз алахъу шли вушра узу йивну йикІиди.

¹⁵ Хъа РАББИЙИ дугъаз гъапи:

– Ваъ, шли уву, Каин, йивну гъачІиш, дугълан ургуб ражари хъял алдабгъиди.

РАББИЙИ Каиндик, алахъу сарира думу йивну диликІуз, лишан апІуру. ¹⁶ Хъа Каин РАББИЙИХЪАН гъудучІвну гъягъюру ва Эдемдихъантина, ригъ гъудубчІвру теревнаъ, Нод ругариин ерлемиш шулу.

Каиндин наслар

¹⁷ Каин чан хпирихъди шулу, хпир гъагъдиъ шулу ва Янок кІуру бай хуру. Думу вахтна дугъу шагъур диврайи, шагъриз чан бай Янокдин ччвур тувру. ¹⁸ Янокдиз бай – Ирад шулу, Ираддиз бай – Мехиаил шулу, Мехиаилиз Метушаэл шулу. Метушаэлиз бай – Лемек шулу. ¹⁹ Хъа Лемекди чаз къюр шив гъадагъуру: сарин ччвур Ада, къюбпирин ччвур Цилла вуйи. ²⁰ Адайиз Явал кІуру бай шулу. Дугъкан, чпин лижарра хъади, чадрариъ яшамиш шлударин ата-баба гъахъну. ²¹ Дугъан чвуччвун ччвур Ювал вуйи. Думу чюнграриин ва швутІрамариин мукъмар йивру

варидарин аба вуйи. ²² Циллайиз Тувалкаин шулу. Дугъкан йифриканна рукъкан вари жюрейин алатар апІрур шулу. Тувалкаиндин чи Наама вуйи. ²³ Хъа Лемекди чан хпариз кІуру:

– Ада ва Цилла! Йиз сеснахъ хъебехъай!

Йиз хпар, йиз гафариз иб тувай!

Узуз зиян апІру адми йивну йикІидиза.

Узуз гъурд йивру бицІирра йивну

йикІидиза.

²⁴ Эгер Каиндихъанди ургуб ражари артухъ

хъял алдабгъуруш,

хъа Лемекдихъанди ургцІурна ургуб ражари

хъял алдабгъиди.

Шит ва Энош

²⁵ Адам хъана чан хпирихъди шулу, хпириз Шит кІуру бай шулу. «Заанури узуз Каинди йивну гъачІи Авелин ерина жара велед тувунзуз», – бицІириз ччвур тувруган, кІуру хпири. ²⁶ Шитдизра бай шулу. Дугъу дугъ’ин Энош кІуру ччвур иливуру. Думу вахтнахъанмина РАББИЙИЗ икрам апІувал ккебгъру.

Адамдихъан Нюгъдихъна

5 ¹ Магъа Адамдин тухмикан ихтилат. Заанури адми арайиз хруган, Чаз ухшар вуйир арайиз гъахну. ² Жилижви ва дишагъли арайиз гъахну, дурар ужувлакк ккаъну, ва, арайиз гъахиган, дурариин «инсаният» кІуру ччвур иливну.

³ Адамдиз, дугъан варжна сумчІур йис вуйиган, чаз ухшар вуйи бай шулу. Дугъаз Шит кІуру ччвурра тувру. ⁴ Шит бабкан хъпан къяляхъ Адам миржидварж йисансана яшамиш шулу. Дугъаз хъанара баяр-шубар

айи. ⁵ Адам вари урчІвудваржна сумчІур йисан яшамыш гъахъну, хъа думу йикІуру.

⁶ Шитдин варжна хъуд йис гъабхъиган, дугъаз Энош шулу. ⁷ Энош бабкан гъахъихъан, Шит миржидваржна ургуд йисансана яшамыш шулу. Дугъаз хъанара баяр-шубар айи. ⁸ Шитдин вари урчІвудваржна йицІикъюд йис шулу, хъа йикІуру.

⁹ Эношдин урчІвцІур йис вуйиган дугъаз Кайнан шулу. ¹⁰ Кайнан бабкан хъпан къяляхъ Энош миржидваржна йицІихъуд йисансана яшамыш шулу. Дугъаз хъанара баяр-шубар айи. ¹¹ Эношдин вари урчІвудваржна хъуд йис шулу, хъа думура йикІуру.

¹² Кайнандин ургцІур йис вуйиган дугъаз Магъалеел шулу. ¹³ Магъалеел бабкан хъпан къяляхъ Кайнан миржидваржна ягъчІвур йисансана яшамыш шулу. Дугъаз хъанара баяр-шубар айи. ¹⁴ Кайнандин вари урчІвудваржна йицІуд йис шулу, хъа думура йикІуру.

¹⁵ Магъалеелин йирхъцІурна хъуд йис вуйиган дугъаз Яред шулу. ¹⁶ Яред бабкан хъпан къяляхъ Магъалеел миржидваржна сумчІур йисансана яшамыш шулу. Дугъаз хъанара баяр-шубар айи. ¹⁷ Магъалеелин вари миржидваржна урчІвцІурна хъуд йис шулу, хъа думура йикІуру.

¹⁸ Яреддин варжна йирхъцІурна къюд йис вуйиган дугъаз Янок шулу. ¹⁹ Янок бабкан хъпан къяляхъ Яред миржидварж йисансана яшамыш шулу. Дугъаз хъанара баяр-шубар айи. ²⁰ Яреддин вари урчІвудваржна йирхъцІурна къюд йис шулу, хъа думура йикІуру.

²¹ Янокдин йирхъцІурна хъуд йис вуйиган дугъаз Метушелах шулу. ²² Метушелах бабкан хъпан къяляхъ Янок шубудварж йисансана яшамыш шулу. Янокдин уьмур Заанурихъди гъубшну. Дугъаз хъанара

баяр-шубар айи. ²³Янокдин вари шубудваржна йирхь-цIурна хьуд йис шулу. ²⁴Янокдин уьмур Заанурихьди гьубшну. Хьа думу дургру, гьаз гьапиш думу Заанури Чахьна гьахуру.

²⁵Метушелахдин варжна миржцIурна ургуд йис вуйиган дугьаз Лемек шулу. ²⁶Лемек бабкан хьпан кьяляхь Метушелах ургудваржна миржцIурна кьюд йисансана яшамиш шулу. Дугьаз хьанара баяр-шубар айи. ²⁷Метушелахдин вари урчIвудваржна йирхьцIурна урчIвуд йис шулу, хьа думура йикIуру.

²⁸Лемекдин варжна миржцIурна кьюд йис вуйиган, дугьаз бай шулу. ²⁹Дугь'ин Нюгь («ккарццру») кIуру ччвур иливруган, Лемекди кIуру: «Дугьу РАБ-БИЙИ балайикк ккипу жилиин жафа зигурайи ухьу ккаарциди». ³⁰Нюгь бабкан хьпан кьяляхь Лемек хьудваржна урчIвцIурна хьуд йисансана яшамиш шулу. Дугьаз хьанара баяр-шубар айи. ³¹Лемекдин вари ургудваржна ургцIурна ургуд йис шулу, хьа думура йикIуру.

³²Нюгьдин хьудварж йис вуйиган, дугьаз Сим, Хам ва Яфет кIуру баяр шулу.

6 ¹Инсанар жилиин артухь шулайи. Хьа бабкан шулайи шубар ²Заанурин баяриз* успагьиди рякьюри гьахьну ва чпиз кьабул гьахьидар хпарди гьадагьури гьахьну. ³РАББИЙИ кIуру: «Узу адмийиз туву нефес дугьаь гьаргандиз хьибдар. Адми аьжалсуз дар, ва дугьан уьмрин вахт варжна кьад йистIан хьибдар».

* ^{6:2} Заанурин баяриз гьапиган, мушваь фици фикирназ гьадабгьуруш дугьриди ачухь дар, хьа саспиган, малайикаризра гьаци кIури шулу.

⁴ Думу вахтари ва хъасинра жилин зурба жан хъайи адмийир гъахънийи, фицики Заанурин баяр инсанарин шубарихъди духъну, бицІидар гъахънийи. Гъушу вахтарин къувватлу касар вуйи дурар машгъур гъахънийи.

Заанури Нюгъдиз гими апІуз табшурмиш апІуб

⁵ РАББИЙИЗ жилин инсанарин улдугнайивал, дурарин кІван фикрар ва хиялар гъаммишан писдар вуйивал рябкъюру. ⁶ Думу жилин адми арайиз хуб’ин швумал шулу ва Чан кІваъ дерд зигуру. ⁷ Хъа РАББИЙИ гъамци кІуру: «Узу арайиз гъабхи инсаният жилилан тІанкъ апІидиза. Узу адмийирра, мал-къарара, нахш-рарра, ничхрарра тІанкъ апІидиза, гъаз гъапиш, дурар арайиз хуб’ин швумал вуза».

⁸ РАББИЙИЗ сар НюгътІан къабулди дайи.

⁹ Магъа Нюгъдин тухмикан ихтилат: думу вахт-нан инсанарин арайиъ дугъри ва саб нукъсан ктрур сар НюгътІан адайи. Нюгъдин уьмур Заанурихъди гъубшну. ¹⁰ Нюгъдиз шубур бай айи: Сим, Хам ва Яфет. ¹¹ Заанурин улихъ жил пуч дубхънайи ва писвалари абцІнайи. ¹² Заануриз жил пуч дубхънайиб гъябкънийи, фицики вари инсанар къяни рякъюъди гъягъюз хъюгънийи. ¹³ Хъа Заанури Нюгъдиз кІуру:

– Узу жилин вари чІивиб терг апІидиза, фицики дурарин писвалари жил алабцІна. Гъамус Узу дурар вари тІанкъ апІидиза ва дурарихъди жилра ккидипидиза. ¹⁴ Хъа уву увуз гакІвликан гими апІин. Гимийин айитІишвра гъадабтІ, айтІанра зиъланра къир йив. ¹⁵ Магъа уву думу фици дапІну ккундуш: дидин ярхишин шубудварж хъуршил ади апІин, яркъушин – хъуцІур,

ягълишин – сумчІур*. ¹⁶ Гимийиин гъваѣ апІин, гъваиккнаси саб хъуршлинсиб** урхъра гъибт, саб гъвалхъан урчІарра гъит. Дидин айтІишв шубуб мертебайиз пай апІин. ¹⁷ Узу жил штү ккапІдиза ва заварин кІанакк ил али мутму вари тІанкъ апІидиза. Жилиин алиб вари йибкІиди. ¹⁸ Хъа увухъди Узу йикърар йитІидиза. Гимийиѣ уву учІвдива, увухъди – яв баярра, яв хпирра, яв баярин хпарра. ¹⁹ Гимийизди, вари гъяйванатарикан жут-жутди хпибна жилиб, увухъди дурарра уърхбан бадали, аѣ. ²⁰ Увухъди, жут-жутди вари жюрейин ничхрарикан, гъар жюре мал-къарайикан ва гъарсаб чІивишнакан, чиб чІивиди гъузбан бадали, гимийизди гъиди. ²¹ Увухъди, увузра, дураризра, жюрбежюр ипІруб гъадабгъ. ²² Нюгъди, чаз Заанури амур гъапІубси, вари апІуру.

Шту дюнъа ккапІуб

7 ¹ РАББИИ Нюгъдиз кІуру:
 – Уву ва яв вари хизан гимийиѣ учІвай. Му дюнъа-ийѣ гъамусяѣтна яшамиш шулайидаригъ дугърир сар увутІан гъяркъюндарзуз. ² Увухъди гъарсаб гъялал гъяйванатарикан хпибна жилиб ургуб жут гъадагъ, хъа гъярам гъяйванатарикан хпибна жилиб – саб жут. ³ Гъацира заварин ничхрарин вари жюрйирикан хпибна жилиб ургуб жут гъадагъ. Гъит дурарин тум жилиин гъубзри. ⁴ Узу ургуд йигълан ягъчІвур йигъазна ягъчІвур йишваз жилиинна мархъ гъапІдиза. Узу халкъ гъапІуб вари жилилан терг апІидиза.

* 6:15 Ярхишин варжна хъуцІур метркъан, яркъушин къанна хъуб метркъан ва ягълишинра йицІихъуб метркъан ахъюди.

** 6:16 ГъацІ метркъан ахъюди.

⁵ Нюгъди вари чаз РАББИЙИ амур гъапІси апІуру.

⁶ Жилиин шид улубчІвруган, Нюгъдин йирхъудварж ийс вуйи. ⁷ Дюн'я ккаъру штарихъан чиб уърхюз Нюгъ, чан баяр, хпир ва баярин хпар хъади, гимийизди учІвру. ⁸ Хъа вари жюрейин гъялал ва гъярам гъяйванатарикан, ничхрарикан ва гъарсаб гъяшаратнакан ⁹ хпибна жилиб – саб жут, Заанури Нюгъдиз амур гъапІганси, гимийиз Нюгъдихъна гъюру. ¹⁰ Ургуд йигълан дюн'я ккапІру штар жилиина ургъуз хъюгъю.

¹¹ Нюгъдин уъмрин йирхъудваржпи йисан, къюбпи вазлиъ, вазлин йицІургудпи йигъан, жилин бушлугъарин вари булагъар гъутІурчвнийи, заварин улдар арццнийи. ¹² ЯгъчІвур йигъанна ягъчІвур йишван жилиина мархъ убгъуру. ¹³ Гъадму йигъан Нюгъ, Нюгъдин баяр – Сим, Хам, Яфет, Нюгъдин хпир ва баярин шубур хпир дугъахъди гимийиъ учІвру. ¹⁴ Дурарихъди гимийиъ жилин вари чІвишнара учІвнийи: гъар жюрейин гъяйванатар, мал-къара, жилиин али вари гъяшаратар, хлинцар кайи вари ничхрар. ¹⁵ Уъмрин ил али гъарсаб гъяйванат Нюгъдихъна гъафнийи, ¹⁶ ва хпибна жилиб жут-жутди, Заанури Нюгъдиз амур гъапІси, гимийиъ учІвнийи. Хъа гъадмуган РАББИЙИ Нюгъдин къяляхъди гимийиъ учІврушв хъябкънийи.

¹⁷ Шту жил ягъчІвур йигъан ккапІри гъабхъи. Шид артухъ-артухъ шулайи. Гими уълубхюру. ¹⁸ Хъа шид жилиин гужал шулайи, гими дерин штариин гъубзу. ¹⁹ Заварин кІанакк ккайи вари ягъли дагълар ккерк-руси, шид дюн'яйиин къадарсуз за гъабши. ²⁰ Дагълар ккеркну, шид йицІихъуб хъуршилсан* за гъабхъи. ²¹ Жилилан гъябгъру вари чІвивиб: ничхрар, мал-къара,

* 7:20 Ургуб метрна гъацІкъан ягъалди.

вягыши гъяйванатар, битІар-чурчлар ва вари инсанар,
²²чип'ин уъмрин ил алидар вари гъийихнийи. ²³Жилин
 зиин али гъарсаб чІивиб тІанкъ гъабхънийи. Инсани-
 ятдилан ккебгъну мал-къарайиинакъан, нахшрарна,
 завун ничхрар – вари дюн'яйилан марцц гъахънийи.
 Нюгъ ва дугъахъди гимийиъ айидартІан гъузундаи.
²⁴Шид дюн'яйиин варжна хъцІур йигъан улубчІвну
 гъубзнийи.

Шту дюнъя ккаІну ккудубкІуб

8 ¹Заанурин Нюгъна, дугъахъди гимийиъ айи ху-
 лан ва вягыши вари гъяйванатар кІваин алийи.
 Заанури жилиин микІ утІубччвуз гъитру ва штар
 къяляхъ гъягъюру. ²Жилин бушлугъарин булагъар
 хъяркъру, заварин улдар хъирхъру, мархъ ктІиппуру.
³Шид явашди жилилан улдубчІвурайи. Штар варжна
 хъцІурпи йигъаз цІиб хъуз хъюгънийи. ⁴Ургубпи вазли,
 вазлин йицІиургудпи йигъан Арарат дагълариъ гими
 дийибгънийи. ⁵ЙицІубпи вазлиз штар яваш-явашди
 айибтІан кам хъуз хъюгънийи. ЙицІубпи вазлин садпи
 йигъан дагъларин кІакІар кказаргнийи.

⁶ЯгъчІвур йигълан Нюгъди гимийин чав гъапІу
 улд абццру ⁷ва хъют деебтуру. Думу, шидхъан жил
 азад хъайиз, мина-тина тІибхури гъубзру. ⁸Хъасин
 Нюгъди, жилилан шид улдубчІвнуш аьгъю апІуз,
 луф деебтуру. ⁹Луфраз чан ликар дивуз ужуб йишв
 гъибихъундаи ва гимийиз къяляхъ гъитІибхнийи,
 фицики сабан дюн'яйиин шид илмийи. Нюгъди хил
 гъачІабккну, луф чахъди гимийизди хуру. ¹⁰Ургуд
 йигълан дугъу луф хъана деебтуру. ¹¹Луф дугъахъна
 хябяхъдин вахтна гъюру. Дидин ушвнигъ олива гъа-
 рин таза кюл гъяйи. Сарун Нюгъдиз жилилан шид

улдубчІвуб аьгъю шулу. ¹² Думу ургуд йигъансана ккилигури гъузру. Хъасин луф деебтуру, сарун думу къяляхъ гъафундайи.

¹³ Нюгъдин уьмрин йирхъудваржна садпи йисан ва гъадму йисандин садпи вазлин садпи йигъан жилилан шид кам гъабхънийи. Нюгъди гимийин гъваъ абщц-ру, лигуруш, жилилан шид улдубчІвнайи. ¹⁴ Къюбпи вазлин къанна ургудпи йигъан, жил гъеебщциган, ¹⁵ Заанури Нюгъдиз гъапну:

¹⁶ – Гимийиан яв хпирра, баярра, баярин хпарра хъади удучІв. ¹⁷ Вари чІвишнар: ничхрар, гъяйванатар, мал-къара ва вари гъяшаратар адаъ. Гъит дурари вари дюн'я алабцІри, дурар бегъерлу, артмиш ва артухъ ишри.

¹⁸ Хъа Нюгъ чан хпир, баяр ва баярин хпар хъади удучІвур. ¹⁹ Дурарин къяляхъди гъарсаб жинснан жилин вари гъяйванатар жа-жаради – нахшрар, гъяшаратар, ничхрар удучІвур.

²⁰ Нюгъди РАББИЙИЗ гъурбан апІрушв дивру. Хъа Нюгъди душв'ин, гъарсаб гъялал гъяйванатдикан ва вари гъялал ничхрарикан гъадагъну, вари цІигъ дургну, гъурбан апІру*.²¹ РАББИЙИЗ кабалгру ниъ гъюру ва Чан кІваъ гъамци кІру: «Инсан себеб духъну, сарун Узу дюн'я балайикк ккипидарза. БицІидихъанмина инсандин апІурайи фикир ужуб даршра, Узу вари жан алиб сарун тІанкъ апІидарза.

²² Сабан, дюн'я имбукъан гагъди,
убзубна ккадабцІуб,
аьхълушинна манишин,

* 8:20 Думуган, гъялал гъяйванатар урккури, фукІа гъидритди цІигъ ургури гъурбан апІру аьдат ади гъабхъну.

хъадна кьюрд,
йигъна йишв
ккудуркИдар».

Заанурич Нюгъдихъди вуйи йикърар

9 ¹ Заанурич Нюгъна дугъан баяр уживлакк ккаъру хъа кІуру:

– Бегъерлу ва артухъ йихъай ва жил алабцІай.

² Гъит гучІ ибшри, гъит гукІниди юкІв утІубччури ишбри учвхъан жилин вари гъяйванатариз, завун вари ничхрариз, жилин вари чІивишнариз, гюлерин вари балугъариз – мурар вари ичв хилариз тувна. ³ Вари гъяйванатар учвуз хурагди, муганайиз вари чрушин тувганси, тувразачвуз. ⁴ Аммаки ифи удудубзди йикк мипІанай, фицики ифи уьмур ву. ⁵ Ичв ифи удубзурикан (яни уьмур къатІ гъапІурикан) Узу жаваб ккун апІидиза: гъяйванатди удубзиш – гъяйванатдикан, адмийи чавсирин удубзиш – адмийикан. ⁶ Шли адмийин ифи удубзиш, гъит гъадгъан ифира жарари удубзри, фицики адми Заанурич ухшар вуди дапІна-йир ву. ⁷ Бегъерлу ва артухъ йихъай, дюн’я алабцІай ва артмиш йихъай.

⁸ Заанурич Нюгъдизна дугъан баярич гъамци кІуру:

⁹ – Узу Йиз йикърар учвухъди, учвлантина шлу ичв насларихъди, ¹⁰ гимийиан учвухъди удучІву вари жан алибдихъди: ничхрарихъди, мал-къарайихъди ва гъяйванатарихъди – жилин али варибдихъди, йитІураза. ¹¹ Узу учвухъди йикърар йитІураза: сарун шту вари чІивиб пуч апІидар. Сарун шту жил ичІи апІидар.

¹² Заанурич гъапи:

– Узу гъаргандиз, насларилан наслариз учвухъди ва вари чІивибдихъди гъийитІу му йикърарнан лишан

магъа: ¹³Узу дюньяйин агъларихъди гъийитІу йикърар-нан лишан вуди, дифаринин Йиз гъяд – деккучІимир дебккраза. ¹⁴Узу дифар жилин зиина уч гъапІган, дифарин арайиъ деккучІимир арайиз гъибди. ¹⁵Хъа гъадмуган Узу, учвухъдина вари чІивибдихъди гъийитІу Йиз йикърар кІваин апІидиза – вари чІивиб пуч апІру шид улубчІивувал сарун хъибдар. ¹⁶ДеккучІимир дифарин арайиъ ачмиш хъибди – думу Узуз рябкъидизуз ва, дюньяйин вари агъларихъди гъахъи Йиз гъаргандиз вуйи йикърар кІваин апІидиза.

¹⁷ Заанури Нюгъдиз гъапи:

– Му жилин яшамиш шулайи гъарсарихъди Узу гъийитІу йикърарнан лишан ву.

Нюгъдин баяр

¹⁸ Сим, Хам ва Яфет – мурар гимийиан удучІву Нюгъдин баяр ву. Хам Ханаандин адаш вуйи. ¹⁹ Мурар шубридра Нюгъдин баяр вуйи, гъадрариланмина дюн'яйин вари халкъар арайиз гъафну.

²⁰ Нюгъди жил тартиб апІуру ва сарпирди тІумутІ кивуз хъюгъру. ²¹ Чяхир дубгъну, пиян духъну, Нюгъ гъяцІалди чан чадрикк дахънайи. ²² Хъа Ханаандин адаш вуйи Хамдиз чпин адашдин гъяцІливал рябкъюру ва удучІвури чан къюрид гъардшариз ктибтуру. ²³ Хъа Симдина Яфетди, палтар гъадагъну, чпин гъюнариин илирчну, къяляхъ-къяляхъди душну, чпин адашдин гъяцІливал ккебкру. Чпин адашдин гъяцІливал дярябкъюз, дурар жара терефназди гъилигнийи. ²⁴ Пиянвал ктубчІвган, Нюгъ уягъ шулу ва чан бицІину бали гъапІубдикан аьгю шулу. ²⁵ Хъа кІуру:

– Ханаан балайикк ккахъри учв! Чан гъардшарин лукІІган лукІ хъуз ужур!

²⁶Хъа кІуру:

– Симди икрам апІурайи Заануриз, РАББИЙИЗ, шюкюр ибшри! Хъа Ханаан гъардшариз лукІ ишри!
²⁷Гъит Заанури Яфетдин уълке яркъу апІри! Гъит Симдин чадрарикк Яфет яшамиш ишри! Хъа Ханаан гъардшариз лукІ ишри!

²⁸Хъа Нюгъ, жил шту ккапІбалан къяляхъ, шубудваржна хъцІур йисансана яшамиш шулу. ²⁹Нюгъдин вари урчІудваржна хъцІур йис шулу, хъа думу йикІуру.

Халкъар арайиз гъюб

10 ¹Магъа Нюгъдин баяр – Сим, Хам ва Яфетдилантина бабкан гъахъи насларикан вуйи ихтилат. Дюн’я шту ккапІбалан къяляхъ дурариз бицІидар шулу.

Яфетдин наслар

²Яфетдин баяр: Гомер, Магог, Мадай, Яван, Тувал, Мешех ва Тирас. ³Гомерин баяр: Ашкеназ, Рифат ва Тогарма. ⁴Явандин баяр: Элиша, Таршиш, Киттим ва Доданим. ⁵Явандин баярин наслар гъюлерихъди хъайи жиларийн артмиш гъахънийи. Яфетдин насларикан чпин чІалар, чпин тухмар, чпин мулкар ади, жа-жара халкъар арайиз гъафнийи.

Хамдин наслар

⁶Хамдин баяр: Куш, Мицраим, Пут ва Ханаан. ⁷Кушдин баяр: Сева, Хавила, Савта, Раама ва Савтеха. Раамдин баяр: Шева ва Дедан. ⁸Кушдиз Нимрод кІуру бай айи. Думу дюнъяийин сарпи къувватлу адми вуйи. ⁹РАББИЙИИН улариъ думу къувватлу хюрчабан вуйи. Гъаддиз кІурира а: «Гъит РАББИЙИИН улариъ уву къувватлу хюрчабан Нимродсир ишри!» ¹⁰Сифте

думу Вавилон, Эрех ва Аккад шагърарин паччагъ вуди гъахъну. Дурар вари Шинар уълкейиъ айи. ¹¹ Гъаму жиларилан думу Ассирияйиз удучІвну гъягъюру. Дугъу душваъ Ниневия, Реховот-ир ва Калах шагърар дивнийи ¹² Ниневияйинна Калахдин арайиъ Ресен шагъур айи. Дурарикан Калах шагъур ахъюбсиб вуйи.

¹³ Мицраимдикан лудияр, анамеяр, лехавеяр, нафтухеяр, ¹⁴ патрусеяр, каслухеяр ва кафтурияр, хъа мура-рикан – филистимар гъахъну. ¹⁵ Ханаандикан сарпирди Сидон, хъасин Хетт гъахъну, ¹⁶ Ханаандикан гъацира евусеяр, амореяр, гиргашеяр, ¹⁷ хиввеяр, аркеяр, синеяр, ¹⁸ арвадеяр, цемареяр, хаматеяр арайиз гъафну. Къяляхъна ханаанеярин халкъар гъарагънийи. ¹⁹ Дурарин ругар Сидондихъан Герарин терефназди – Газайихъна вуйи, хъа Содомдинна, Гоморраинна, Адмаинна, Цевоимдин терефназди – тап Лашайихъна рукъурайи. ²⁰ Хамдин насларикан чпин чІалар, чпин тухмар, чпин мулкар ади, жа-жара халкъар арайиз гъафнийи.

Симдин наслар

²¹ Яфетдин ахъюну гъардаш Симдизра баяр айи. Симдикан Эверин тухум арайиз гъафну. ²² Элам, Ашшур, Арфакшад, Луд ва Арам Симдин баяр ву. ²³ Уц, Хул, Гефер ва Маш Арамдин баяр ву. ²⁴ Арфакшаддикан Шелах, Шелахдикан Эвер шулу. ²⁵ Эверикан къюр бай шулу, сарин ччвур Пелег («пай апІуб») вуйи, гъаз гъапиш думу вахтна жил пай апІурайи. Дугъан чвуччвун ччвур Иоктан вуйи. ²⁶ Алмодад, Шалеф, Хацармавеф, Ярах, ²⁷ Гадорам, Узал, Дикл, ²⁸ Овал, Авимаил, Шева, ²⁹ Офир, Хавила ва Иовав Иоктандин баяр вуйи. Вари гъаму баяр Иоктандиндар ву. ³⁰ Дурарин мулкар Мешайихъан ригъ гъудубчІвру дагъларин Сефарайихъна

вуйи. ³¹Симдин насларикан чпин чІалар, чпин тухмар, чпин мулкар ади, жа-жара халкъар арайиз гъафнийи. ³²Магъа гъамцдар ву Нюгъдин баярин тухмар ва дурарикан гъахьи халкъар. Гъамрарилантина, дюньяшту ккапІбалам кыляхъ, жилин халкъар гъарагънийи.

Вавилондин чІвурд

11 ¹Вари дюньяйин алиб саб чІал ва садар гафар вуйи. ²Инсанар ригъ гъудубчІвру терефнаан Шинар уълкейин дюзенариз гъюру ва гъадушв'ин бина ккебгъру.

³– Кирпчар апІдихъа ва цІигъ ургидихъа, – гъапи дурари чиб-чпиз.

Дурари гъванарин ерина кирпчар, къуршин ерина жилин къир ишлетмиш апІури гъаши.

⁴– Ихъ ччвур машгъур апІуз ва ухъу вари дюн'я вуйибси дарарагъуз, ухъуз шагъур ва завариккна рубкъру чІвурд дивдихъа, – гъапи дурари.

⁵Инсанди тикмиш апІурайи шагъриз ва чІвурдаз лигуз, РАББИ исина ктучІвруу.

⁶– Саб халкъ – саб чІал. Сабан дурар ляхнихъ хъюгънутІан адар, хъа гъапІур дурари! – кІуру РАББИЙИ. – АпІуз ккун гъабхъиб – дурарихъан вари апІуз хъибди! ⁷Дурарихъна исина ктучІвидихъа ва, сарин тмунур гъавриъ адрахъруси, дурарин чІал гъибикъидихъа!

⁸РАББИЙИ дурар, чпи диврайи шагъур ккудубкІайиз, вари жил вуйибси гъарагънийи. ⁹Гъаддиз му шагъриз Вавилон («гъидикъуб») кІури гъаши, фицики РАББИЙИ душваъ дюньяйин вари инсанарин чІал гъибикънийи ва гъадушв'ан дурар вари жил вуйибси рагъуз гъитнийи.

Симдилан Ибрагымдиинакъан вуйи наслар

¹⁰ Магъа Симдин тухмикан ихтилат: дюнья шу ккапИбалам кыляхъ кыюд йислан, Симдин варж йис вуйиган, дугъаз Арфакшад шулу. ¹¹ Арфакшад бабкан гъахъихъанмина Сим хъудварж йисансана яшамиш шулу. Дугъаз хъана баяр-шубар айи. ¹² Арфакшаддикан сумчІурна хъуд йисаъди Шелах шулу. ¹³ Шелах бабкан гъахъихъанмина Арфакшад юкьудваржна шубуд йисансана яшамиш шулу. Дугъаз хъана баяр-шубар айи. ¹⁴ Шелахдин сумчІур йис вуйиган, дугъаз Эвер кІуру бай шулу. ¹⁵ Эвер гъахъихъанмина Шелах юкьудваржна шубуд йисансана яшамиш шулу. Дугъаз хъана баяр-шубар айи. ¹⁶ Эверин сумчІурна юкьуд йис вуйиган, Пелег кІуру бай шулу. ¹⁷ Пелег гъахъихъанмина Эвер юкьудваржна сумчІур йисансана яшамиш шулу. Дугъаз хъана баяр-шубар айи. ¹⁸ Пелегдин сумчІур йис вуйиган, дугъаз Реу кІуру бай шулу. ¹⁹ Реу гъахъихъанмина, Пелег кыюдваржна урчІвуд йисансана яшамиш шулу. Дугъаз хъана баяр-шубар айи. ²⁰ Реуйин сумчІурна кыюд йис вуйиган, дугъаз Серук кІуру бай шулу. ²¹ Серук гъахъихъанмина Реу кыюдваржна ургуд йисансана яшамиш шулу. Дугъаз хъана баяр-шубар айи. ²² Серукдин сумчІур йис вуйиган, дугъаз Нагъор кІуру бай шулу. ²³ Нагъор гъахъихъанмина Серук кыюдварж йисансана яшамиш шулу. Дугъаз хъана баяр-шубар айи. ²⁴ Нагъорин къадна урчІвуд йис вуйиган, дугъаз Терагъ кІуру бай шулу. ²⁵ Терагъ гъахъихъанмина Нагъор варжна йицІурчІвуд йисансана яшамиш шулу. Дугъаз хъана баяр-шубар айи. ²⁶ Терагъдин ургцІур йис вуйиган, дугъаз Ибрам (яни Ибрагым), Нагъор ва Аран кІуру баяр шулу.

Терагьдикан гъахьидар

²⁷ Магъа Терагьдин тухмикан ихтилат: Терагьдиз Ибрам, Нагьор ва Аран кІуру баяр шулу. Арандиз Лут кІуру бай шулу. ²⁸ Хъа Аран, чпин адаш Терагь чІивиди имиди, чав бабкан гъахьи Халдея уълкейин Ур шагъриъ йикІуру. ²⁹ Ибрамдина Нагьори чпиз хпар гъадагъуру. Ибрамдин хпирин ччвур Сарай вуйи. Нагьорин хпирин ччвур Милка вуйи. Милкана Иска Арандин шубар вуйи. ³⁰ Сарай бицІидар шлур дайи.

³¹ Терагь, чан бай Ибрам, Ибрамдин хпир Сарай, Терагьдин гъакІи бай Арандин бай Лутра гъадагъну, Халдея уълкейин Ур шагъриан Ханаан ругариина гъягъюз рякъюъ учІвру. Аммаки дурар, Харрандихъна гъафиган, гъадушваъ дийигъуру. ³² Къюдваржна хъуд йис гъабхъиган, Терагь Харрандиъ йикІуру.

Заанури Ибрам ктагъуб

12 ¹ РАББИЙИ Ибрамдиз кІуру:
 — Яв ругарилан улдучІвну, яв тухмихъан гъудучІвну, яв адашдин хул’ан, Узу увуз улупру ругариинна гъарах. ² Хъа Узу увкан зурба халкъ артмиш апІидиза. Ужувлакк ккаъдизаву. Яв ччвур адлу апІидиза, ва увлантина варидариз уж’вал хъибди. ³ Увуз уж’вал ккун апІрудар Узу ужувлакк ккаъдиза, хъа увуз чІуруб ккун апІрудар балайикк ккитдиза. Увлантина дюн’яйин вари халкъариз уж’вал хъибди!

⁴ РАББИЙИ гъамци гъаписи, Ибрам удучІвну гъягъюру. Дугъахъди — Лутра. Харрандиан удучІвруган, Ибрамдин ургцІурна хъуд йис вуйи. ⁵ Ибрамди чахъди чан хпир Сарай, чан чвуччвун бай Лутра, чпи гъазанмиш гъапІу вари мал-мулкра, Харрандиъ чпихъ

лихурайидар вари гџадагъуру. Дурар Ханаан жилариина гџюру. ⁶ Ибрам Шехем кІуру йишвахъ хъйи Морэ кІуру мяхъюн гъарихъна гџюру. Думуган му жилиин ханаан халкъар яшамиш шулайи. ⁷ РАББИ Ибрамдиз ачмиш шулу ва Дугъу кІуру: «Яв наслариз Узу гъаму жил тувдиза». Ибрамди душваъ чаз ашкар гъахъи РАББИЙИЗ гъурбан апІрушв тикмиш апІуру. ⁸ Думу душв'ан Бет-Эл шагърихъан ригъ гъудубчІуру терефнаъ айи дагъларихъна гџюру. Душваъ дугъу, Бет-Элихъан ригъ алабхъру терефнаъ шлуси, чан чадрар дивру, хъа Гай шагъур ригъ гъудубчІуру терефнахъинди гъубзру. Дугъу, душваъ РАББИЙИЗ гъурбан апІрушв дивну, икрам апІуру. ⁹ Хъа Ибрамди чан рякъ Негев чюлиз, къиблайизди, давам апІуру.

Ибрамна Сарай Египетдиз гъягъюб

¹⁰ Ханаандиъ гаш'вал айиган, Ибрам Египетдиз яшамиш хъуз гъягъюру. ¹¹ Дугъу, Египетдиз багахъ шулайиган, чан хпир Сарайиз кІуру:

– Агъязуз, уву успагъи дишагъли вува. ¹² Египтянариз уву гъяркъган, уву йиз хпир ву пици, ва узу йивну йикІиди, хъа увуз чІалра пидар. ¹³ Уву дурариз, йиз чи вуза, йип. Уву гъаци гъапиш, вари ужу хъибди – йивну йикІбаккан узу уърхидива.

¹⁴ Ибрам чан хпирра хъади Египетдиз гџюру, ва египтянариз му дишагъли гизаф успагъиди рякъюру. ¹⁵ Думу фряуьндин гъуллугъчйиризра рякъюру ва фряуьндиз дугъан уччуваликан ктибтуру. Думу фряуьндин хулаз гџадагъуру. ¹⁶ Гъаци Ибрамдизра ужуйи вуйи. Дугъахъ марччар, малар, дажйир, лукІар (жилар ва хпар) ва девйир хъиршру. ¹⁷ Хъа РАББИЙИ,

Ибрамдин хпир сеbeb духъну, фяряуьнна дугъан хал гъагъи аьзабари ва уьзрари ккапІнийи. ¹⁸Фяряуьнди, Ибрамдиз дих дапІну, дугъаз гъапи:

– Уву узкан фу гъапІунва? Уву, му яв хпир вуйиз кІури, гъаз гъапундарва? ¹⁹Уву гъаз, му йиз чи вуйиз, гъапунва? Гъаддиз думу узуз хпирди гъадагънийза! Гъан, гъадагъну яв хпир, гъарах!

²⁰Фяряуьнди, Ибрам чан хпирра хъади, чаз айибра хъади, му уьлкейиан адауз гъитру.

Ибрамна Лут жара хъуб

13 ¹Ибрам Египетдиан, чан хпирна чаз айиб вари хъади, къяляхъ Негев чюлиз гъюру; дурарихъди – Лутра. ²Гъамус Ибрам гизаф девлетлур вуйи. Дугъаз мал-къара, арс, гъизил айи. ³Негевдиан думу чан чадур ади гъабхъи Бет-Элихъна гъюру. Бет-Элин ва Гайин арайиъ айи, ⁴чав сифте гъурбан апІрушв тикмиш гъапІу йишваъ Ибрамди РАББИЙИЗ хъана икрам апІуру.

⁵Ибрамдихъди хъайи Лутдизра малар-марччарна чадрар айи. ⁶Жил сарун дурар къюридигъна гъубкІри имдайи. Дурарин мал-мутму гъадмукъан гизаф вуйики, сарун дурар саб йишв'ин улуршурадайи. ⁷Ибрамдинна Лутдин марччлихънарин арайиъ гъюжатар шуз хъюгънийи. Мидланра савайи, му жилариин ханаанарра, перизеярра яшамиш шулайи. ⁸Ибрамди Лутдиз гъапи:

– Гъач, явна йиз ва яв марччлихънаринна йиз марччлихънарин арайиъ гъюжатар даршлуганси апІурхъа, ухъу багахълуйир вухъа аьхир! ⁹Вари жил яв улихъ хъаяв, гъач, жара шулхъа. Эгер уву гагул терефназди гъушиш, узу – арччул, эгер уву – арччул терефназди гъушиш, узу гагул терефназди гъягъидиза. ¹⁰Лутдиз

Цуарихънакъан вуйи Иордан нирин дере, РАББИЙИН багъси ва Египет жилси, мублагъди гъябкъю. Мици, РАББИЙИ Содом ва Гоморра шагърар терг апАйиз, гъабхъиб вуйи. ¹¹Лутди чаз Иордан нирин дере ктабгъуру ва ригъ гъудубчІвру терефназди гъягъюру. Гъамци дурар жара шулу. ¹²Ибрам Ханаан жилин яшамиш шули гъузру, хъа Лут дерейиъ айи шагърарин гъирагъарихъ яшамиш хъуз хъюгъру. Лутди чан чадрар Содомдихъ гъатІарццнийи. ¹³Содомдин агълар писдар, РАББИЙИН улихъ гизаф гунгъар апІурайидар вуйи.

¹⁴Лут жара хъублан къяляхъ, РАББИЙИ Ибрамдиз кІуру:

– Юкъуб тереф ул илбиц! Кафари, къибла, ригъ гъудубчІвру ва ригъ алабхъру терефаризди лиг. ¹⁵Увуз рябкъюрайи гъадму вари жил Узу увуз ва яв наслариз гъаргандиз тувдиза. ¹⁶Яв насил гъюлин гъумкъан гизаф апІидиза. Гъум гъисаб апІуз даршлуси, гъаци яв насилра къадар адрубкъан хъибди. ¹⁷Гъарах, му жилин ярхишназ ва яркъушназ лиг – му жил Узу увуз тувраза.

¹⁸Ибрам, йишвлан йишв’ина бина алдабгъури, Хеврондиъ айи Мамре кІуру жвуван мяхъярин гъарарин багахъна яшамиш хъуз гъюру. Дугъу душваъ РАББИЙИЗ гъурбан апІрушв тикмиш апІуру.

Ибрамди Лут азад апІуб

14 ¹Гъадму вахтна Шинариъ – Амрафел, Элласариъ – Ариох, Эламдиъ – Кедорлаомер, Гоимдиъ – Тидал паччгъар вуйи. ²Му паччгъар Содомдин паччагъ Берихъди, Гоморраин паччагъ Биршайихъди, Адмайин паччагъ Шинавдихъди, Цевоимдин паччагъ Шевермерихъди ва Белин (гъамус мушваз Цуар кІура) паччагъдихъди дявдиз удучІвру. ³Му хъур паччагъ

Сиддим дерейиъ (гъамус Къилан гъюл айишваъ) сабишв'ина уч шулу. ⁴ЙицІикъюд йисан мурар Кедорлаомерин зулмикк ккади гъахъну, хъа йицІишубудпи йисан дурар дугъаз къаршуди гъудужвну. ⁵ЙицІиюкъудпи йисан Кедорлаомерина дугъан терефкар паччгъари Аштерот-Карнаимдиъ – рефаимар, Гамдиъ – зузимар, Шав-Кириатаимдиъ – эмимар, ⁶чюлин гъирагъдихъ Ил-Паран рякъюхъ хъайи чпин дагъ Сеириъ – хорреяр дагъитмиш апІуру. ⁷Гъадушв'ан дурар Эн-Мишпат (гъамус душваз Кадеш кІура) терефназди гъюру ва амалекарин вари жилар ва Хацацон-Тамариъ яшамиш шули гъахъи амореярин жилар ккидирчуру. ⁸Содомдин паччагъ, Гоморраин паччагъ, Адмайин паччагъ, Цевоимдин паччагъ, Белайин (гъамус Цуар) паччагъ мурариз къаршуди удучІуру. Сиддим дерейиъ дурар ⁹Эламдин паччагъ Кедорлаомериз, Гоимдин паччагъ Тидализ, Шинарин паччагъ Амрафелиз, Элласарин паччагъ Ариохдиз къаршуди дявдиз удучІуру. Юкъур паччагъ – хъуриз. ¹⁰Сиддим дерейиъ къир адабцІури гизаф ичІар айи. Хъа Содомдинна Гоморраин паччгъарин гъерграйи эскрар гъадму ичІаризди ахъру, хъа гъуздар дагълариз гъергру. ¹¹Гъалиб гъахъидари Содомдинна Гоморраин вари мал-мулк ва сурсат гъадабгъну гъагъюру. ¹²Дурар, Ибрамдин чвуччвун бай, Содомдиъ яшамиш шулайи Лутра дидисну, дугъан мал-мулкра тІараш дапІну, гъагъюру.

¹³Дявдиъ сагъди гъузу сар кас, Мамре кІуру аморей жвуван мяхъярин багахъ яшамиш шулайи жугъуд Ибрамдихъна гъюру. Мамре жвувахъ Эшколна Анер кІуру гъардшар хъайи. Ибрамдина дурари чиб-чпиз кюемкназ гъюру йикърар дийитІнайи. ¹⁴Чан багахълу дидисна кІури хабар гъеебхъу Ибрам, дяви гъабхуз шлу

шубудваржна йицІмиржир кас хъади, душмнарихъ хъергру. Му ксар Ибрамдин мулкарийн бабкан гъа- хъидар ва дугъахъ лихурайидар вуйи. Дан кІурушван багахъ, ¹⁵ йишвну, Ибрам дурарийн алархъуру, къялаъ тІаъру ва Дамаскдихъан кафарийиъ айи Ховайихъна- къан хъергру. ¹⁶ Ибрамди душмнарихъан Лут, дугъан мал-мулк, дишагълийир, йисир гъапІдар ва тІараш гъапІуб вари тадабгъуру.

¹⁷ Кедорлаомериин ва дугъахъди хъайи паччгъа- риин гъалиб духъну, Ибрам къяляхъ хътакурайиган, Содомдин паччагъ, думу къаршуламиш апІури, Шаве дерейиз (гъамус Паччагъдин дере) улихъна удучІвуру.

¹⁸ Салим шагърин паччагъ Мелхиседек Ибрамдин улихъна чяхирна уъл хъади гъюру. Думу Первердигар Заанурин гъуллугъчи вуйи. ¹⁹ Дугъу Ибрамдиз РАББИ- ЙИКАН берекет хъуб ккун апІуру ва кІуру:

– Гъит Первердигар Заанури, жилна зав халкъ ГъапІури, Ибрам ужувлакк ккаъри! ²⁰ Яв хилиз яв душмнар туву Первердигар Заануриз шюкюр ибшри!

Ибрамди Мелхиседекдиз чав тадабгъу мутмуйикан йицІубпи пай тувнийи.

²¹ Содомдин паччагъди Ибрамдиз кІуру:

– Йиз адмийир къяляхъ ча, хъа мутму увуз гъибт.

²² Ибрамди паччагъдиз гъапи:

– Узу РАББИ вуйи Первердигар Заанурихъна, завна жил халкъ ГъапІурихъна, йиз хил за дапІну ху апІураза: ²³ яв мутмуйикан узу мурсулкъан, шаламарин гъахмакъан, гъадабгъидарза. Хъа уву узус макІан: «Ибрам девлетлу гъапІур узу вуза», кІури. ²⁴ Узус йиз эскрари гъипІубна узухъди гъафи Анериз- на, Эшколизна, Мамрейиз рубкъру пайтІан, фукІара лазим дарзус.

Заанури Ибрамдихъди йикърар йитГуб

15 ¹Гъаму гъядисйирин къяляхъ Ибрамдиз аьжа-йиб улупбар шулу ва дугъаз РАББИЙИН гафар ерхъуру:

– ГучІ мапІан, Ибрам. Узу уву уърхру Гъалхан вуза. Увуз зурба пешкеш хьибдивуз.

²Ибрамди кІуру:

– Йиз Аьхюр, я РАББИ! Гъаз ву йиз Яв багъи-шар, эгер узухъ велед хъадарш? Йиз хал Дамаск-диан вуйи Элезерин хилиъ абхъра. ³Уву узуз насил тутруви, магъа, йиз хулаъ лихурайи гъараваш йиз ирсчи шула.

⁴Хъа дугъаз гъамци кІури РАББИЙИН гаф шулу:

– Ваъ, думу яв тухум давам апІрур хьидар, увкан гъахъир хьиди яв ирсчи.

⁵РАББИЙИ Ибрам чІатинди адаъну кІуру:

– Завуз лиг, хъадар кудух, эгер увхъан дурар кту-хуз шулуш! – Хъа давам апІуру. – Гъадму хъадаркъан увухъ наслар хьиди!

⁶Ибрам РАББИЙИХЪ хъугъру, ва гъадму хъугъ’вал РАББИЙИ дугъан гъякълувал вуди гъисаб апІуру.

⁷Хъа РАББИЙИ дугъаз кІуру:

– Уву Халдея уьлкейин Ур шагъриан гъаму жил увузди тувуз адау РАББИ Узу вуза.

⁸Ибрамди гъапи:

– Йиз Аьхюр, я РАББИ! Думу жил йизуб шлуб узуз фици аьгъю хьибди?

⁹РАББИЙИ дугъаз гъапи:

– Узухъна шубуд йисаъ айи личІна, шубуд йисаъ айи цІигъна, шубуд йисаъ айи якъна, къукъу луфна жигъил луф хъади гъач.

¹⁰Ибрамди духну дурар вари кьуб йишваз пай апІуру ва думу паяр чиб-чпиз гъаншарди дивру. Амма дугъу ничхрар кьуб йишваз пай гъапІундайи. ¹¹Пай дапІну дивнайи йиккариин вягъши ничхрар алархъуйи, хъа Ибрамди дурар ултІурккуйи.

¹²Ригъ алабхъурайи вахтна Ибрамдиин ижми нивкІ алабхъуру. Сабпну жилиина ижми мучІушин абхъру ва Ибрам зурба гучІ’валиъ ахъру. ¹³РАББИЙИ Ибрамдиз кІуру:

– Аьгъю йибхъки, яв наслар жара жилиин юкъудварж йисан лукІ’валиъна гъагъишнаъ хъиди. ¹⁴Аммаки, дурар аьзабарий иту халкъдиз Узу жаза адабтІидиза, хъа гъадмуган дурар душв’ан девлетлу духъну удучІвиди. ¹⁵Хъа уву яв абйирихъна мясляabtниинди гъягъидива – лап къаби гъахъиган накъвдик кивдиву. ¹⁶Увлантина вуйи юкъубпи наслин девриъ яв наслар мина къяляхъ хътакиди, фицики амореярин гуннагъ сабан чан къадарнахъна дуфнадар.

¹⁷Ригъ алабхъну мучІу гъабхъиган, дернин кумна цІа дуфну, кьуб швур гъацІ дапІну дивнайи йиккарин арайиантина гъябгъюру. ¹⁸Гъадму йигъан РАББИЙИ Ибрамдихъди йикърар йитІуру ва кІуру:

– Узу египтарин нирхъан гъадабгъуб тап машгъур Ефратдихъна гъягъяйизкъан вуйи: ¹⁹кенейрин, кенезейрин, кедмонейрин, ²⁰хеттарин, перизейрин, рефаймарин, ²¹амореярин, ханаанейрин, гиргашеярин ва евусеярин – вари жилар увлантина вуйидариз тувдиза.

Гъажар ва Исмаил

16 ¹Ибрамдин хпир Сарайиз бицІидар шуладайи. Сарайихъди Гъажар кІуру Египетдиан вуйи гъараваш дишагъли хъайи. ²Сарайи Ибрамдиз гъапи:

– РАББИЙИ узуз бицИдар туврадар. Йиз гъараваш дишагълийихъди йихъ. Белки дугъаз бай шул ва, думу бай йизур ву кІури, гъисаб апІур.

Ибрам Сарайи гъапибдихъ хъпехъуру ³ ва Сарайи чан гъараваш дишагъли, египетшив Гъажар, чан жи-лириз лукІ-хпирди* тувру.

Му ляхин, Ибрам Ханаан жилариин алди йицІуд йис гъабшиган, гъабхъиб вуйи.

⁴ Ибрам Гъажарихъди шулу. Гъажар гъагъдиъ шулу. Чак бицІир кайиб аьгъю гъабшиган, Гъажариз чан аьхюр, Сарай, гъясбикк ккади гъузундар. ⁵ Думуган Сарайи Ибрамдиз кІуру:

– Узу аскканди дисурайивал яв тахсир ву. Узу йиз гъараваш увуз бицІину хпирди тувунзавуз, хъа дугъу, чак бицІир киршуб аьгъяди, узу гъясбикк апІурадар. Гъит РАББИЙИ ухъкан гъякъ фуж вуш агри.

⁶ Ибрамди Сарайиз кІуру:

– Магъа яв гъараваш яв хилиъ аяв, дугъкан увуз фу ккундуш апІин.

Сарайи Гъажариз илзигуз хъюгъру, хъа Гъажар дугъхъан гъергру. ⁷ РАББИЙИН малайикдиз** думу ичІи чюлиъ, Сур шагъриз гъябгъюрайи рякъюхъ хъайи булагъдихъ дихъуру. ⁸ Малайикди дугъхъан:

– Я Гъажар, Сарайин гъараваш! Наънан наана гъярайир вува? – пну гъерхру.

– Узу Сарайихъан, йиз аьхюрихъан гъерграйир вуза, – жаваб тувру дугъу.

* 16:3 Думу вахтари жилириз, хпарилан гъайри, хъана лукІ-хпар ади шуйи.

** 16:7 Мушваъ малайикди РАББИЙИН ччвурнахъан кІура.

⁹ РАББИЙИН малайикди дугъаз:

– Яв аьхюрихьна кьяляхь хьадак. Дугъаз мютЮогъ йихь, – кІуру. ¹⁰ Хьа давам апІуру, – гизафтІан гизаф апІидизаяв насил. Яв насил гьисаб апІуз даршлукьбануб хьибдияв. ¹¹ Увук бицІир кавук, бай шулвуз, – кІуру РАББИЙИН малайикди, – дугъ’ин Исмаил («Заануриз ебхьура») кІуру ччвур илив, фицики яв дерд РАББИЙИЗ гьеебхьну. ¹² Яв бай чІурдин даждиз ухшар хьиди: думу варидариз кьаршуди, хьа вари дугъаз кьаршуди удучІвиди. Думу чан вари чвйирихьди душманди яшамиш хьиди.

¹³ Чахьди гьулху РАББИЙИЗ Гьажари «Эл-Руи» ччвур тувну («узу рьякьюрайи Заанур»): Магьа гьамус узуз, узу Рьякьюрайир, гьяркьюнзуз, – кІуру.

¹⁴ Гьаддиз думу булагъдиз «Беэр-Лахай-Руи» (узу Рьякьюрайи чІиви РАББИЙИН булагъ) кІури гьахьну. Думу булагъ Кадешна Беренд йишварин арайиь гьамусра а.

¹⁵ Гьажари Ибрамдиз бай хуру. Ибрамди Гьажарикан гьахьни чан бализ Исмаил кІуру ччвур тувру. ¹⁶ Думу вахтна Ибрамдин миржцІурна йирхьуд йис вуйи.

Суннат апІуб – йикьрарнан лишан

17 ¹ Ибрам урчІвцІурна урчІвуд йисаь ади, дугъаз РАББИ ачмиш шулу ва кІуру:

– Узу Кьудратлу Заанур вуза. Йиз улихь, саб тахсир ктарди, лицури йихь. ² Узу явна Йиз арайиь йикьрар йитІидиза. Увуз кьадар адрубкьан насил тувдиза.

³ Ибрамди жилиинакьан икрам апІуру, хьа Заанури дугъаз кІуру:

⁴ – Йиз терефнаан, магьа увухьди вуйи Йиз йикьрар: увкан гизаф халкьарин адаш хьиди. ⁵ Сарун увуз

Ибрам («гъюрматлу адаш») кІури хьибдар, яв ччвур Ибрагъим («гизафдарин аба») хьибди, фицики Узу увкан гизаф халкъарин адаш апІидиза. ⁶ Узу уву гизаф бегьерлу апІидизаву. Узу увлантина халкъар арайиз хидиза; увкан хьиди паччгъар. ⁷ Узу, Йизна, явна, яв наслин арайиъ, насларилан наслариинна гъаммишандиз вуйи Йиз йикърар, йитІидиза. Яв Заанур ва увлантина вуйи яв насларин Заанур Узу хьидиза. ⁸ Узу, уву гъамусяаьт гъурабади яшамиш шулайи вари Ханаан жил, увуз ва яв наслариз гъаргандиз тувдиза ва дурарин Заанур Узу хьидиза.

⁹ Хъа Заанури Ибрагъимдиз гъапи:

– Яв терефнаан увуна яв гъюз имбу вари наслари Йиз йикърар тамам дапІну ккунду. ¹⁰ Магъа, уву тамам дапІну ккуни, увухъди, увхъантина вуйи яв насларихъди вуйи Йиз йикърар: гъит гъарсар жили касдин суннат дапІну ибшри. ¹¹ Ичв варидарин йиккнан кІакІар кадатІай – гъаму хьибди Йизна ичв арайиъ йитІнайи йикърарнан лишан. ¹² Ичв арайиъ миржид йигъ гъабхъи гъарсар жили биціирин суннат дапІну ккунду – гъацци гъаммишан наслариан-наслариз апІинай. Яв хулаъ бабкан гъахьидаринра ва, яв насларикан дарди, жара йишвлан пулихъ гъадагънайидаринра суннат дапІну ккунду. ¹³ Саб гаф адарди суннат дапІну ккунду яв хулаъ бабкан гъахьиринси пулихъ гъадагъдаринра. Узухъди вуйи йикърарнан му лишан ичв бедендиин гъаргандиз хьибди. ¹⁴ Суннат дапІну адру жилижви, чан халкъдин арайиан идитну хьиди – дицири Узухъди вуйи йикърар чІюргъюра.

¹⁵ Хъа Заанури Ибрагъимдиз кІуру:

– Яв шив Сарайиз Сарай макІан, хъа гъит дугъан ччвур Сара ибшри. ¹⁶ Думу ужувлакк ккаъдиза ва

увуз дугъкан бай тувдиза. Узу думу гъаци ужувлакк ккаъдизаки, дугълантина гизаф халкъар ва халкъарин пачгъар арайиз гъиди.

¹⁷ Ибрагъимди жилиинакъан икрам гъапу. Дугъу дьяаьлхъну чав-чакди гъапи: «Варж йисаь айириккан бай хъуб мумкин ву кІурайчва? Сарара урчІвцІур йисаь айир – мугъак бицІир киршуб мумкин вуйинхъа?»

¹⁸ Хъа Ибрагъимди Заануриз гъапи:

– Исмаилин уьмуркъан Яв ужувлакк гъабхънийиш, ужуйи шулийи!

¹⁹ Ибрагъимдиз Заанури гъапи:

– Увуз бай апІур ур яв хпир Сара хъиди. Дугъин Исакъ («думу аьлхъюра») кІуру ччвур иливидива. Йиз йикърар Узу гъадгъвахъди ва гъадгъвалантина вуйи насларихъди гъаммишандиз вуйи йикърар вуди йитІидиза. ²⁰ Эгер Исмаиликан кІури гъашиш, Узуз дугъкан вуйи яв тІалаб гъеебхъунзуз: Узу думу, саб гаф адарди, ужувлакк ккаъдиза. Узу думу бегъерлу апІидиза ва дугъан тухум артухъ апІидиза. Дугъкан йицІикъюр регъбрин адаш хъиди. Узу дугъкан зурба халкъ ктаидиза. ²¹ Аммаки Узу Йиз йикърар, Сарайи увуз хъа йисан гъаму вахтназ гъапу Исакъдихъди йитІидиза.

²² Заанури Ибрагъимдихъди вуйи Чан улхуб ккудубкІу ва Думу Ибрагъим гъитну завариз за гъаши.

²³ Гъадму йигъан Ибрагъимди чан бай Исмаилин суннат апІуру – хъасин чан хулаь бабкан гъахъидарин, пулихъ гъадагънайидарин, яни хулаь айи вари жили жвуварин, Заанури гъаписи, йиккун кІакІар кадатІуру. ²⁴ Чан, Ибрагъимдин, суннат апІурайиган, урчІвцІурна урчІвуд йис вуйи. ²⁵ Исмаилин суннат апІурайи вахтна йицІишубуд йис вуйи. ²⁶ Ибрагъимдинна дугъан балин суннат гъадму йигъан гъапІнийи. ²⁷ Дурарихъди

Ибрагъмдин хулан вари жилижвуварин, гьадму хулаь бабкан гьахьидарин ва жарадарихъан гьадагънайидарин суннатар гьапІнийи.

Ибрагъмдихъна гьафи шубур хялижв

18 ¹Ибрагъм ригъ атІабгнайи вахтна, Мамрейин мяхъяр кІурушваь, чадризди учІврушвахь деънайиган, дугъаз РАББИ ачмиш шулу. ²Ибрагъмди улар за дапІну лигуру ва дугъан улихь ярхла дарди шубур жви дийигънади шулу. Чан чадризди учІврушвхъан гьедергу Ибрагъм дурарихъна жаргъури гьагъюру, дурариз жилиинакъан икрам апІуру ва кІуру:

³– Я ахьюдар! Узухъна рягъмлу йихъай, ичв лукІран улхъантина гьудучІвну мягъянай. ⁴Гъит сацІиб шид хри, ичв ликар жикІуз. Гьаму гьарикк эрг’вал йивай. ⁵Учву сарун ичв лукІрахъна гьафихъантина, ихтияр тувай учвуз уьл хуз. ИпІруб дипІну, эрг’вал гьивиган, ичв рякъ давам апІуз рягъят хьибдичвуз.

– Уву кІурубси ибшри сарун, – гьапи дурари.

⁶Хъа Ибрагъмди, чадризди гьялакди душну Сарайиз кІуру:

– Тяди шубуб луху* ужубсиб хю китІибшну лавшар урж.

⁷Ибрагъм лижягъна жаргъуру ва ужуб таза кІари дубхну дугъу лукІрахъна убккуз тувру. ЛукІру думу гьяракатниинди гьязур апІуру. ⁸Гьязур дапІнайи кІардин йиккра, никкна хах дурарин улихь дивру, ва дурари ипІайиз Ибрагъм гьарикк дийигъуру. ⁹Хъа дурари Ибрагъмдихъан гьерхру:

– Яв хпир Сара наан аяв?

* 18:6 Яни къабна къюб литр (йицІиюкъуб килакъан хю).

– Гьамушваъ, чадрикк кка, – жаваб тувру дугъу.

¹⁰ РАББИЙИ кІуру:

– Хъайисан гьаму вахтна Узу увухъна хъана гьидиза, ва яв хпир Сарайиз бай шулу.

Хъа Сара, Дугъан къяляхъди чадризди учІврушвахъ дийигъну, хъпехъурайи. ¹¹ Ибрагъимна Сара къаби, яшлу инсанар вуйи. Сара сарун палтарикан шули имдайи. ¹² Сара чав-чакди гьамци гъяаълхънийи: «Къаби духънайи узхъан йиз жилирихъди ккунивалар апІуз шулинхъа? Узуси йиз ахъюрра къаби духънадарин!»

¹³ Хъа РАББИЙИ Ибрагъимдиз кІуру:

– Къаби духънайи узхъан бицІир хуз шулин кІури Сара гъаз гъяаълхъю? ¹⁴ Айнхъа РАББИЙИХЪАН апІуз даршлуб? Улупнайи вахтна хъа йисан Узу увухъ хъидиза. Сарайихъ бай хъиди.

¹⁵ Сарайи учв гъяаълхъюб кІул’ин гъадабгъундайи ва:

– Узу гъяаълхъюндайза, – гъапнийи, фицики Сарайиз гучІ гъабхънийи. Хъа РАББИЙИ:

– Ваъ, гъяаълхънийва, – гъапнийи.

***Содом ккидидипбан бадали вуйи
Ибрагъимдин тІалаб***

¹⁶ Хъа хялар Содомдин терефназди гъилигну. Хялар гъаъри, дурарихъди Ибрагъимра гъушу.

¹⁷ Хъа РАББИЙИ гъапи:

– Узуз апІуз ккундайиб Узу Ибрагъимдихъан гьитІибкІуринхъа? ¹⁸ Ибрагъимдикан гъякъди зурба ва къувватлу халкъ арайиз гъибди, ва гъадму халкъдилантина дюн’яйин вари имбуну халкъаризра уж’вал хъибди. ¹⁹ Фицики Узу Ибрагъим, чан баяриз ва дурарин вари наслариз, РАББИЙИ гъапиб улупбан бадали кадагъназа. Ибрагъимдиз РАББИЙИ туву гаф кІулиз

удубчІвбан бадали дугъан баярна дурарин вари наслар РАББИЙИН рякъюѣди душну ккунду. Дурари чпин апІурайиб вари гъякъди ва дугъриди дапІну ккунду.

²⁰ РАББИЙИ гъапи:

– Содомдинна Гоморраин агъалйирин тахсарин Узухъна гъурубкъу агъузар гъадмукъан зурбаб вуки, ва дурарин гуннагъ гизаф гъагъиб ву. ²¹ Узу дурарихъна гъягъидиза ва Узухъна гъюрайи агъарна агъузарар дугъридар вуш лигидиза. Эгер дици даршра, Узуз аьгъю хъибди.

²² Думу хяларикан къюр жви Содомдихъинди гъуш-нийи, хъа РАББИ, Чан улихъ дийигънайи Ибрагъим-дихъди гъузнийи. ²³ Ибрагъим Дугъаз лап багахъ улучІву ва гъапи:

– Уву гуннагъкранрихъди гъякълударра тІанкъ апІидивахъа? ²⁴ Му шагъриѣ хъуцІур гъякълу кас ади гъабшиш, гъадрар бадали Уву му йишв ккидидипди гъибтидарва? ²⁵ Уву дици дарапІарва – гуннагъкранрихъди гъякълударра пуч апІуб, гуннагъкриз гъабхъиб гъякълуризра хъуб мумкин дар. Уву дици дарапІарва! Вари дюнъяйин Диванчийи гъякъ дарапІди гъибтринхъа?

²⁶ РАББИЙИ гъапи:

– Эгер Узуз Содом шагъриѣ хъуцІур дугъри касар гъидихъиш, гъадрар бадали Узу му йишв ккидипидарза.

²⁷ Ибрагъимди сабансана гъапи:

– Магъа, гъеле узу рюкъна биширугтІан даршра, йиз Аьхюрихъан гъерхуз кІубанвал апІураза: ²⁸ хъуцІур кас хъуз хъурсан гъякълу кас гъудрукІри гъашиш, Уву вари шагъур ккидипуривахъа?

– Эгер Узуз душваѣ ягъчІвурна хъур гъидихъиш, – гъапи РАББИЙИ, – душвайишв ккидипидарза.

²⁹ Ибрагымди Дугъахъди улхуб давам апІуру ва кІуру:

– Белки душваъ ягъчІвур дихъур?

– ЯгъчІвур бадалира дици дарапІарза, – гъапи РАББИЙИ. ³⁰Хъа Ибрагымди кІуру:

– Узу кІура кІури йиз Ахъюриз хъял дарифри: белки душваъ сумчІур дихъур?

– Ккидипидарза, эгер Узуз душваъ сумчІур гъидихъиш, – гъапи РАББИЙИ.

³¹ Ибрагымди гъапи:

– Магъа, йиз Ахъюрихъан гьерхуз кІубанвал апІураза: белки душваъ къар дихъур?

– Къар бадалира ккидипидарза, – гъапи РАББИЙИ. ³² Ибрагымди гъапи:

– Аххиримжи ражарисана узу гьерхиш, гъит йиз Ахъюриз хъял дарифри: белки душваъ йицІур дихъур?

– ЙицІур бадалира ккидипидарза, – гъапи РАББИЙИ. ³³ РАББИЙИ Ибрагымдихъди улхуб ккудубкІинган, Думу гъягъюру, хъа Ибрагым къяляхъ хътакуру.

Лут ккадауб, Содом ва Гоморра ккидипуб

19 ¹Хябяхъган Лут шагърин урнарехъ деънайиган, Содомдиз гъадму къюр хялижв – къюр малайик гъюру. Лутдиз дурар рякъюру. Лут гъудужвну дурарихъна гъягъюру ва жилиинакъан дурариз икрам апІуру, ²хъа кІуру:

– Йиз ахъюдар! Ичв лукІран хулазди гъачай, йишвазди гъузай, ичв ликар жикІай, хъа гвачІининган гъудужвну, ичв рякъ давам апІарчва.

Хъа дурари:

– Ваъ, учу йишв чІат, шагърин раццаъ, адапІидича, – кІуру.

³ Лутди дурарикан чан хулаз гъюб ижмиди тІалаб апІуру, гъаддиз дурар Лутдихъди дугъан хулаз гъягъюру. Лутди дурариз ипІруб гъязур апІуру, лавшар уржуру, дурари ипІуру. ⁴ Хялар ахуз дахъайиз Содомдин вари жилижвувари, жигъилилан ккебгъну къабириинакъан, дугъан хулар къялаъ тІаъру. ⁵ Дурари Лутдиз дих дапІ-ну гъапнийи:

– Наши гъадму увухъна йишвазди дуфнайи адмийир? Адаъ дурар учухъна, дурариина аървалар хуз ккундучуз.

⁶ Лут дурарихъна удучІву ва, чан къяляхъди урчІар хъяркъну, ⁷ гъапи:

– Йиз дустар, мапІанай мициб писвал. ⁸ Хъебехъай, узуз зат жилижвувахъди духъну адру къюр риш азуз, узу дурар учвухъна адаарза, гъадрарикан учвуз ккуниб апІинай, хъа му адмийириз фукІара мапІанай, фицики дурар йиз хулан гъваиккна дуфнайи йиз хялар ву.

⁹ Дурари Лутдиз жаваб тувру:

– Дургун йихъ ич уларихъан!

Хъасин дурари кІуру:

– Му гъурабайиз лигайчва, гъамус мугъаз ич диванчи хъуз ккунди а! Учү ув’ин дурариинтІан пис аървалар алапІидича.

Дурар, Лут гъутІурккну, раккнар уьргъюз ккунди, багахъ улучІвүз хъюгъру. ¹⁰ Гъадмуган хялари Лут чІатан айтІинди хуру ва урчІар хъяркъру. ¹¹ Хъасин малайикари, чІат айи жигъил-къабирин – варидарин уларин акв гъадабгъру, гъаддиз дурар, Лутдин хулазди учІврушв дибрихъди гъаллаж шулу. ¹² Хялари Лутдиз кІуру:

– Яв му шагъриъ сарун фуж аяв: баяр, шубар, язнийир – дурар вари мушв’ан адаъ, ¹³ гъаз гъапиш учү

му йишв тІанкъ апІуз ккача, фицики му адмийирилан
РАББИЙИХЪНА душнайи агъузар зурбаб ву, гъаддиз
РАББИЙИ учу му йишв ккидипуз гъаъначу.

¹⁴ Лут душну, чан язнийир хъуз ккайи, чан шубар
хъирснайидариз гъамци кІуру:

– Гъяракат дапІну мушв’ан удучІвну гъарахай!
РАББИЙИЗ му шагъур тІанкъ апІуз ккунди а.

Хъа язнийири, мугъу зарафатар апІура кІури, фи-
кир апІуру.

¹⁵ ГвачІиндин ахсрар кивган, малайикари Лут гъам-
ци кІури гъялак хъуз гъитру:

– Гъяракат апІин! Шагърин жаза ккаъну учву ди-
йикІуз, яв хпирна къюрид шубар мушв’ан адаъ.

¹⁶ Лутди гъеле фикир апІури имийи, аммаки мала-
йикари Лутдинра, дугъан хпиринра ва дугъан шубарин
хилхъан дидисну, му шагъриан дурар хъади гъягъюру,
фицики РАББИЙИЗ Лутдин язухъди вуйи. ¹⁷ Шагъри-
ан удучІвбалан къяляхъ малайикариккан сари гъапи:

– Гъергай гъамушвхъан! Къяляхъ миилдицанай
ва му дерейиъ энгел махъанай! Дагъларизди гъергай,
дарш йихидичву!

¹⁸ Лутди дурариз гъапи:

– Ваъ, йиз ахъюдар! ¹⁹ Учву узухъна, ичв лукІрахъна,
гъацира рягъимлу вучва! Узухъна вуйи ичв рягъим ги-
заф ахъюб ву: узу аъжаликкан ккадаунчва! Дагълариз
гъергуз хъибдарзухъан. Узу дагълариз жаргъайиз думу
бала узухъ хъубкъди ва узу йикІиди. ²⁰ Магъа гъатму
шагъур багахъ ву, дина жаргъуз хъибди, думу бицІиб
ву. Узу гъадму багахъ хъайи бицІи шагъризди жаргъи-
диза, душваъ узуз фукІара хъибдар!

²¹ – Ибшри сарун, – гъапи малайикди, – уву бадали
гъадмура апІарза: уву кІурайи шагъур ккидипидарза.

²² Аммаки гъракат дапІну дина жаргъ. Уву дина ду-
рукъди, узхъан йиз ляхнихъ хъюгъюз хъибдар.

Гъаддиз думу шагъриз Цуар («бицІиб») кІура.

²³ Ригъ гъудубчІвиган, Лут Цуариз хъуркънийи.

²⁴ Лут хъуркъумитІлан, РАББИЙИ Содомдиинара
Гоморрайиина, аършариан мархъси гугуртна цІа гъа-
пІру. ²⁵ Му къюбиб шагърар ва думу йишварин гъи-
рагъ-бужагъ, адмийир, жилин алиб вари цІи тІанкъ
апІуру. ²⁶ Думу арайиъ Лутдин хпир къяляхъ илдицуру
ва думу къилан буруздиз илтІикІуру.

²⁷ ГъачІнин ухди Ибрагъим, цІиб ухдиси учв накъ
РАББИЙИН улихъ дийигъну гъахъи йишвахъна гъюру.

²⁸ Думу Содомдиз ва Гоморрайиз – чан уликк ккайи
вари дерейиз – лигуру, фу лигурва, душвайишв дернин
айитІишвси ву; дубгну-хъудубгну, жилихъан завузкъан
гъалин кумар удучІура.

²⁹ Гъамци, дерейин шагърар тІанкъ апІурайи Заа-
нури Ибрагъим кІваин гъапІнийи ва Дугъу Лут, думу
яшамиш шулайи шагърар ккидирчну, думу балайи-
ккан гъюрхнийи.

Лутдин хизан

³⁰ Цуариан Лут, чан къюрид шубарра хъади, дагъ-
лариз гъягъюру. Дугъаз Цуариъ гъузуз гучІуйи. Думу,
чан къюрид шубарра хъади, дюрхъяъ яшамиш шулайи.

³¹ ЦІиб вахтналан ахъюну шуру бицІинуриз гъам-
ци кІуру:

– Адаш къаби шулайихъ. Сарун жилариин аьдат
вуйиганси ухъухъди яшамиш духъну ккуни жилижви
илимдар. ³² Ихъ адашдиз чяхир тувдихъа ва дугъахъди
дахъдихъа. Гъит, жвуван адашдикан вушра, ухъухъ
веледар ишри ва ихъ тухум давам ибшри!

³³Йишвну дурари адашдиз чяхир тувру ва ахюну риш дахънайрихъна дүфну, учвра дугъахъди дахъру. Лутдиз, ахюну риш чахъди фила дахънуш ва фила гъудужвнуш, хабаркъан гъабхъундаи. ³⁴Хъа йигъан ахюну чуччу чан бицІину чуччуз кІуру:

– Сан узу ихъ адашдихъди дахъунза. Ахълира дугъаз чяхир тувну пиян апІидихъа, хъа гъи душну увура дугъахъди дахъ. Жвуван адашдикан вушра, ухъухъ веледар духъну, ихъ тухум давам ибшири!

³⁵Хъана дурари чпин адаш, чяхир тувну пиян апІуру. БицІину ришра дүфну адашдихъди дахъру. Лутдиз, чан риш чахъди фила дахънуш ва фила гъудужвнуш, хабаркъан гъабхъундаи. ³⁶Гъамци Лутдин кьюрид шубарра чпин адашдикан гъагъдиъ шулу. ³⁷Ахюнуриз бай шулу ва дугъаз Муав («адашдикан вуйир») кІуру ччвур тувру. Гъахъи бицІирикан гъамусдин муаварин ахю аба шулу. ³⁸БицІинуризра бай шулу ва дугъаз Бен-Амми («йиз халкъдин бай») кІуру ччвур тувру. Гъахъи бицІирикан гъамусдин аммунарин ахю аба шулу.

Ибрагъимна Сара Авимелехдихъ

20 ¹Ибрагъим учв аѝи йишвариан, къибла терефнаъ аѝи Негев кІуру ичІи чюлин багарихъна, удучІвну гъягъюру ва Кадешна Сур йишварин арайиъ яшаммиш хъуз хъюгъру. Ибрагъимди гъурабади Герариъ бина ккебгъру, ²ва дугъу душаваъ чан хпир Сара чан чи вуйиз кІуру. Гъаддиз Герарин паччагъ Авимелехди Сара чан хпаригъна хуз гъитру. ³Амма йишвну нивкІукди Авимелехдиз Заанур ачмиш шулу ва Заанури дугъаз кІуру:

– Уву увуз швувахъ хъаѝи дишагъли гъадагъувал себеб вуди йикІидиву.

⁴Сарайик сабан Авимелех гъич куркІнукъан адаѝи.

– Йиз Аьхюр! – ккарагуз хьюгъру Авимелех. – Тахсир кадру халкъ тІанкъ апІуз ккайва? ⁵Гьадму адмийи чав гьапунзуз, аьхир, думу йиз чи вуйиз кІури. Думу дишагълийира гьаци гьапнийи. Узу му ляхин кІваъ фукІа адарди гьапІуб вуйиз, йиз хилар марцциди вуйиз.

⁶– Ав, – жаваб туву Заанури нивкІуъ, – уву думу ляхин яв юкІв марцциди гьапІуб вуйиб Узуз аьгъязуз. Узу уву Узуз кьаршу гуннагъ апІбахъан гьюрхюнзаву, гьаддиз думу дишагълийик кучІуз гьитундарзавухъди. ⁷Хьа гьамус думу чан жилирихъна кьяляхъ гьаъ. Ибрагъим пайгъамбар кас ву, думу, уву сагъди гьузбан бадали, увхъанди ккарагиди. Аьгъю йибхьки, эгер думу чан жилирихъна уву кьяляхъ гьадраиш, увура яв вари архара йихидичва!

⁸Гьиринган Авимелехди чан гьуллугъчйир уч дапІну му гафар дурариз ктитур. Дурариз гизаф гучІ гьабхънийи. ⁹Авимелехди Ибрагъимдиз чахъна дих дапІну, дугъаз, тягъна йивури, кІуру:

– Уву учкан гьапІрава? Узу увуз фтин гиран ктапІну гьамциб чІуру гунгъихъна узунна йиз вари паччагълугъ хьапІуз? Мици апІруб дар аьхир! ¹⁰Уву гьаз мици гьапІунва?

¹¹Ибрагъимди жаваб туву:

– Му йишвариъ айидариз Заанурихъан гучІдар кІури фикир гьапІунза ва, йиз хпир бадали, узунна йивну йикІуру кІури, гучІ гьабхъунзуз. ¹²Тмуну терефнаан кІури гьабшиш, дугъриданра думу йиз чи вуйиз – жара хпириккан вуйи йиз адашдин риш. Думу шуркан йиз хпир гьахъну. ¹³Хьа Заанури узунна йиз адашдин хал дипну гъарах гьапиган, узунна йиз хпириз гьамци гьапнийза: «Увунна миннат вуйиз, ухъу наана гьушишра, узунна яв гьардаш вуйиз, йип».

¹⁴ Авимелехди Ибрагъмдиз марччар, хюнйир, лукІар, лукІ дишагълийир пешкеш апІуру ва Сарара кьяляхъ гьяну, ¹⁵ кІуру:

– Йиз вари улке яв улихъ хъайиз: увуз наан ккундуш, гьадушваъ яшамиш йихъ. ¹⁶ Хъа Сарайиз дугъу кІуру:

– Узу яв гъардшиз агъзур шекел арс* тувраза. Яв багахълуйирин улихъ увуз гъабхъи дерд миди ккебкди ва яв намус марцц апІиди.

¹⁷ Ибрагъм Заануриз ккарагуру ва Заанури Авимелех, дугъан хпирна гъараваш дишагълийир, хъана бицІидар апІуз шлуси, сагъ апІуру. ¹⁸ Гъаз гъапиш Заанури, Ибрагъмдин хпир Сарайин кІуллан, Авимелехдин хулаъ гъич сар дишагълийихъанра бицІир апІуз даршлуси дапІнайи.

Исакъ бабкан хъуб

21 ¹ РАББИЙИ Чав, гаф тувганси, Сара кІваин гъапІнийи ва Чав туву гаф кІулиз адабгънийи. ² Сара гъагъдиъ шулу ва, Заанури гаф тувну дебккнайи вахтназ, Сарайи кьаби Ибрагъмдиз бай хуру. ³ Сарайикан гъаши чан бализ Ибрагъмди Исакъ кІуру ччвур тувру. ⁴ БицІирин миржид йигъ гъабхъиган, Заанури амур гъапІганси, дугъан суннатра апІуру. ⁵ Ибрагъмдин, чан бай Исакъ бабкан шлуган, варж йис вуйи. ⁶ Сарайи кІуру:

– Заанури узухъди аьлхъюз гъитну: мидкан гъеебхъдар вари узухъди аьлхъиди,

⁷ ва, гъамци кІури, давам апІуру:

– Ибрагъмдиз, чан Сарайи бицІириз нана тувур кІури, шилхъан пуз хъибдийи? Хъа магъа чан кьабишнаъди узу дугъаз байра гъахунза.

* 20:16 ЙицІисаб килана гъацІкъан арс.

⁸ БицІир ахю шулу. Исаць нанайихъан хътатІу йи-
гъан Ибрагъимди зурба машквар гъапІнийи.

Гъажарна Ибрагъимдин бай Исмаил утІурккуб

⁹ Египетшив Гъажарикан духънайи бали Исаць-
дихъди тамашйир апІурайиб дябкъну ¹⁰ Сарайи Иб-
рагъимдиз кІуру:

– Гъадму лукІ чан байра хъади утІуркк! Йиз ба-
лихъди сабси дугъан бай яв ирсчи духъну ккундар!

¹¹ Ибрагъимдиз, чан балкан мициб гъеебхъган, ицц-
ру апІуру. ¹² Амма Заанури дугъаз кІуру:

– Балинна лукІ дишагълийин дердер мапІан. Сара-
йи увуз кІурубси апІин, гъаз гъапиш яв тухум Исаць-
дилантина давам хъибди. ¹³ Хъа лукІ дишагълийин
баллантинара Узу саб халкъ арайиз хибдиза, фицики
думура яв велед вуяв.

¹⁴ Хъайигъан гвачІнин ухди Ибрагъимди, Гъажар-
рин гъюниин уъл айи турбана шид айи ирж иливну,
бицІирра хъади удучІвну гъягъюз, рякъ’ин апІуру.
Гъажар рякъюъ учІвру ва Беэр-Шева къуру чюлле-
риъ уьргъру. ¹⁵ Дугъан иржаъ айи шид ккудубкІган,
бицІир рукчарикк гъитну, ¹⁶ учв, чан бай фици йикІу-
раш дрябкъри дупну, гъиву чІимир тІибхру манзил-
наз гъудучІвну, гъарай ипну ишури деъру. ¹⁷ БицІир
фици ишураш Заануриз гъеебхънийи ва завун аьрша-
риан Заанурин малайикди* Гъажариз дих гъапІнийи
ва гъапнийи:

– Я Гъажар, фу гъабхъну? ГучІ мапІан! Уву дит-
найи яв бицІир фици ишураш Заануриз деебхъна.

* 21:17 Мушваъ малайикди РАББИЙИН ччвурнахъан
кІура.

¹⁸ Гъудужв, веледдихъна гъарах, дугъан хил бис. Узу дугъкан зурба халкъ ктаидиза.

¹⁹ Заанури думу дишагълийин улар арццру ва дугъаз шид айи гъуйи рябкъюру. Дишагъли гъуйихъна багахъ шулу, ирж штухъди абцІну, бицІириз шид тувру.

²⁰ Гъаддихъанмина Заанур гъаммишан Исмаилихъди шулу. Исмаил ахъю шулу, дугъу чюлиъ бина ккебгъру ва дугъкан чІимрариан йиврур ктучІуру. ²¹ Исмаил Паран кІуру чюлиъ яшамиш шулу ва дадаи дугъаз хпирра Египет уълкейиан хуру.

Ибрагъимдинна Авимелехдин йикърар

²² Думу саб вахтна Авимелех чан къушмарин ахъюр вуйи Пихулихъди Ибрагъимдихъна гъюру ва кІуру:

– Уву фу апІурашра варибдиз увуз Заанури кюмек апІура. ²³ Гъаму йиз улихъ я узу, я йиз бицІидар, я йиз худлар, уву алдатмиш апІдарза дупну, Заануриинди ху апІин. Узу увухъди фици ужуйи гъахънуш, гъаци увура узухъди, уву къабул гъапІу гъюкуматдихъди ужуйи йихъ!

²⁴ Ибрагъимди сифте ху апІуру ²⁵ ва хъасин, Авимелехдин адмийири чахъан шид айи гъуйи тадабгъунзухъан кІури, аьрзра апІуру.

²⁶ – Думу дици шли гъапІнуш узуз аьгъдарзуз, – жаваб тувру Авимелехди. – Уву узуз чІалкъан гъапундарва. Узуз сабпи ражари дидкан ебхъуразуз.

²⁷ Ибрагъимди Авимелехдиз малар-марччар пешкеш тувру ва дугъахъди йикърар йитІуру. ²⁸ Ибрагъимди лижгъан ургуб агълиж жаради гъядягну дерккру, ²⁹ му гъябкъю Авимелехди Ибрагъимдихъан гьерхру:

– Хъа гъаму ургуб агълиж гъаз жаради гъядягну дерккнава?

³⁰ – Мурар, йиз гъуйи узу гъийибккуб вуза кІуру, лишан вуди гъядягънайидар вуйиз, – гъапи Ибрагъимди. – Мурар узхъан увуз къабул апІин.

³¹ Ибрагъимдина Авимелехди чиб-чпиз ху гъапІу вахтнахъанмина думу йишваз Беэр-Шева («ху гъапІу йишван гъуйи») кІура.

³² Беэр-Шевайиъ Ибрагъимдихъди йикърар йитІ-ну Авимелех чан къушмарин ахъюр вуйи Пихул-ра хъади филистим жилариинна хътакуру. ³³ Ибрагъимди Беэр-Шевайиъ хъаднура-къюрднура чруди гъубзру тамариск кІуру гъар кивру ва гъадушваъ РАББИЙИЗ, Гъаргандиз вуйи Заануриз, икрам апІуру.

³⁴ Дидхъанмина Ибрагъим филистим жилариин къаназ яшамиш шулн гъузру.

Заанури Ибрагъим ахтармиш апІуб

22 ¹Гъаму гъядисйирин къяляхъ сацІиб вахтналан Заанури Ибрагъим ахтармиш апІуру.

– Я Ибрагъим! – дих апІуру дугъаз Заанури.

– Гъай! – кІуру Ибрагъимди.

²Заанури гъамци кІуру:

– Яв хъайина-хътру, Узу увуз гаф тувну гъахъи, яв ккуни вуйи сар бай Исакъ хъади Мориа жилиина гъарах. Душваъ Узу увуз улупру дагъдин думу, дубккнун ургру гъурбан* вуди, цІигъ ург.

³Гъиринган ухди Ибрагъим, ургуз гакІвлар иливну дажира, чахъди къюр гъаравашра, гъурбан апІуз кка-йи Исакъра гъадагъну, Заанури чаз гъапи йишвахъна

* 22:2 Дубккнун убгру гъурбан – Заануриз вафалувал улупру гъурбан.

рякъюъ учІвру. ⁴Рякъюъ ади шубудпи йигъан улар за гъапІу дугъаз ярхлаъ гъадму йишв рябкъюру.

⁵ – Учву дажи убхъюри гъамушвахъ гъузай, – гъапи дугъу гъаравшариз. – Хъа узана бай душну, икрам дапІну, учвухъна къяляхъ гъидича.

⁶Ибрагъимди гъурбан убгуз вуйи гакІвлар Исакъдин гъюниин иливуру ва цІин аржларна ханжал хъади къюридира чпин рякъ давам апІуру.

⁷Исакъди чан адаш Ибрагъимдихъан гъерхру:

– Я адаш!

– Гъай, йиз бай! – кІуру адашди.

Хъа бали давам апІуру:

– Ухъухъ цІара, гакІвларра хъахъухъ. Ухъу ччил дубккну ургру гъурбан апІбанди вуйхъа. Хъа набши думу ччил?

⁸ – Йиз бай, – кІуру дугъаз Ибрагъимди, – гъурбан апІуз ччил Чав Заанури абгиди.

Дурари къюриди чпин рякъ давам апІуру.

⁹ Заанури чаз гъапи йишвахъна хъуркъиган, Ибрагъимди гъурбан апІрушв тикмиш апІуру ва душв’ин гакІвлар иливуру. Дугъу Исакъ дидисну йитІну гъурбан апІрушван гакІвларин зиин ярхишнахъди дивру ¹⁰ ва ханжал адабгъну бал’ина хуру.

¹¹ Хъа гъадмуган аършариан РАББИЙИН малайикди* дугъаз дих апІуру:

– Ибрагъим! Я Ибрагъим!

– Гъай! – кІуру дугъу.

¹² – Дугъ’ин хил мииливан, – кІуру малайикди, – Исакъдиз фукІара мапІан! Гъамус Узуз аьгъязуз увуз

* 22:11 Мушваъ малайикди РАББИЙИН ччвурнахъан кІура.

Заанурихъан гучІруб: уву Узуз, яв хъайина-хъадру сар бай тувуз гъайиф гъапІундарва!

¹³ Улар за гъапІу Ибрагъимдиз кюлеригъ кІарчар гъярснайи якъ рябкъюру. Думу душну, якъ дибисну, балин ерина гъурбан апІрушв'ин гъадму дурккну ургуру гъурбан апІуру.

¹⁴ Гъаму ляхин гъабхъи йишваз Ибрагъимди Яхве-Ирэ («РАББИЙИЗ бихъиди») кІуру. Гъаддиз гъамциб мисалра а: «РАББИЙИН дагъдиин бихъиди».

¹⁵ Аьршариан РАББИЙИН малайикди Ибрагъимдиз хъана дих апІуру:

¹⁶ – Йиз Уз'инди ху апІураза, кІура РАББИЙИ, уву яв айина-адру сар бай гъайиф дарапІбаз дилигну ¹⁷ Узу уву ужувлакк ккаъдизаву! Узу увуз завуъ хядаркъан, гъюлихъ гъумкъан гизаф наслар багъиш апІидиза. Ва яв веледарин хилиъ душмнарин шагърар ахъри хъиди! ¹⁸ Яв наслариз тувру уж'валар жилиин али вари халкъариз хъиди, гъаз гъапиш уву Узухъ хъпехъунва.

¹⁹ Ибрагъимра, чан байра гъаравшар гъиту йишвахъна къяляхъ гъюру ва дурарра хъади, вари сатІиди, Беэр-Шевайиз гъягъюру. Му гъядисйирин къяляхъ, Ибрагъим гъадушваъ яшамиш шули гъузнийи.

Нагъорин наслар

²⁰ Вахтар гъягъюру ва магъа Ибрагъимдиз хабар дебккру:

– Яв чве Нагъорин хпир вуйи Милкайиз баяр гъахъну.

Магъа дугъан баяр: ²¹ Уц (му сарпи бай ву), Буз, Кемуэл (хъасин Кемуэлиз Арам кІуру бай шулу), ²² Кесед, Хаз, Пилдаш, Идлаф ва Бетуэл.

²³ Бетуэлиз Ребека кІуру риш шулу.

Зиихъ ктуху миржир бай Ибрагъмдин чве Нагъориз Милкайикан шулу. ²⁴ Мидланра гъайри, Нагъориз биЦину хпир Реумайиканра Тевах, Гахам, Тахаш ва Маах баяр гъахънийи.

Сара кивру йишв гъадабгъуб

23 ¹ Сара варжна къанна ургуд йисан яшамиш гъахъну. ² Думу Ханаан ругариин али Кирьят-Арба (гъамус душваз Хеврон кІура) кІурушваъ гъакІну. Ибрагъм Сарайихъ гъам зигуз ва дугъахъ ишуз мина гъафнийи. ³ Чан дукІнайирихъ гъам дизигну, Ибрагъм хеттарихъна гъамци кІури гъягъюру:

⁴ – Узу мушвариан дарза, хъа – ичв арайиъ гъураба. Йиз дукІнайи хпир кивуз шлу йишв узуз масу тувайчва.

⁵ Хеттари Ибрагъмдиз жаваб туву:

⁶ – Ич агъа, уву учухъ хъебехъ! Уву гъюрмат айи адми, заан кас вува. Ич гъийихдар ивру дюрхъярикан варитІан ужуб йишваъ яв хпир кив. Учкан гъарсар, чан тухмин накъвар айишвкан увуз тувуз, рази вуча.

⁷ Ибрагъмди хеттариз, гъаму ругарин адмийириз, икрам гъаІу ⁸ ва гъапи:

– Эгер учву, йиз дукІнайир кивуз гъитуз, рази вуш, узухъ хъебехъай: Цухардин бай Эфрунди кан ккун апІнай: ⁹ дугъан хутІлин гъирагъдихъ хъайи Махпела дюрхъ узуз масу тувуб. Учвур шагъидар вуди, гъийихдар киврушв вуди, арсниинди гъубкІу къиматнахъ думу йишв гъадабгъуз ккундузуз.

¹⁰Хеттарин арайиъ деънайи Эфрунди Ибрагъмдиз гъапи — му гафар шагърин урнарихъна* уч духънайи вари хеттариз ерхъурайи:

¹¹ — Ваъ, йиз агъа! Узухъ хъебехъ: дюрхъ айи му хутІил йиз терефнаан увуз пешкеш вуйиз. Магъа йиз халкъ шагъид: узу увуз му хутІил дукІнайир кивуз багъиш апІураза!

¹²Ва гъадму жилин агъалйириз икрам дапІну, ¹³Ибрагъмди Эфрундиз гъапи му гафар, уч духънайи вари дариз ерхъурайи:

— ПІалаб вуйиз увкан, узухъ хъебехъ: узу йиз дукІнайир кивру хутІлихъ увуз туврайи арс бис!

¹⁴Эфрунди жаваб туву:

¹⁵ — Ибшри, йиз агъа! Дици вуш хъебехъ узухъ: жилин кымат — юкъудварж шекел арс** ву; увузра узузра думу ужуб кымат ву! Кив яв дукІнайир.

¹⁶Ибрагъм Эфрундин кыматниин рази шулу ва дугъаз чав гъапибкъан, хеттар шагъидарра вуди, алверчйирин арайиъ айи гъисабниинди йибцну юкъудварж шекел арс тувру. ¹⁷⁻¹⁸Гъамци, Мамрейин багахъ хъайи Махпелайихъ хъайи Эфрундин хутІил, дидиъ айи дюрхъра вари гъарарра кади, Ибрагъмдин хусуси хутІлиз илтІикІнийи. Му ляхнин шагъидар, шагърин урнарихъна уч духънайи вари хеттар гъахънийи.

¹⁹Хъа Ибрагъмди чан хпир Сара Ханаан юрднан Мамрейин багахъ хъайи (гъамус душваз Хеврон кІура) Махпела хутІлиъ айи дюрхъяъ кивнийи.

* 23:10 Думу вахтари жямаятдин гим шагърин урнарихъ шуйи.

** 23:15 Юкъуб килана гъацІкъан арс.

²⁰ Гьамци хутГилна дюрхъ хеттарихъан, гыйихдар кивру йишв вуди, Ибрагъимдихъинди гъушнийи.

Исакъдиз хпир агуб

24 ¹Ибрагъим сарун бегъем къаби гъахънайи. Вари ляхнариъ думу РАББИЙИ уж'валикк ккаънийи.

²⁻⁴ Сад йигъан Ибрагъимди чан хулаз ва мал-къарайиз лигурайи чан ахъюну гъаравашдиз гьамци кІуру:

– Завар-жиларин Заанур вуйи РАББИЙИИНДИ, йиз бализ хананеярикан ваъ, хъа йиз ватандиз, йиз багахълуйирихъна душну, гъадушв'ан Исакъдиз хпир хузди йиз бакъбакъикк* хил ккивнумиди ху апІин.

⁵ Гъаравашди гьерхру:

– Хъа, ктагъу шураз, гъаму ругариина гъюз ккун дархъиш гъапІа? Гъаци гъабшиш, узу яв бай яв ватандиз гъаъну ккундийи?

⁶ – Ваъ, магъаан! – жаваб туву дугъаз Ибрагъимди. – Йиз бай дина яшамиш хъуз дурушри! ⁷ Гъаз гъапиш узу йиз адашдин хул'ан адау Аършарин Заанур РАББИ узухъди гъулхунзухъди ва Дугъу гъаму жил йиз наслариз тувурза кІури ху гъапІунзуз. Дугъу Чав, уву йиз бализ хпир хпан бадали, Чан малайик яв улихъди гъаъди. ⁸ Эгер шураз гъюз ккун дархъиш уву яв ху апІбаккан азад шулава, вушра йиз бай дина яшамиш хъуз магъаан!

⁹ Ибрагъимдин гъаравашди, чан агъайин жвукънакк хил ккивну, ху гъапІнийи. ¹⁰ Хъасин думу гъараваш чан агъайин йицІуб деве гъадагъну, дурариин ужударстар пешкешар иливну, Арам-Нахараимдиъ

* 24:2-4 Думу вахтари гьамциб аьдатниинди ху апІури шуйи.

(Месопотамияйиъ) айи Нагъор яшамиш шулайи шагъ-
риз рякъюъ учІвру.

¹¹ Гъаравашди чан девйир шагърин улихъ гъуйдихъ дерккруган, сарун хябяхъ дубхънайи. Думу вахт шубар шуруз удучІвру вахт вуйи. ¹² Ибрагъимдин гъаравашди гъапнийи:

– Йиз агъа Ибрагъимдин Заанур вуйи РАББИ! Гъи узуз йиз рякъ ягъурлу апІин ва йиз агъа Ибрагъимдихъна вуйи Яв рягъимлувал улуп! ¹³ Магъа узу шагъриан шубар шуруз гъюру гъуйихъ дийигъназа. ¹⁴ Дурарикан сариз: «Яв гвар’ан узуз шид чава», – пидиза. Хъа эгер дугъу: «Ма убгъ! Яв девйиризра тувдиза», – гъапир, Яв лукІ Исакъдиз хпирди Уву ктагъур хъиди. Гъадму ляхин Уву йиз агъайиз рягъимлувал улупбан лишан хъибди!

¹⁵ Дугъу гъамци дупну ккудубкІайизра гъюнихъ гвар хъади Ибрагъимдин чви Нагъоринна Милкайин бай Бетуэлин риш Ребека мина гъюру. ¹⁶ Думу гизаф уччвур, жилижвувахъди духъну адру риш вуйи. Риш гъуйдихъна ктучІвру ва гвар абЦІру. Думу къяляхъ хътакурайиган, ¹⁷ Ибрагъимдин гъараваш дугъахъна гъялак шулу ва, яв гвар’ан убхъуз узуз шид чава, кІури тІалаб апІуру.

¹⁸ – Ма убхъ, йиз агъа! – пну жаваб туву шуру. Гъадму гагъди дугъу гъюнихъан гвар хъадабгъну, Ибрагъимдин гъаравашдихъна тувру. ¹⁹ Гъаравашди ккъядярхъайиз шид гъубхъиган, хъа шуру кІуру:

– Гъамус яв девйиризра шид хибдиза, гъит дурар ацІайизкъан убхъри.

²⁰ Риш, малари шид убхъру латазди тяди гвар’ан шид убзну, хъана гъуйихъна жаргъуру. Гъамци дугъу девйир ацІайизкъан шид гъабхнийи. ²¹ Гъараваш,

РАББИЙИ чан рьякъ ягъурлу гъапуб аьгъю апIуз ккунди, ккебехъну шурахъинди лигурайи. ²² Девйири шид гъубхъиган, дугъу шураз, хъюхъникк ккибтIру саб бека* гъагъишан айи багъа гъизилин сиргъа ва йицIуб шекел** гъагъишин айи гъизилин къюб кулих тувру, ва гъерхру:

– Йипа, уву шлин риш вува? Яв адашдин хулаъ узуз йишв адапIуз йишв бихъуйкIан, яраб?

²⁴ – Узу, – гъапи дугъу, – Нагъоринна Милкайин бай вуйи Бетуэлин риш вуза. ²⁵ Учуз, – давам апIуру дугъу, – девйириз тувуз гизаф ярмара, сахъвра, учвуз дахърушвра ачуз.

²⁶ Гъаравашди ис алахъну РАББИЙИЗ икрам апIуру, ²⁷ хъа кIуру:

– Йиз агъайиз рягъимлувал ва вафалувал улупу, йиз агъа Ибрагъимдин Заанур вуйи РАББИЙИЗ шюкюр ибшри! РАББИЙИ узу диш дапIну йиз агъайин багахълуйирин хулаз гъахунзу.

²⁸ Ребека дадайин хулаз, гъабхъибдикан ктибтуз, гъажаргънийи. ²⁹⁻³⁰ Ребекайихъ Лаван кIуру гъардаш хъайи. Лаван чан чуччун хъюхъникк сиргъана хиларихъ кулхар гъяркъган ва Ребекайи хялижвуву чаз гъапибдикан хабар дебккган, гъуйдихъна гъялакди гъушнийи. Лаван думу касдин багахъна гъюру. Ибрагъимдин гъараваш девйирихъди гъамусра гъуйихъ дийигъну имийи. ³¹ Гъафи Лаванди дугъаз кIуру:

– РАББИЙИ ужувлакк ккаънайир, гъач учухъна! Мушвахъ гъаз дийигънава? Узу халра ккабалгназа ва яв девйириз йишвра гъязур дапIназа.

* 24:22 Йирхъуб грамкъан гъизил.

** 24:22 Варжна йицIихъуб грамкъан гъизил.

³²Дугъу хялижв хулаз хъади гъягъюру. Девйир дурчуру, дурариз сахъвра ярма хуру, хъа хялижвувазна дугъан юлдшариз ликар жикІуз шид тувру. ³³ИпІрубра хуру. Амма думу адмийи:

– Узу мина гъаз гъаънайир вуш дарпиди сабан уъл ипІидарза, – гъапнийи.

– Йип, – пну ккун гъапІу Лаванди.

³⁴Хъа дугъу ктибтуз хъюгъру:

– Узу Ибрагъмдин гъараваш вуза. ³⁵РАББИЙИ йиз агъа гизаф ужувларикк ккаъну ва думу девлетлу гъахъну. Заанури дугъаз гизаф мал-марчч, арсна-гъизил, лукІарди жиларна хпар, девйирна дажйир тувну. ³⁶Йиз агъайин хпир Сарайи къабишнаъди дугъаз бай гъапІну ва чаз айиб вари йиз агъайи чан бализ тувну. ³⁷⁻³⁸Йиз агъайи узухъди ху апІуз гъитунзухъди ва гъапунзуз: «Йиз бализ, узу айи йишван хананей шубарикан ваъ, хъа, йиз ватандиз душну, йиз багахълуйирикан хпир аькъин». ³⁹Узу агъайихъан: «Хъа шураз гъюз ккун дархъиш гъапІза?» – кІури гъерхунза. ⁴⁰Дугъу узуз гъамциб жаваб тувнийи: «Вари йиз уьмур Чан улихъ гъубшу РАББИЙИ Чав, уву дугъаз хпир йиз тухмиан, йиз хизандиан хпан бадали, Чан малайик увухъди гъаъди ва яв рякъ ягъурлу апІиди. ⁴¹Уву йиз багахълуйирихъна душну дурари увуз риш тутрувишра, уву яв ху апІбаккан азад шулава», – гъапунзуз. ⁴²Гъи узу, гъуйихъна гъафири гъамци гъапунза: «Йиз агъа Ибрагъмдин Заанур вуйи РАББИ, Уву йиз рякъ ягъурлу гъапІнийиш хуб ужу шуйи, гъаци апІинава, ⁴³ва магъа узу гъуйихъ дийигъунза. Мина штуз риш гъафиш дугъаз: „Яв гвар’ан узуз шид чава“, – пидиза гъапунза. ⁴⁴Хъа эгер дугъу: „Ма убгъ! Яв девйиризра

тувдиза“ – гъапиш, ари гъадму йиз агъайин бализ хпирди РАББИЙИ ктагъур хьиди» гъапунза.

⁴⁵ Гъамци дупну узу фикир апІайизра гъюнихъ гвар хъади гъуйихъинди Ребека гъюру ва дугъу душв’ан чан гвараъ шид убзру. Узу дугъхъан шид ккун гъапунза.

⁴⁶ Дугъу гъадмусааџт гъюнихъан гвар тувунзухъна ва: «Ма убхъ. Яв девйиризра тувдиза» гъапунзуз. Узу бегъемди гъубхъунза, хъа дугъу девйиризра шид гъабхнийиз. ⁴⁷ Узу: «Шлин риш вува?» пну гъерхунза. Хъа дугъу: «Узу Нагъоринна Милкайин бай вуйи Бетуэлин риш вуза», – гъапунзуз. Гъадмуган узу дугъаз сиргъана хилихъ хъаџру кулхар тувунза. ⁴⁸ Хъа узу ис алахъну РАББИЙИЗ икрам гъапунза ва йиз агъа Ибрагъимдин Заанур вуйи РАББИ, диш дапІну узу мина хъади гъюбаз ва йиз агъайин бализ йиз агъайин тухмиан риш улупбаз, адлу гъапунза. ⁴⁹ Гъамус гаф ичвуб ву: йиз агъайиз ичв рягъимлувал ва вафалувал улупуз рази вуйчва? Узу гъапІруш узуз агъю хъпан бадали жаваб чавай.

⁵⁰ Лавандина Бетуэли жаваб тувру:

– Му ляixin РАББИЙИЛАН асиллу ву. Мушваџ учу ав вая ваџ пуб рубкъураинхъа? ⁵¹ Магъа Ребека – гъайих увухъди. Гъит РАББИЙИН ният тамам ибшири ва яв агъайин бали му чаз хпирди гъадагъри!

⁵² Му гъеибхъу Ибрагъимдин гъаравашди жилииннакъан алахъну РАББИЙИЗ икрам гъапІу, ⁵³ хъасин Ребекайиз базарлугъар дирчу. Дугъу уччу палтар, арсранна гъизилин шей’ар адагъну Ребекайиз, гъацира багъа пешкешар дугъан гъардшизна дадайиз тувру. ⁵⁴ Мидхъан Ибрагъимдин гъаравашра дугъахъди хъайи жара касар чпиз дипІну, дубхъну ахуз дахъру. ГъачІинган дураp гъудужвуру ва Ибрагъимдин гъаравашди кІуру:

– Узуз йиз агъайихъна къяляхъ хътакуз ихтияр тувай.

⁵⁵ Хъа Ребекайин гъардшина дадаи кІуру:

– Гъит думу учухъди йицІуд йигъансана гъузри!

⁵⁶ – Узу сарун энгел хъуз мигъитанайчва, – гъапи Ибрагъимдин гъаравашди. – Узуз, РАББИЙИ йиз рякъ ягъурлу дапІнайиган, йиз агъайихъна къяляхъ хътакуз ихтияр тувай!

⁵⁷ – Гъачай шураз дих дапІну, – гъапи дурари, – чанхъан гъерхурхъа. ⁵⁸ Дурари Ребекайиз дих апІуру ва гъерхру:

– Гъаму адмийихъди гъягъюрива?

– Гъягъюрза. – Гъапи дугъу.

⁵⁹ Хъа дурари Ребекара, дугъаз нана туври гъахъи дишагълира, Ибрагъимдин гъаравашра дугъан адмийирра рякъ’ин апІуру. ⁶⁰ Хуландари, Ребекайиз РАББИЙИКАН берекет хъуб ккун дапІну, дугъаз кІуру:

Гъит яв наслар, чи, агъзрариинди
агъзрар ишрияв!

Гъит яв веледарин хилиъ душмнарин
шагърар ахъри.

⁶¹ Ребекана дугъан гъараваш дишагълийир девйирин элеуру ва гъадму адмийихъди гъягъюру. Гъамци Ибрагъимдин гъараваш, Ребекара хъади, хъадакнугъягъюз рякъюъ учІвру.

⁶² Хъа Исакъ Беэр-Лахай-Руийиан дуфну имийи. Думуган думу Негевдиъ яшамиш шулайи. ⁶³ Хябяхъган фикрарикк ккайи Исакъ гъулан гъирагъдиз удучІвру ва магъа дугъаз багахъ шулайи девйирин сюри рябкъюру. ⁶⁴ Улар улихъинди гатІахъу Ребекайизра,

ярхлаь сар адми рякьюру. Риш девейилан элдеуру ⁶⁵ ва Ибрагъмдин гъаравашдихъан:

– Гъатму хутІлиъди ихъ гъаншаризди гъюрайи адми фуж ву? – кІури гьерхру.

– Тму йиз агъа ву, – гъапи гъаравашди.

Хъа гъадмуган Ребекайи чаин илипруб адабгъуру ва машинин илипуру.

⁶⁶ Ибрагъмдин гъаравашди Исакъдиз чаин улубкъубдикан варибдикан ктибтнийи. ⁶⁷ Хъасин Исакъди Ребека чан дадайин чадриккна гъухнийи. Думу чаз хпирди гъадагънийи. Гъаци Исакъдиз Ребека ккун гъахънийи, ва Исакъдин чан дадайин дерд кІваълан гъубшнийи.

Ибрагъмдин наслар ва дугъан абжал

25 ¹ Ибрагъмди чаз сарсана, Кетура ччвур али, хпир хуру. ² Кетурайикан дугъаз Зимран, Юкшан, Медан, Мидьян, Ишбак ва Шуах баяр шулу. ³ Юкшандиз Шева ва Дедан кІуру баяр шулу. Хъа Дедандиз баяр шулу ва гъадрарилантина ашулар, летушар ва леюмар кІуру миллетар арайиз гъюру. ⁴ Мидьяндиз Эфа, Эфер, Ханух, Авид ва Элдаг кІуру баяр шулу. Мурар вари Кетурайилантина гъахъи наслар вуйи.

⁵ Ибрагъмди чаз айиб вари Исакъдиз тувнийи.

⁶ Хъа Ибрагъмди, учв сагъди имиди, чан лукІ-хпарикан гъахъи веледаризра багъишар тувну, чан бай Исакъдин багарихъан дулар ригъ гъудубчІвру терефнан ругариина алдауру.

⁷ Ибрагъм варжна ургцІурна хъуд йисан яшамиш гъахънийи.

⁸ Думу лап къаби духъну, уьмрихъди бегъем ацІну, гъакІнийи ва чан ата-бабйирик ктикънийи.

⁹ Ибрагъим, дугъан баяр Исакъдина Исмаили, Мамрейихъан ярхла дарди айи, Цухарин бай хеттжви Эфрундин хутИлиъ айи Махпела дюрхъяъ кивнийи. ¹⁰ Ибрагъимди думу хутИил хеттарихъан гъадабгъуб вуйи. Гъамци душваъ Ибрагъимна чан хпир Сара кивнийи. ¹¹ Ибрагъим гъакIихъанмина РАББИЙИ дугъан бай Исакъ ужувлакк ккаънийи. Исакъ, Беэр-Лахай-Руи кIурушван багарихъ яшамиш шулайи.

Исмаилин наслар

¹² Магъа Ибрагъимдиз Сарайин гъараваш египетшив Гъажарикан гъахъи бай Исмаилин тухмикан ихтилат: ¹³ ахъюрилан ккебгъну Исмаилин баярин ччвурар: Невают – му бай Исмаилин сарпи бай вуйи, Кедар, Адбиэл, Мивсам, ¹⁴ Мишма, Дума, Масса, ¹⁵ Хадад, Тема, Етур, Нафиш, Кедма. ¹⁶ Исмаилин му баяр йицIикъюб тухмин регъбрар вуйи. Дурарин ччвурар чиб ерлемиш духънайи йишваризра, дергру бинйиризра туври шуйи.

¹⁷ Варжна сумчIурна ургуд йис яшамиш духъну, Исмаилин уьмур ккудубкIуру, думу йикIуру ва чан ата-бабйирик ктикъуру. ¹⁸ Дугъан наслар, Хавилайихъан гъадабгъуб Ассирияйихъинди гъягърушван Египетдин улихъ хъайи Сурихънакъан вуйи, жилариин ерлешмиш гъахънийи. Думу наслар вари чпин чвйирихъди душмнарси яшамиш шулайи.

Исакъдин баяр – Исавна Якъуб

¹⁹ Магъа, Ибрагъимдин бай Исакъдин тухмикан ихтилат: Ибрагъимдиз Исакъ шулу. ²⁰ Исакъдин, Паддан-Арамдиан (Месопотамияйиан) вуйи арамейжви Бетуэлин риш, арамейжви Лавандин чи Ребека чаз хпирди гъадагъруган, ягъчIуру йис вуйи. ²¹ Исакъ чан

хпирихъанди, веледар бадали, РАББИЙИЗ ккарагуру, фицики Ребека бицИдар шлур дайи. РАББИЙИЗ дугъан ккарагбар гъеерхънийи ва Ребекайик бицИдар киршнийи. ²²Дугъак кьюдюхрар кайи ва бицИдар гъеле дугъан фуниъ имиди элегнайи. Ребекайи: «Узуз мициб ляхин гъаз шулайкІан?» – кІуру ва думу му фу ляхин вуш РАББИЙИХЪАН гъерхри ккарагру йишвахъна гъягъюру. ²³РАББИЙИ дугъаз гъапи:

– Фунин халиъ кьуб халкъ аяв.
Яв халиан удучІвиди кьуб халкъ.
Саб халкъ тмунубтІан гужал хьибди,
хъа ахъюнур бицІинурихъ лихиди.

²⁴Вахт хътубкъиган дугъаз кьюдюхрар шулу. ²⁵Сифте удучІвур цІухур, чІарну алацІнайир вуйи. Дугъ’ин Исав («чІар алир») кІуру ччвур иливнийи. ²⁶Къяляхъди, Исавдин швякъхъан хилихъди ижмиди хъичІихну жара бицІирра удучІвур. Дугъаз Якъуб («швякълихъан хъичІихнайир») кІуру ччвур тувнийи. Дурар бабкан шлуган, Исакъдин йирхъцІур йис вуйи.

²⁷Баяр ахъю шулу. Исавдикан хутІларин адми, дир-баш хюрчабан шулу, хъа Якъубдикан хулан сикин адми ктучІвур. ²⁸Исакъдиз Исав ккундийи, гъаз гъапиш дугъу хру хюрчнан йикк ициб шуйи, хъа Ребекайиз ккунир Якъуб вуйи.

²⁹Саб ражари, Якъубди жвилли харарин хураг апІурайиган, гашу йикІурайи Исав хюрч’ан гъюру. ³⁰Дугъу Якъубдиз:

– Уву гъязур апІурайи уъру хурагнакан узуз чава! – кІуру. – Гашу йикІуразу!

Магъа гъаддиз дугъаз Эдум («уърур») кІуру.

³¹Хъа Якъубди дугъаз:

– Дици вуш, узуз яв ахьювал ча! – гъапи.

³² – Узу гашу йикІуразу! – гъапи Исавди. – Узу ахьюнур ву кІури, узуз дидкан айиб фу вухъа?

³³ – Гъамусяаџ ху апІин! – кІуру Якъубди.

Исавди, Якъуб ахьюнур ву кІури, ху апІуру ва чан ахьювалихъан шулу. ³⁴Хъа Якъубди Исавдиз уълна харарин хураг тувру. Дугъу ипІуру, убхъуру, хъа гъудужвну гъягъюру. Гъамци Исавди учв сарпирди бабкан хъувалихъна вуйи вижнасузвал улупуру.

Исакъ ва Авимелех

26 ¹Ибрагъмдин вахтариџси, гъамусра уълкейиџ хъана гаш абхъру. Исакъ филистимарин паччагъ Авимелехдихъна Герариз рякъюџ учІвру. ²Гъадмуган Исакъдиз РАББИ ачмиш шулу ва кІуру:

– Египетдиз мягъян. Увуз Узу улупу уълкейиџ яшамиш йихъ. ³Саб вахтназ гъаму ругариин биналамиш йихъ. Узу увухъди хъидиза ва уву ужувлакк ккаъдиза. Гъаз гъапиш, яв адаш Ибрагъмдиз туву гаф Узу тамам апІидиза. Гъаму вари жилар увуз ва яв наслариз тувдиза. ⁴Завариџ хядаркъан гизаф наслар тувдизавуз. Гъадрариз гъаму вари жиларра тувдиза. Яв насларилантина дюн’яйин вари халкъариз уж’вал хъибди. ⁵Узу мици Ибрагъм Узухъ хъпехъури Йиз табшуругъар, Йиз къанунар, Йиз къайдйир – вари Узу гъапиб тамам апІури гъахъиган апІурайиб вуйиз.

⁶ Гъамци Исакъ Герариз яшамиш хъуз гъягъюру. ⁷Душван адмийири дугъхъан чан хпириккан гъерхиган, Исакъди думу йиз чи вуйиз гъапнийи, гъаз гъапиш дугъаз: хпир вуйиз пуз гучІ гъабхънийи, фицики успагъи Ребекайин кІуллан учв йивну йикІур кІури

фикир гъаІниий. ⁸ Саб хайлин вахтарилан гъаци ул-
дариан гъилигу филистимарин паччагъ Авимелехдиз
Исакъди Ребекайихъди ккунивалар апІури рябкъюру.
⁹ Хъа паччагъди Исакъдиз чахъна дих дапІну дугъхъан
гъамци гъерхру:

– Думу дишагъли яв хпир вуявки?! Думу чи вуйиз
кІури гъаз гъапунва?

– ГучІ гъабхъунзуз, – кІуру Исакъди, – гъадгъван
кІуллан узу йивну йикІур кІури.

¹⁰ – Уву учкан гъаІрава? – гъапи Авимелехди. – Хъа
сар кас яв хпирихъ дахънийиш, учу гунгъиъ итуйваки!

¹¹ Хъа Авимелехди чан халкъдиз гъамциб буйругъ
тувнийи: «Исакъдик ва дугъан хпирик кучуриз аъжал
гъадабтІну ккунду».

¹² Гъадму гъюкуматдиз удучІвну гъафи Исакъди рузи
убзуз хъюгънийи. РАББИЙИ думу ужувлакк ккаъни-
йи ва думу йисан Исакъди варж ражари артухъ ризкъ
ккадабтІнийи.

¹³ Исакъ девлетутІан девлету шулайи. Дугъан девлет
гъадмукъан гизаф шулуки, думу къадарсуз заан шулу.

¹⁴ Дугъахъ мал-марччлин лижарна бегъем гъаравшар
хъайи. Филистимар дугъ’ин бахил шулу. ¹⁵ Ва, чан адаш
Ибрагъимдин вахтна дугъан лукІари гъийиркку вари
гъуйир филистимари ругар ахъну ацІру. ¹⁶ Авимелех-
дира Исакъдиз кІуру:

– Уву удучІвну гъарах. УчутІан уву гизаф къувват-
лу гъахъунва.

¹⁷ Исакъ дилин Герар дерейиз удучІвну гъягъюру.

¹⁸ Дугъу, чпин адаш Ибрагъимдин вахтари гъийиркку
ва Ибрагъим йикІбалан къяляхъ филистимари ругар
ахъну ацІу гъуйир таза алауз хъюгъру. Дугъу гъуйи-
рин сифте Ибрагъимди иливу ччвурар иливнийи.

¹⁹ Исакъдин лукІари дерейиъ гъуйи йибккурайиган, дурариз шид утІубчІвнийи. ²⁰ Герар марччлихънари Исакъдин марччлихънарихъди: «Му ичуб шид вуйич!» – кІури гъожатар апІуз хъюгъру. Му гъуйин кІуллан гъожатар гъахъивализ лигну, дидиз Эсек («гъожат») гъапнийи. ²¹ Исакъдин гъаравшари жара гъуйи гъийибккнийи ва дидин кІулланра гъалмагъалар гъахънийи, хъа дидиз Ситна («гъалмагъал») гъапнийи. ²² Гъадмуганра Исакъди чан бина хъана тинаси алдабгънийи ва сабсана гъуйи гъийибккнийи. Сарун мидин кІуллан гъожатар гъитІирккундайи. Исакъди мидиз: «Аьхирки, РАББИИИ ухъуз гъаму ругариин артмиш хъуз ачухъ чІурар багъиш гъапІну» дупну Рехувут («ачухъ чІур») кІуру ччвур тувнийи.

²³ Хъасин Исакъ Беэр-Шевайиз гъафнийи. ²⁴ Сабпи йишван дугъаз душваъ РАББИ ачмиш гъахънийи.

– Узу, яв адаш Ибрагъимдин Заанур, вуза, – гъапи Дугъу. – ГучІ мапІан, Узу увухъди хъаза. Йиз лукІ Ибрагъим бадали, Узу уву ужувлакк ккаъдиза ва яв насил гизаф къадар апІидиза.

²⁵ Исакъди гъадму йишв'ин гъурбан апІрушв тикмиш апІуру, ва РАББИИИЗ икрам дапІну чан бина ккатІабццуру, хъасин дугъу чан лукІарихъди гъуйи йибккуз гъитру. ²⁶ Гъадмуган дугъахъна Герариан чан насигъятчи Ахузатна чан къушмарин аьхюр вуйи Пихул хъади Авимелех гъюру.

²⁷ – Узухъна гъаз гъафунчва? – гъерхру Исакъди. – Узу даккун дапІну ичв уълкейиан учву узу адаънийчва аьхир!

²⁸ – Увухъди РАББИ хъайиб учуз ачухъди гъябкъюнчуз, – гъапи дурари, – гъаддиз увухъди, ху дапІну, йикърар йитІуз ккундучуз. ²⁹ Уччу увуз чІуруб дарапІганси,

увура учуз чІуруб дарапІуз пну ху апІин. Увуз анжагъ гъянибтІан гъапІундарча ва мясляabtниинди деетун-чаву. Гъамус РАББИЙИ уву ужувлакк ккаънайир вува!

³⁰ Исакъди дурариз, ипІруб-убхърубра гъивну, маш-квар гъапІну. ³¹ Гъиринган ухди гъудужвну, дурари чиб-чпин улихъ ху апІуру. Исакъди дурар деетуру, ва дурар мясляabtниинди гъягъюру. ³² Гъадму йигъан гъуйи йибккурайи Исакъдин лукІар: «Шид гъибихъунчуз», кІуру хабар хъади дугъахъна гъафнийи. ³³ Дугъу гъуйиз Шева («ху апІуб») кІуру ччвур тувнийи. Гъаддиз му шагъриз гъамусра Беэр-Шева («ху гъапІу йишван гъуйи») кІури ими.

³⁴ Исакъдин ахъюну бай Исавди, чан ягъчІвур йис гъабхъиган, чаз хпирди, хеттжви Беэрин риш Эхудит, ва сарсана хпир, хеттжви Элундин риш Басемат, гъадагъуру. ³⁵ Дурариккан Исакъдизна Ребекайиз мумкин кІуруб адайи.

Якъубдиз кучІлиинди берекетна ирс рубкъуб

27 ¹ Исакъди, учв къаби гъахъиган, ва уларин акв зяиф дубхъну, кур гъахъиган, чан ахъюну бай Исавдиз чахъна дих дапІну кІуру:

– Я йиз бай!

– Гъай! – пну жаваб тувру адашдиз бали.

² – Магъа узу сарун къаби гъахъунзу ва фила йи-кІурушра аьгъдарзуз. ³ Гъадабгъну яв чІимир, чІурариз душну узуз чІурдин фукІа-мукІа дибисну хъади гъач. ⁴ Дидкан узуз ккуни ицциб гъязур апІин ва узуз ипІуз аьбкъин. Узу йикІайиз, увуз, РАББИЙИКАН берекет хъуб ккун дапІну, йиз ирснан эйси апІидизаву.

⁵ Исакъди чан бай Исавдиз кІурайи гафар, дурарихъ хъебехънайи, Ребекайиз гъеерхънийи. Исав чІурариз

хюрчаз гъушиган, ⁶ Ребекайи бицІну бай Якубдиз гъамци кІуру:

– Яв чвуччвуз, Исавдиз, ичв адашди гъапиб гъееб-хъунзуз. ⁷ Дугъу дугъаз: «ЧІурдин фукІа-мукІа дубхну, йиз ккуни хураг гъязур апІин. Узу ипІидиза ва узу йикІайиз, увуз, РАББИЙИКАН берекет хъуб ккун дапІну, йиз ирснан эйси апІидизаву», – гъапну. ⁸ Гъамус, йиз бай, увуз кІурайи йиз гафарихъ хъебехъ. ⁹ Лижягъна душну къюб ужударстар мудрар гъядягъну гъач. Узу яв адашдиз дурарикан чаз ккуни ицциб гъязур апІидиза, ¹⁰ хъа уву думу яв адашдихъна хъади гъягъидива, дугъу ипІиди ва чав йикІайиз увуз, РАББИЙИКАН берекет хъуб ккун дапІну, чан ирснан эйси апІидиву.

¹¹ Якубди чан дада Ребекайиз кІуру:

– Йиз чве Исав чІар алир ву, хъа узу – алдрур. ¹² Нагагъ дупну дугъу узук кучиш гъапІза? Хъа дахъ, берекетнан ерина узу йиз кІул’ина бала гъазанмиш дапІну!

¹³ Хъа дадаи дугъаз гъапи:

– Гъит думу бала узуз гъядябхъри, йиз бай, уву анжагъ узу кІурайибдихъ хъебехъ: гъарах, хъади гъач.

¹⁴ Думу мудрар хуз гъягъюру; чан дадайихъна хуру, хъа дадаи дурарикан, адашдиз ккуни ицциб гъязур апІуру. ¹⁵ Хъасин Ребекайи чан хулаъ айи ахъюну бай Исавдин ужударстар палтар бицІну бай Якубдин алахъуру. ¹⁶ Якубдин хилариланра гардандилан мудрарин гъидкъар илдижуру, ¹⁷ ва чав гъязур гъапІу иццибна уъл дадаи чан балин хилиъ ивру. ¹⁸ Хъа Якуб чан адаш айишвазди учІвру ва дугъу кІуру:

– Я адаш!

– Гъай, йиз бай, – кІуру дугъу, – уву фунур вува?

¹⁹ Якубди чан адашдиз кІуру:

– Узу Исав вуза, яв сарпир. Узу уву гъапибси гъапІунза. Гъудужвну, ахниин деъ ва гъаму ипІин, хъасин узуз РАББИЙИКАН берекет хъуб ккун апІин. ²⁰ Хъа Исакъди чан бализ кІуру:

– Гъамкъан ухди хюрч бисуз фици хъуркъунва, йиз бай?

– Яв Заанур РАББИЙИ узуз кюмек гъапІиган, – кІуру Якъубди.

²¹ – Багахънаси гъач, йиз бай, – кІуру Исакъди Якъубдиз, – гъеле кучзавук, йиз бай Исав уву вуш аьгъю апІурза.

²² Якъуб чан адашдихънаси гъюру ва дугъу дугъак хилар кучру ва кІуру:

– Дих – Якъубдинуб, хъа хилар – Исавдиндар...

²³ Якъубдин хилар Исавдиндарси чІарарихъди элеркнайиган, Исакъдиз думу аьгъю гъахъундаи ва гъаддиз дугъу Якъубдиз РАББИЙИКАН берекет хъуб ккун апІуру.

²⁴ – Уву йиз бай Исав дарнахъа? – гъерхру дугъу Якъубдихъан.

– Вуза, адаш, – пну тасдикъ гъапІу дугъу.

²⁵ Хъа Исакъди гъапи:

– Ча яв хюрч, йиз бай, ипІурза, хъа увуз, РАББИЙИКАН берекет хъуб ккун дапІну, йиз ирснан эйси апІидизаву.

Якъубди чпин адашдиз ипІурубна чяхир туву. ИпІуб-убхъуб гъапІхъан, ²⁶ Исакъди гъапи:

– Минаси гъач, узуз мак апІин, йиз бай.

²⁷ Якъуб багахъ духъну адашдиз мак апІуру ва, дугъан ккурттарин ниъ гъафири, Исакъди дугъаз гъамцдар гафариинди РАББИЙИКАН берекет хъуб ккун апІуру:

Йиз балин ниъ –

РАББИЙИ ужувлакк ккаънайи

хутларин ниъ ву.

²⁸ Гъит увуз Заанури

завариан чиг багъиш апри,

жилин мейва ва булди уълна чяхир.

²⁹ Гъит халкъар увухъ лихри,

миллетар яв улихъ ис ишри.

Гъардшарин зиин агъа хъидива,

яв дадаин баяри увуз икрам апиди.

Увуз чIуруб ккун апIрудар балайикк ккахъди;

увуз уж'вал ккун апIрудар ужувлакк хъиди!

³⁰ Исакъди Якъубдиз РАББИЙИКАН берекет хъуб ккун апIбан къяляхъ, Якъуб чан адашдихъан гъудучIвубси, дугъан чве Исав хюрч'ан хъуркъру.

³¹ Дугъу ицциб гъязур дапIну чан адашдиз хуру ва кIуру:

– Гъудужв, йиз адаш, уву узу адаш'валин ужувлакк ккаъбан бадали, яв балин хюрч ипIин.

³² Исакъди, Исавдин адашди дугъхъан гъерхру:

– Фуж вува?

– Узу яв бай, яв сарпир, Исав вуза, – кIуру дугъу.

³³ Исакъдин жан бегъем гукIни гъабхъи ва гъапи:

– Хъа фуж вуйи думу, хюрч дубхну, уву гъайиз узуз гъивур? Узу гъадму йиз ужувлакк ккаъунза, аьхир, гъаддиз сарун думунур ужувлакк шулу. Думу къяляхъ апIуз шлу ляхин дар!

³⁴ Му гафар гъеерхъу Исавди зарбди ва дердлуди гъарай апIуру, хъа чпин адашдикан:

– Я адаш, узура яв ужувлакк ккаъ! – кIури тIалаб апIуру.

³⁵ – Гьадму гьафир яв чве вуйи, – кІуру Исакъди, – ва аьмалдарвалиинди яв берекет гьадгьу гьадабгьну.

³⁶ – Гьаддиз дугъаз Якъуб* дупнадаринхъа! Къюб кІуру ражари узу тІублан гьапІну дугъу! – кІуру Исавди. – Сифте йиз ахьювал тадабгьну, хъа гьамус – узуз вуйи берекетна ирс! Белки увуз хъана сабсан берекетна ирс ашул?

³⁷ – Узу дугъкан яв агъа ктаунза, – гьапи Исакъди, – вари багахълуйир дугъан лукІар гьапІунза, уьлра чяхирра гьадгьваз тувунза. Узхъан увуз фу апІуз шул кІурва, йиз бай?

³⁸ – Я адаш, – гьерхру Исавди чан адашдихъан, – саб берекетна ирстІан адари? Узузра берекетна ирс ккун апІин, адаш!

Исав зарбди ишуру.

³⁹ Хъа Исакъди дугъаз гьамци кІуру:

– Яв хал ярхла хьибди
мянфяаьтлу жилихъан,
заълан вуйи заварин чиграхъан.

⁴⁰ Уву туриинди яшамиш хьидива ва,
яв чвуччвуз гьуллугъ апІури хьидива.
Хъа уву къаршу гьудужвган,
яв гардандиан дугъан гьалкъа идипидива.

Харрандиз Якъуб гьергуб

⁴¹ Исавди, чпин адашдин берекетна ирс гьардши чахъан гьадабгъган, Якъубдикан яман хъял апІуру. «Йиз адашдихъ ишру йигъар гьюра, – чакна кІуру Исавди, – хъа гьадмуган узу йиз чве Якъуб йивну

* 27:36 Ччвурнан жара мяна: «аьмалдар».

йикИдиза». ⁴²Ребекайикна чан ахю балин, Исавдин гафар кдитнийи. Хъа дадаи чан бицІну бализ, Якъубдиз дих дапІну: «Яв чве Исав уву дарчиди сикин шулдар, – гъапнийи. ⁴³ – Гъамус, йиз бай, йиз гафарихъ хъебехъ: тяди Харрандиз, йиз чвуччвухъна, Лавандихъна гъергну гъарах. ⁴⁴Яв чвуччвун хъял дубгайиз, гъадушваъ яшамиш йихъ. ⁴⁵Яв чвуччвун ув’ина вуйи хъял ктубчІвган ва уву чакан гъапІуб кІваълан гъархиган, узу фужкІа гъаъну дилин уву хъади гъюз гъитдиза. Гъаз вухъа йиз сад йигъан учву кюридра узхъан хъадагъну? ⁴⁶Гъаддиз Ребекайи Исакъдиз гъапи:

– Узу, гъаму хетт шубар алахъхъанмина, уьмрикан рази дарза. Эгер Якъубди чазра хпирди гъаму йишван дишагъли, магъа гъаму хетт шубарикансир сар гъадагъиш, сарун йиз яшамиш духъну гъаз вухъа!

28 ¹Исакъди Якъубдиз дих дапІну, дугъаз уж’вал ккун дапІну, гъамциб насигъят тувру:

– Ханаандин шубарикан фужкІара швушвди магъадагъан. ²Паддан-Арамдиз, яв абайин – Бетуэлин – хулаз гъарах, ва яв халуийн – Лавандин – шубарикан увуз хпир кадагъ. ³Гъит Къудратлу Заанури ужувлакк ккаъриву! Гъит Дугъу яв тухум бегъерлу ва артухъ апІри, увлантина гизаф халкъар артмиш ишри! ⁴Гъит Дугъу увуз ва яв наслариз, Ибрагъимдиз туву уж’вал тувривуз. Уву гъурабади яшамиш шулайи му жил, Заанури Ибрагъимдиз багъиш дапІнайи жил яв хилиъ абхъди!

⁵Исакъди бай рякъ’ин апІуру. Якъуб арамейжви Бетуэлин бай, Лавандихъна Паддан-Арамдиз гъюру. Лаван, Якъубдина Исавдин дада Ребекайин гъардаш вуйи.

⁶ Исавдиз, Исакъди Якъубдиз уж'вал ккун дапІну, думу чаз хпир ктагъуз Паддан-Арамдиз гъаъбакан, Якъубдиз хананей шубарикан швушв макадагъан пубкан ⁷ ва Якъуб чан адашдихъна дадайихъ хъебехъну Паддан-Арамдиз гъягъбакан аьгъю шулу. ⁸ Исавдиз, чан адаш Исакъдиз хананей шубарин маш ккадруваликан аьгъю гъабхънийи. ⁹ Хъа гъадмуган Исав Исмаилихъна душну, чаз сарсана хпир – Неваютдин чи, Ибрагъимдин бай Исмаилин риш, Махалат гъахнийи.

Бет-Элиъ Якъубдин нивкІ

¹⁰ Якъуб, Беэр-Шева гъибтну, Харрандиз рякъюъ учІвнийи. ¹¹ Думу саб йишвахънакъан гъафир, сарун йишв хъпаз дилигну, дийигъуру ва кІуликк гъван ккивну ахуз дахъру. ¹² Дугъаз нивкІукди, жилилан заварихънакъан вуйи умбар ва душв'ан асина-зиина Заанурин малайикар гъяри рякъюру. ¹³ РАББИ зиин дийигъну Якъубдиз кІуру:

– Узу, яв аба Ибрагъимдин Заанур ва адаш Исакъдин Заанур, РАББИ вуза. Уву дахънайи гъаму жилар Узу увуз ва яв наслариз багъиш апІидиза. ¹⁴ Гъумкъан гизаф хъиди яв наслар. Дурар ригъ гъудубчІву, ригъ алабхъру, къибла ва кафари терефаризди рагъиди. Увлантина ва яв насларилантина дюн'яйин вари халкъариз уж'вал хъибди. ¹⁵ Аьгъю йибхъ, Узу увухъди хъидиза. Уву наанди гъушишра, Узу уву уърхюри хъидиза. Узу уву думу Ханаан уълкейиз къяляхъ апІидизаву, уву ялгъузди гъитидарза. Йиз туву гафар вари тамам апІидиза.

¹⁶ НивкІ'ан хъергу Якъубди:

– Дугъриданра РАББИ гъаму йишв'ин ал; хъа узуз мидкан аьгъюдикъан дайзуз! – гъапи.

¹⁷ – Му йишв фукъан гучІ шлу йишв ву! – гъапи гукІни гъахъири. – Му йишв Заанурин хал, аьршарин урнар ву!

¹⁸ ГъачІнин ухди Якъуб гъудужвну, чан кІуликк ккиву гъван гъадабгъну, думу гирамиб ва лишанлуб вуди дубсру ва дидин зиин ччим улубзуру. ¹⁹ Дугъу думу йишваз, гъеле думу шагъриз Луз кІури ашра, Бет-Эл («Заанурин хал») кІуру ччвур тувру. ²⁰ Хъа Якъубди гъамци дупну ху апІуру:

– Эгер Заанур узухъди гъашиш ва узу гъаму рякъяриъ гъюрхиш, ипІуз уъл ва жандиина палат тuviш, ²¹ узу мясляаьтнииинди йиз адашдин хулаз къяляхъ хътакуз кюмек гъапиш, РАББИ йиз Заанур хъиди. ²² Хъа му узу гирамибди гъван дубсу йишв Заанурин хал хъибди. Уву узуз багъиш апІру варибдикан Увуз йицІубпи пай туври хъидиза.

Якъуб Лавандихъна гъюб

29 ¹Якъубди рякъ давам апІуру ва ригъ гъудубчІвру терефнан халкъарихъна гъюру. ² Душван чІуру хутІлиъ дугъаз гъуйи рябкъюру. Дидин гъвалахъ шубуб лиж марччар хъайи, гъаз гъапиш думу гъуйдиан дурариз убхъуз шид адабгъуйи. Гъуйи ахю гъванди элебкнайи. ³ Марччлихънар уч гъахъиган, сатІиди гъван илдипуйи, марччариз шид тувуйи ва хъана элебкуйи.

⁴ – Наънан вучва, гъардшар? – гъерхру Якъубди дурарихъан.

– Харрандиан вуча, – гъапи дурари.

⁵ – Учвуз Нагъорин хтул Лаван аьгъюр вуйчвуз? – гъерху дугъу.

– Аьгъячуз, – гъапи дурари.

⁶ – Фици ву думу? – гъерху Якъубди.

– Ужуйи ву, – жаваб туву дурари. – Гьатмагъа, марччарра хъаъну, дугъан риш Рахилра гъюра мина.

⁷ – Марччар уч апІуз вахт дубхънадар, – гъапи Якъубди марччлихънариз, – хъябхъдиз гизаф вахт ими. Шид тувну, лиж чІурдиина хъапІай.

⁸ – Вари лижар уч дархъиди учу гъван алдабгъури шулдарча. Вари уч гъахъиган гъван алдабгъидича ва марччариз шид тувдича, – гъапи дурари.

⁹ Дурари гафар апІури имиди, чпин адашдин марччарин лиж хъапІну, Рахилра хъуркъу. Чпин марччарихъ хъайир гъадму риш вуйи. ¹⁰ Якъубдиз, чан халуийн риш Рахил гъяркъган, гъуйдиин али гъван алдабгъну, марччариз шид тувру. ¹¹ Хъа, Рахилиз мак гъапІури Якъубдихъан шадвалин ишбан гъарай тадабхъуру ¹² ва дугъаз, яв адашдин багахълу, Ребекаийн бай вуза кІуру. Рахили, жаргъури душну, мидкан чпин адашдиз ктибтуру.

¹³ Чан хтул, Якъуб гъафибдикан гъеебхъу Лаван, чІатинди утІурччвур, думу хабаъ тІаъру, мак апІуру ва думу хулаз хъади гъюру. Якъубди дугъаз варибдикан ктибтиган, ¹⁴ Лаванди дугъаз:

– Уву узусир вува, йиз йиккна ифи вува! – гъапи.

Якъубди швушв хуб

Саб ваз гъябгъбалан къяляхъ, ¹⁵ Лаванди дугъаз гъапи:

– Гъамус уву йиз багахълу ву кІури, уву узухъ чІа-нади лихуз буржлу дарваки. Йип увуз фициб къимат тувруш.

¹⁶ Лавандихъ къюр риш хъайи; ахъюрис – Лия, бицІинуриз Рахил кІуйи. ¹⁷ Лия уччвудар улар айир дайи. Хъа Рахил успагъи юруш хъайи ва гюрчег маш

гъяйи риш вуйи. ¹⁸ Якъубдиз Рахил ккун духънайи. Дугъу Лавандиз гъапи:

– Яв бицІину риш Рахил узуз тувузди, узу увухъ ургуд йисан лихидиза.

¹⁹ – ГъапІхъа хъа, – кІуру Лаванди, – жарариз тувайиз, хъана увуз тувуб ужу ву. Гъуз узухъ.

²⁰ Рахил бадали Якъуб дугъахъ ургуд йисан лихуру. Хъа думу ургуд йис дугъаз сакъюдар йигъарситІан гъугъужвундайи – гъаци дугъаз думу риш ккундийи.

²¹ Хъасин Якъубди Лавандиз гъапи:

– Нашияв йиз хпир? Сарун вахт ву дугъан узухъди яшамеш хъуз.

²² Думу йишван вари адмийириз дих дапІну, Лаванди ипІуб-убхъуб апІуру. ²³ Швушв хулаъ тІаъру вахт гъабхъиган, Лаванди Якъубдихъди хулаъ чан Лия кІуру риш аъру. Думу дугъахъди шулу. ²⁴ Лаванди Лияйиз, дугъахъ лихуз, Зилфи кІуру чан сар лукІ-дишагъли тувнийи.

²⁵ ГъачІин гъабшиган, фу лигурва, Якъубдин улихъ хъайир Лия ву!

– Уву узкан гъапІунва? – кІуру Якъубди Лавандиз. – Узу увухъ Рахил бадали гъилихур дайин? Уву узуз кучІлар гъаз гъапІунва?

²⁶ – Ич йишвариъ ахъюну риш улихъ хъмиди бицІирнур швуваз туври аьдат дарич. ²⁷ Саб гъяфтайин сумчрин йигъар улдучІвиган, увуз бицІину ришра тувдихъа, хъа думу бадали уву узухъ ургуд йисансана дилихну ккунду.

²⁸ Якъуб рази шулу. Сумчрин гъяфта улдубчІвиган, Лаванди дугъаз чан риш Рахилра дитру. ²⁹ Рахилихъ лихуз, Лаванди дугъаз Билха кІуру сар лукІ-дишагъли тувнийи. ³⁰ Якъуб Рахилихъдира шулу. Дугъаз думу ЛиятІан гизаф ккундийи, гъаддиз, Рахил бадали, думу Лавандихъ ургуд йисансана лихуру.

Якъубдин бицИдар

³¹ РАББИЙИЗ, Лия чан жилириз даккнир вуди дябкъну, думу бицИдар хуз бегьерлур апІуру, хъа Рахилин – бегьерсуз. ³² Лия гъагъдиъ шулу, дугъаз бай шулу ва дадайи дугъ’ин Рувим («йиз дерд гъябкъну») кІуру ччвур иливуру.

– РАББИЙИЗ йиз дерд гъябкъну, – гъапи Лияйи, – гъамус узу йиз жилириз ккун хъиди.

³³ Хъасин Лия сабансана гъагъдиъ шулу ва му ражарира дугъаз бай шулу.

– РАББИЙИЗ, узу йиз жилириз ккунир даруваликан гъеебхъну, – кІуру дугъу, – гъаддиз сарсана бай багъиш гъапІунзуз.

Лияйи дугъ’ин Симеон («гъеебхъну») кІуру ччвур иливуру.

³⁴ Лия сабансана гъагъдиъ шулу ва дугъаз хъана бай шулу.

– Ари гъамус йиз жилир узхъан ярхла хъидар, – кІуру Лияйи, – фицики узу дугъаз шубурпи байра гъахунза!

Мугъ’ин Левий («багахъ хъиди») кІуру ччвур иливуру.

³⁵ Лия хъана гъагъдиъ шулу ва дугъаз сарсана бай шулу.

– Гъамус РАББИЙИИН тяриф апІидиза! – гъапи дугъу, ва дадайи бализ Ягъуда («тяриф апІуб») пну ччвур тувнийи.

Мидхъан Лияйиз бицИдар шули гъахъундар.

30 ¹Хъа Рахил, чахъан Якъубдиз бицИдар хуз даршулайиб рябкъюри, чан чучч’ин бахил шулу.

– Узуз бицИдар ча, – кІуру дугъу Якъубдиз, – дарш узу йикІуру!

²Хъа хъял кубчІву Якъубди Рахилиз кІуру:

– Узу увуз бицІдар тутруврайи Заанур вуйинхъа?

³– Магъа йиз лукІ Билха, – кІуру Рахили, – гъадгъвахъди дахъ, гъит дугъу узуз бицІир хри. Гъадгъвалантинакъана узухъ бицІидар ишри! ⁴Рахили чан лукІ дишагъли Билха чан жилириз лукІ-хпирди тувру. Якъуб гъадгъвахъди шулу. ⁵Билха гъагъдиъ шулу ва дугъу Якъубдиз бай хуру.

⁶– Заанури гъакълуди диван гъапІну ва, йиз ккарагуб деебхъну, бай тувунзуз, – кІуру Рахили.

Гъаддиз Рахили бализ Дан («диван») кІуру ччвур тувру.

⁷Билха хъана гъагъдиъ шулу ва дугъу Якъубдиз сарсан бай хуру.

⁸– Къувватлуди узу йиз чуччухъди женг гъубхунза, – кІуру Рахили, – ва думу ккагъунза!

Рахили дугъаз Нефталим («женг») кІуру ччвур тувру.

⁹Чан нубатнаъ Лияйи, чаз сарун бицІидар шулдариз пну фикир дапІну, чан лукІ Зилфи Якъубдиз лукІ-хпирди тувру. ¹⁰Зилфийира, Лияйин гъаравашди, Якъубдиз бай хуру.

¹¹– Бахт гъилибхнийиз! – гъапи Лияйи ва гъаддиз бализ Гад («бахт») кІуру ччвур туву. ¹²Зилфийи Якъубдиз къюрпи бай хуру. ¹³– Узу бахтлу вуза! – гъапи Лияйи. – Шадвал гъурубкъур пиди узуз хпари!

Гъаддиз Лияйи бализ Ашер («шадвал») кІуру ччвур тувру.

¹⁴Дяхнарин игнарин вахтна хутІлариинна гъушу Рувимдиз мандрагор* кІуру къабар дихъуру ва

* 30:14 Мандрагорин къабар жилириз хпирихъна тямгъ зигрудар ва дишагълийиз гизаф бицІидар хуз кюмек апІрудар вуди гъисаб апІуйи.

дурар чан дада Лияйиз хуру. Хъа Рахили чан чи Лияйиз:

– Яв бализ гъдихъу гъадму мандрагорар узуз ча-
ва, – кІуру.

¹⁵ – Циб вуйвуз, йиз жилир тадагъунва, гъамус
йиз бализ гъдихъу мандрагорариинара хаин шулай-
ва? – гъапи Лияйи.

– Гъадму мандрагорар узуз тувиш, гъит гъаму
йишван жилир увухъди дахъри, – пну Рахили гаф
туву.

¹⁶ Хябяхъган Якъуб хутІлилан гъюрайиган, дугъан
улихъинди Лия гъюру ва:

– Ахъли уву узухъна гъюзди, узу уву йиз балин
мандрагорарихъ гъадагъунзаву, – гъапи Лияйи.

Думу йишван Якъуб Лияйихъди шулу. ¹⁷ Лияйин
ккарагуб Заануриз ебхъуру ва дугъу Якъубдиз хъурпи
бай хуру.

¹⁸ – Заанури узуз, йиз лукІ дишагъли йиз жилириз,
мажбур духъну, узу тувиган, гъамциб пешкеш гъапІун-
зуз, – гъапи Лияйи.

Гъаддиз дугъу бал’ин Иссахар («пешкеш») кІуру
ччвур иливнийи.

¹⁹ Лия хъана гъагъдиъ шулу ва Якъубдиз йирхъурпи
байра хуру.

²⁰ – Бегъем багъишар гъапІунзуз Заанури! – гъапи
дугъу. – Гъамускъана жилири узуз гъюрмат апІуршул,
фицики узу дугъаз йирхъур бай гъахунза! – гъапи
Лияйи.

Бализ дугъу Забулун («гъюрмат») кІуру ччвур тув-
нийи.

²¹ Хъасин Лияйи риш хуру, Лияйи дугъ’ин Дина
кІуру ччвур иливуру.

²² Заануриз Рахил кІваълан душнадаи, дугъан ккарагбар дерехъди имдаи ва гъаддиз дугъазра би-цІидар шлуси апІуру. ²³ Рахил гъагъдиъ шулу, бай шулу, хъа дугъу:

– Заанури узу аъйибнаккан ккадаунзу, – кІуру.

²⁴ Дугъу бал’ин Юсуф («артухъди туври») кІуру ччвур иливуру ва: «Гъит РАББИЙИ узуз сарсана бай туври!» – кІуру.

Якъубди чан девлет артухъ апІуб

²⁵ Юсуф бабкан хъплан къяляхъ Якъубди Лавандиз гъапи:

– Узуз, йиз ватандиз хулаз къяляхъ гъягъюз ихти-яр тува. ²⁶ Узухъди гъягъюз йиз веледаризра, йиз хпаризра ихтияр тув, фицики гъадрар бадали узу увухъ гъилихунза. Узу увухъ фукъан зегъмет гъизигнуш увуз ужуйи аьгъявуз!

²⁷ – Узухъна рягъимлу йихъ, узухъ хъебехъ! – кІуру дугъаз Лаванди. – Уву бадали РАББИЙИ Чан уж’вал узузра улупруб фал ккипган аьгъю гъабхъунзуз. ²⁸ Йип узуз, узхъан фициб къимат ккундувуз?

²⁹ – Узу увухъ фици гъилихнуш ва увухъ фукъан лижар хъиршнуш, увуз ужуйи аьгъявуз. ³⁰ Узу гъяйиз сакъюдартІан даяв, хъа гъамус лиг фукъандар духънаш! Рябкъюрайвуз, узу гъюб’инди Заанури увуз фукъандар тувнаш! Узу йиз хизандихъ фила лихуз ккайир ву? – гъапи Якъубди.

³¹ – Гъан, йип, фициб гъякъи тувзавуз? – гьерхру Лаванди.

– Узуз увкан фукІара ккундарзуз, – жаваб туву Якъубди. – Яв мал-къара уьхъюз гъамусдихъантина-ра узу рази вуза, – аммаки увкан йиз саб тІалаб айиз.

³²Узухъди, яв вари мал-къарайилан илтИкІуз гъитну, дураригъян узузди, цІаруна тІюрхъяр кайи вари марччар, кІару ччилар, цІаруна тІюхъяр кайи вари цІигъар гъядягъюз гъит. Ари гъадрар гъит лихбан йиз къимат ишри. ³³Уву узуз тувру гъякъи узу дюзди гъадабгъури аш-адарш увхъан ккуни вахтна абгъю апІуз хъибдивухъан. Эгер йиз лижягъ цІару дару ва тІюхъяр ктру марччар-цІигъар, ясана кІару дару ччилар гъяди гъашиш, узу дурар увхъан гъитИкІу гъисаб ибшри.

³⁴— Ибшри, — гъапи Лаванди, — уву кІурубси ибшри!

³⁵Гъадму йигъан Лаванди тІюхъяр кайи вари къунарна цІигъар ва кІару вари ччилар гъядягъну чан баярихъна тувру, ³⁶хъасин дурар Якъубдихъан шубуд йигъан ккадапІру рякъюн манзилназ ярхла вуди гъаъру.

Хъа Якъуб учв Лавандин имбу мал-марчч уьбхюри гъузру. ³⁷Якъубди гъавахдин, миндал гъарин ва чинарин тІулар кадатІну, дурарилан цІаруди рякъруси гал алдабхъуру. ³⁸Дугъу тІулар марччари шид убхъру латарий штук, шид убхъуз гъафи цІигъариз рякъбан бадали кахъру. Думу вахт цІигъар къунакк ва марччар якъракк ккайи вахт вуйи. ³⁹Къунариккна цІигъар гъадму цІару тІуларин улихъ гъяри шуйи, гъаддиз бабкан шлу мудрарра цІарудар, тІюхъяр кайидар ва леке кайидар шуйи. ⁴⁰Якъубди чан марччар Лавандиндариз рякъруси, гъадгъван цІаруна кІару марччариз лигриси дерккуйи. Гъамци дугъахъ чазди вуйи марччарин лижар хъиршуйи ва дурар Лавандиндарихъан жаради уърхуйи. ⁴¹Ахъю ва сагъи марччар-цІигъар якъар-къунарикк гъяруган, шид’ина гъафи дурарин улихъ Якъубди цІару тІулар лат’ин элерчуйи. ⁴²Хъа зяифдар якъракк ккайиган, дугъу цІару тІулар илирчдайи. Гъамци зяифдар Лавандиз шуйи, хъа сагъидар — Якъубдиз.

⁴³ Якъубдикан кентхуда гъахънийи. Дугъахъ марччар-џигъгарин сюрйир, луклар вуйи гизаф жиларна хпар, девйирна дажйир гъахънийи.

Якъуб Лавандихъан гьергуб

31 ¹ Якъубдиз Лавандин баяри чакан «девлетлу духъна» кІурайиб ва: «Якъубди ихъ адашдихъан вари тадабгъну! Ихъ адашдилантина му гъамкъан девлетлу гъахъир ву!» – кІурайиб ебхъуру. ² Якъубдиз чазра Лаван чахъинди жараси лигуз хъюгънайиваликан аьгъю дубхънайи. ³ Хъа РАББИ-ЙИ Якъубдиз гъапи:

– Яв уълкейиз, яв багахълуйирихъна къяляхъ гъарах. Узу увухъди хъидиза.

⁴ Якъубди Рахилизна Лияйиз чан сюрйирин бина айи чІураризди гъач йипай кІури чархачи гъаьру. ⁵ Хъасин Якъубди дурариз гъапи:

– Узуз рябкъюрайиси, ичв адаш узухъинди жараси лигуз хъюгъна. Аммаки йиз адашдин Заанур узухъди хъазухъ. ⁶ Учвузра аьгъячвуз: ичв адашдихъ узу йиз вари юкІв хъипну, кІваантІан лихури гъахъунза, ⁷ хъа дугъу узуз кучІлар апІури гъахъну ва йиџуб ражари йикърар гъюдюхну. Анжагъ Заанури, дугъахъди узуз чІуруб апІуз гъитундар. ⁸ Ичв адашди узуз: «Яв лихбан къимат џарудар ишри», – гъапиган, вари мал-къара џаруди бабкан шуйи. Хъа: «Яв къимат тІюхъяр кайидар ишри», – гъапиган, вари мал-къара тІюхъяр кайидар шуйи. ⁹ Магъа гъамџи Заанури, ичв адашдин сюрйир йиз хилиь ивну. ¹⁰ Саб ражари, маларра марччар жердариккра якъарикк ккайиган, нивкІукди узуз, џигъгарихъна гъярайи вари къунар џарудар, тІюхъяр кайидар ва

леке кайидар вуди гъяркънийзуз. ¹¹ «Я Якуб!» – нив-кІукди Заанурин малайикди* дих гъапІунзуз. Узу: «Гъай!» – гъапиза. ¹² Хъа дугъу гъапизуз: «Лиг, цИгъарихъна гъярайи вари къунар цІарудар, ясана тІюхъяр кайидар ва леке кайидар ву. Увуз Лаванди апІурайиб вари рябкъюразуз. ¹³ Фицики Узу Бет-Элиъ увуз гъяркъю Заанур вуза, хъа увура гъадушваъ, гирамивалин лишан вуди ччим гъвандиин улубзну Йиз улихъ ху гъапІунва. Гъудужв, гъаму уълкейиан удучІвну яв багъри ватандиз гъарах».

¹⁴ Рахилина Лияйи Якубдиз гъамциб жаваб туву:

– Ич адашдин хулак ясана ирснак сарун ич пай кимдар. ¹⁵ Дугъу учу жарадарси гъисаб апІура. Дугъу учу масу тувну, хъа учухъ гъурубкъу вари мутму хътипІну. ¹⁶ Гъаци вуйиган, Заанури ич адашдихъан тадабгъу вари мутму ухъуз ва ихъ веледариз шула. Гъаддиз увуз Заанури фици кІураш, гъаци апІин.

¹⁷ Якубди бицІидарна чан хпар девйириин илитуру ¹⁸ ва Паддам-Арамдиъ чав гъазанмиш гъапІу вари мал-мутму уч дапІну, Ханаандиз, чан адаш Исакъдихъна, гъягъюру. ¹⁹ Думу вахтна Лаван марччар ултІукъуз душнайи, хъа Рахили чан адашдин хулан бутар** чакъди гъадагънийи.

²⁰ Гъамци Якубди, учв удучІвну гъяруваликан гъич фукІара дарпиди, арамейжви Лаван алдатмиш гъапІнийи. ²¹ Думу Лавандихъан чан вари девлет хъади гъудучІвну гъушнийи. Ефрат ниркан кудучІвну, Якуб Галаад дагъларизди рякъюъ учІвнийи.

* 31:11 Мушваъ малайикди РАББИЙИН ччвурнахъан кІура.

** 31:19 Заанурси гъисаб апІури гъахъир.

Лавандинна Якъубдин йикърар

²² Шубуд йигълан Лавандихъна, Якъуб удучІвну гъушну кІуру, хабар гъабхуру. ²³ Лаванди чан багахъ-луйир уч апІуру ва Якъубдихъ хъергру. Ургуд йигълан думу Якъубдихъ Галаад дагълариъ хъуркъру. ²⁴ Хъа гъадму йишван, арамейжви Лавандиз Заанур ачмиш шулу ва:

– Лиг гъа, Якъубдиз фукІара мапІан! – кІуру.

²⁵ Лаван магъа Якъубдихъ хъуркънийи. Якъубди чан бина дагълариъ ккатІабццнайи. Лаванра чан багахъ-луйирихъди Галаад дагълариъ дийигъу. ²⁶ Хъа Лаванди Якъубдихъна дуфну кІуру:

– Уву гъапІрава? Уву узу алдатмиш гъапІунва! Йиз шубар, дявдиъ гъидису йисирар вуйиганси, хъади гъергунва аъхир! ²⁷ Узуз саб гаф-чІал дарпи гъаз гъушунва? Узуз фукІара дарпиди узу алдатмиш гъапІунваки! Уву шадди мяълийирна дафна чюнгюр хъади гъаъдийзаву, ²⁸ хъа уву узухъди йиз шубаризна худлариз макаркъан апІуз гъитундарва. Ахмакъ ляхнар гъапІунва. ²⁹ Узхъан учвуз ужуйи жаза тувуз шуйзухъан, хъа сан узуз ичв адашдин Заанури гъамци гъапунзуз: «Лиг гъа, Якъубдиз фукІара мапІан!» ³⁰ Гъа баладар, – давам гъапІу Лаванди, – яв багъри хулахъ тямягъ гъабхъир узхъан гъушунва, хъа йиз хулан бутар гъаз гъитІикІунва?

³¹ – Яв шубар уву узхъан къяляхъ тадагъур кІури гучІ гъабхъунзуз, – кІуру Якъубди. ³² – Хъа яв хулан бутар учухъ шлихъ гъидихъиш, гъадму чІивиди гъузидар! Гъит ихъ багахълуйир шагъидар ишри: учухъ хъайиб вари рибгъ, явуб – гъадабгъ!

Рахили хулан бутар гъитІикІнайибдикан Якъубдиз аьгъдайи. ³³ Лаванди, Якъубдин, Лияйин ва къюбиб

гъараваш дишагълийирин чадрар асккан-заан гъапІу, амма фукІара бихъдар. Лияйин чадриккан ккудучІвур, думу Рахилин чадриккна гъушу. ³⁴Рахили, кІуруш, хулан бутар гъадагъну девейин пирпйирин кІанакк ккивру, хъасин пирпйирин зиин учвра деъру. Дугъан адашди Рахилин чадурра гъирибгъу, амма фукІара абгуз гъабхъдар. ³⁵Хъа Рахили адашдиз гъапи:

– Йиз агъайиз, узхъан, ихъ аъдат вуйиси, гъудужвуз шуладар кІури, узкан ккимидиси дарибшри, хпарин аъдати уъзри ккагънайир вуза.

Лаванди варишвар ккиригънушра, дугъаз хулан бутар гъидихъундайи. ³⁶Гъамус хъял кади алархъуз Якъубдин нубат вуйи:

– Гъан, йиз тахсир фтигъ аш йип, узу увуз фу гъапІу-ну уву узухъ хъчІарккуз? ³⁷Уву йиз вари мутму ккирибгъунва, явуб фу гъибихъунвуз? Гъан улуп, гъит ихъ багахълуйири чпин кІуруб йипри! ³⁸Къад йисан узу увухъ гъилихунза, му арайиъ гъич саб марччли я ччил, цІигъру – мудур ктипнийинхъа? Узу яв лижгъян якъар гъитІундарзаяв! ³⁹Эгер нахшрари мал-къара пуч гъапІишра, узу увухъна гъячІюбгъюб гъабхундайза. Увуз гъабхъи зарар узу йиз марччариинди ккебкуйза-вуз. Йигъну гъабхъиб, йишвну гъабхъиб – сабдизра дилигди, уву узкан гъудубгуб ктабгъуйва. ⁴⁰Йигъну манишну уркъурийзу, йишвну – ахълушну, ул иливдайза! ⁴¹Къад йисан узу увухъ гъахъунза. ЙицІиюкъуд йисан яв шубар бадали увухъ гъилихунза, йирхъуд йисан – яв мал-марччлихъ, хъа уву йицІуб ражари ихъ дапІнайи йикърар гъюдюхъунва! ⁴²Хъа эгер йиз адашдин Заанур – Ибрагъимдин Заанур ва Исакъди икрам апІурайи Заанур – узухъди хътайиш, узу фукІара хътарди утІурккуйва. Хъа Заануриз узуз кайи гиран

ва йиз жафа рябкьюра: гьаддиз сан Думу узхъанди хьюгънади гъахъну!

⁴³ Хъа Лаванди Якъубдиз гьамци жаваб тувру:

– Аьхирина аьхир, мурар йиз шубар вуйиз, йиз – худлар, йиз – мал-марчч. Увуз мушвахъ рябкьюрайиб вари йизуб вуйиз. Узу йиз шубариз гиран ктапур кIурайва? Ясана худлариз? ⁴⁴ Гъач йикърар йитIидихъа ва гъит думу йикърар ухъуз шагъид ишри.

⁴⁵ Гъадмуган Якъубди саб ахью гъван, гирамиб вуди дубсру, ⁴⁶ хъа чан багахълуйириз:

– Гъванар уч апIинай, – кIуру.

Дурари гъванарин чIевъ апIуру ва дидихъ ипIуб-уб-гъуб апIуру. ⁴⁷ Думу тепейиз Лаванди Егар-Сахадута* кIуру, хъа Якъубди – Гал-Эд** кIуру. ⁴⁸ Лаванди гъапи:

– Му тепе ихъ йикърарин шагъид ибшри.

Гъаддиз му тепейиз Гал-Эд кIуру. ⁴⁹ Гъацира му тепейиз Мицпа «гъаравулвалин йишв» гъапи, фицики Лаванди гьамци кIури давам гъапIу:

– Гъит РАББИ ухъуз, ухъу чиб-чпихъан ярхла айиганра лигури ишри. ⁵⁰ Эгер уву йиз шубариз гиран ктапIури гъашиш, ясана дурарилан гъайри уву увуз хъа хпар гъахиш, кIваинди гъибт: ихъ шагъид Заанур ву гъа, адми – дар! ⁵¹ Лиг, – гъапи Якъубдиз Лаванди, – гъванарин гъаму тепена, ихъ къялаъ узу дубснайи гъаму гирами гъван, ⁵² – гъамрар ву ихъ йикърарнан шагъидар. ЧIуру ният ади узу му тепейин яв терефназди гъягъидарза, ва чIуру ният ади увура му гирами гъвандихъанра тепейихъан йиз терефназди мягъан. ⁵³ Гъит, ихъ диванчйирди Нагъорин Заанурна Ибрагъимдин

* 31:47 Арамей чIалниинди: Шагъидвалин тепе.

** 31:47 Кюгъне жугъуд чIалниинди: Шагъидвалин тепе.

Заанур ишри, яни Якъубдинна Лавандин абйири ик-рам апІури гъашидар.

Якъубди чан адаш Исакъдиз Шлихъан гучІуйиш Гъадгъуинди ху гъапІу. ⁵⁴ Хъасин Якъубди дагъдиин Заануриз гъурбан хуру ва багахълуйириз ипІуб-уб-хъуб гъивру. ИпІбалан къяляхъ дураар, йишв адапІури, гъадму дагъдиин гъузнийи. ⁵⁵ ГвачІнинган Лаван, чан шубаризна худлариз макар ва уж'вал ккун дапІну, чан йишваз къяляхъ гъягъюру.

Исав рякъюз Якъубдин гъязурлугъ'вал

32 ¹ Якъубди чан рякъ давам апІурайиган, Заану-рин малайикариз думу алахъуру. ² Дураар гъяр-къю Якъубди:

– Му йишв Заанурин дийигъру йишв ву! – кІуру.

Ва му йишваз Якъубди Маханаим («дийигъру къюб йишв») кІуру ччвур туву.

³ Якъубди Эдум уълкейин Сеир жилариина чан чве Исавдихъна хабар хъади апІури, адмийир гъаъру.

⁴ Якъубди дураариз гъамци йипай кІуру:

– Йиз агъа Исавдиз, яв лукІ Якъубди гъамци йип кІура: «Узу Лавандихъ жара йишварифъ гизаф йисари яшамиш гъахъунза. ⁵ Гъамус узуз йицарна дажйир, марччар, лукІарди жиларна хпар азуз. Узу увуз, йиз агъайиз, гъаму хабар хъади гъаъраза ва миж кайиз уву узуз рягъим улупур кІури».

⁶ Къяляхъ гъафи хабарчйири Якъубдиз гъапи:

– Учу яв чве Исавдихъна гъушунча. Думу яв улихъна гъюра. Дугъахъди юкъудварж адмира хъа.

⁷ ГучІ шулу Якъубдиз, гъапІруш-гъапІдарш мюгъ-тал шулу. Дугъу чан адмийир мал-къара, девйир къюб йишваз пай апІуру.

⁸ «Эгер, – фикир апІуру Якъубди, – Исав саб бинайиин алархъну вари терг гъапІиш, имбуну бинайиин гъуздарі гьергнура чиб уърхюр». ⁹ Хъа Якъуб ккарагуз хъюгъру: «Я, йиз аба Ибрагъимдин Заанур, йиз адаш Исакъдин Заанур – узуз йиз багъри ругариина гъарах гъапи ва, Узу уву арбаб апІидизаву гъапи РАББИ! ¹⁰ Узу, Яв лукІ, Уву узуз улупури гъахъи вафалувализна мердвализ лайикъур дарза. Узу Иордан нирин тинди хилиъ саб маргъ адитІан гъушур дайза, хъа гъамус узуз мал-мутмуйин къюб бина азуз. ¹¹ Йиз гъардаш Исавдихъан узу уърх сарун! Узуз яман гучІ казуз: дугъу, дуфну учу вари, дишагълийирра бицІидарра кмиди, йивну йикІуру! ¹² Узу уърхидизаву дупну гаф Тувур Уву дайнахъа! Уву гаф тувундайнахъа йиз насил сан-гъисаб адру гъюлин гъумкъан гизаф хъиди кІури!» ¹³ Якъубди гъадушваъ йишв адапІуру, хъа гвачІниган Исавдиз чан мал-къарайикан багъишар гъядягъюру: ¹⁴ къюдварж цІигъ, къаб къун, къюдварж марчч, къаб якъ, ¹⁵ кІарарра хъайи ва ккудурзурайи сумчІур деве, ягъчІвур хюни, йицІуб йиц, къаб хпи дажи, йицІуб жили дажи. ¹⁶⁻¹⁷ Гъядябгъю мал-къара Якъубди, гъар гъварч жа-жаради хъаъну гъяруси, чан лукІарихъна тувру. Якъубди хъаъну гъярудариз кІуру:

– Арайиъ саб къадар манзил ади хъаъну гъарахай. Йиз гъардаш Исав увуз алахъиган, – кІуру Якъубди хъаъну гъягъру сарпириз, – дугъу увхъан: «Шлин лукІ вува? Наана гъярайир вува? Шлин мал-къара хъапІрава?» – пну гьерхдивухъан, ¹⁸ ва: «Му мал-къара, яв лукІ Якъубдинуб, йиз агъа Исавдиз багъишди гъапІнайиб вуйиз, хъа учв, Якъуб, къяляхъди гъюра», – йип.

¹⁹⁻²⁰ – Исав алахъиган «Яв лукІ Якъуб къяляхъди гъюра» пуз, лигай, кІваълан магъапІанай, – кІуру

Якъубди къюбпиризра шубубпиризра ва имбуну варадаризра.

Гьамци, улихъди хъаънайи багъишариинди Якъубдин Исав ккарцуз миж кайи. «Хъа, — фикир апІуру Якъубди, — узу дугъаз ачмиш хьидиза. Белки гьадмуган узу ужуйи къаршуламиш апІур». ²¹ Хъа Якъуб, багъишар улихъди гъаъну, учв йишвазди бинайиин гъузру.

Якъубдин ччвур Израил хъуб

²² Якъуб гьадму йишван гъудужвну, къюрид чан хпарра, къюрид чан лукІ-хпарра ва йицІисар чан баярра гьитІиккнуну, Яббук ниркан ктучІвурну. ²³ Дугъу дурар вари ва чаз айи вари мутму, тмуну гъирагъдикинди ктагънийи, ²⁴ хъа учв сарди муну гъирагъдихъ гъузнийи. Ва магъа Сар фуж-вуш мугъахъди юкъвар дисуз хъюгъю. Думу Якъубдихъди ахсрар ккивайизкъан юкъвар дисури имийи. ²⁵ Чахъан Якъуб ккагъуз даршлуб агъю гъабхъири, Дугъу Якъубдин ликриз жукъвнан йиркк адабхъруганси йивуру, ²⁶ хъа Якъубдиз кІуру:

— Ахсрар ккивну, сарун деет Узу.

— Уву узуз уж’вал ибшривуз дарпиди деетударзаву, — жаваб туву Якъубди.

²⁷ — Яв ччвур фуж ваяв? — гьерхру Тмунури.

— Якъуб, — гъапи дугъу.

²⁸ Хъа гьадмуган Тмунури дугъаз гьамци кІуру:

— Гьамусдихъантина увуз Якъуб кІури хьидар, хъа — Израил («Заанурихъди женгнаъ гъахъир»), гъаз гъапиш, уву Заанурихъди ва инсанурихъдира женгнаъ ади гъахъунва. Уву ккагъуз гъабхъундар.

²⁹ — Яв ччвур узуз йипа! — тІалаб гъапІу Якъубди.

Хъа Тмунури:

– Йиз ччвур абгъю дапІну гъаз вуяв? – гъапи. Ва Дугъю Якубдиз уж’вал ибшривуз гъапнийи.

³⁰ Му ляхин гъабхъи йишваз Якубди Пени-Эл кІуру, гъаддиз дугъю гъапи: «Узуз мушвахъ Заанур машна-машди гъяркъюнзуз ва чІивиди гъузунзу».

³¹ Ригъ гъудубчІву. Якубди Пени-Эл («Заанурин маш») гъибту. Думу ликуди гъяри гъаши. ³² Гъаддиз гъамусдира израил халкъди жукъвнан табар итІури шулдар. Гъаз гъапиш Якубдин гъадму табариз айишваз Дугъю гъивнийи.

Якубна Исав къаршуламиш хуб

33 ¹ Гъилигу Якубдиз чан гъаншаризди юкбударж кас хъади гъюрайи Исав гъяркъю. Якубди чан веледар, гъарсар чан дадаин – Лияйин Рахилин ва къюрид лукІ-хпарин гъвалахъ дерккну. ² Дугъю лукІ-хпарна дурарин бицІидар улихъ дерккнийи, дурарин къяляхъ – Лияна дугъан бицІидар, хъа дугъан къяляхъ – Рахилна Юсуф. ³ ВаритІан улихъди гъярайи Якубди, чан гъардшиз багахъ хъайиз, дугъаз жилиинакъан ургуб ражари икрам гъапІу. ⁴ Хъа Исав кІуруш, жаргъну дугъан гардандиъ макар апІури архъру ва къюридра ишуру. ⁵ Хпарна бицІидар гъяркъю Исавди:

– Хъа мурар фужар вуяв? – пну гъерху.

– Мурар узуз, яв лукІраз, Заанури багъиш гъапІу веледар вуйиз, – гъапи Якубди.

⁶ ЛукІ-хпар, чпин бицІидарра хъади дуфну, Исавдиз икрам гъапІу. ⁷ Хъасин Лияйи, чан бицІидар хъади дуфну, икрам гъапІу, хъасин – Рахилина Юсуфди икрам гъапІу.

⁸ – ГъапІру лижар вуяв узуз рякъюъ алахъдар? – гъерху Исавди.

– Дурар, уву узу ряггим улупузди гъаьнайи пешкешар, йиз агъа, – гъапи Якъубди.

⁹ – Узуз ккунибкъан мутму азуз, йиз гъардаш, – кІуру Исавди, – гъит, яв мутму увуз гъубзри.

¹⁰ – Ваъ, дици шулдар, узухъна ряггимлу йихъ, уву йиз багъиш къабул апІин! Уву рякъюб узуз – машина-машди Заанур гъяркъюбси вууз – гъаци ужуди уву узу къабул гъапІунва! ¹¹ Уву йиз багъиш, йиз увухъна вуйи уж’валин лишан вуди бис. Заанури узуз бегъемди тувунзуз, узуз вари азуз.

Якъубди чан багъиш бисуб ижмишнаан ккун апІурайи, ва Исав думу къабул апІуз рази гъаши.

¹² – Гъач, сарун рякъюъ учІвурхъа, – гъапи Исавди Якъубдиз. – Узу увухъди гъягъидиза.

¹³ Аммаки Якъубди:

– Увуз абгъявуз, йиз агъа, бицІидар фици зяифдар шулуш. Хъа марччарна малар ккитрайидар вуйиз. Дурариин маргъ иливиш, вари сад йигъандин арайиъ йихиди. ¹⁴ Гъамци гъапІиш, йиз агъа, ужу хъибди: уву улихъди гъарах, хъа узу, яв лукІ, мал-марчч гъябгъруси, бицІидар гъяруси, Сеириз хъуркъайизкъан увухъна, йиз агъайихъна явашди гъидиза.

¹⁵ – Гъач, узу увухъди йиз адмийириккан гъитди-за, – теклиф диву Исавди.

Хъа Якъубди:

– Уву фу кІурава, ваъ! Уву, йиз агъа, гъацира узухъна ряггимлу вува!

¹⁶ Гъадму йигъан Исав, къяляхъ, Сеириз рякъюъ учІву.

¹⁷ Хъа Якъубди Суккутдизди рякъ гъибису. Дугъу душваъ чаз хал, мал-къарайиз далда диву. Гъаддиз му йишваз Суккут («далдйир») кІури гъаши.

¹⁸ Паддан-Арамдиан кьяляхъ гъафи Якъуб, Ханаан жилиин али Шехем шагъриз сагъ-саламатди гъафи, ва шагърин гъирагъдихъ яшамиш хъуз хъюгъру. ¹⁹ Бина диву жил Якъубди Хамурин баярихъан, Шехемдин адашдихъан, варж кесита* арсрахъ гъадабгъуб вуйи. ²⁰ Душваъ дугъу гъурбан апІрушв тикмиш гъапІу ва душваз Эл-Элохе-Израил («Заанур – Израилин Заанур ву») кІуру ччвур туву.

Динайиз гъапІу аьрвал

34 ¹ Дина, Лияйикан вуйи Якъубдин риш, думу йишван шубарихъна гъушнийи. ² Думу уьлкейин аьхюр вуйи хиввейжви Хамурин бай Шехемдиз Дина рякъюру ва дидисну дугъ’ина аьрвал хуру. ³ Думу балин юкІв Динайик, Якъубдин шурак, кабсру. Думу дугъаз ккун шулу ва шураз уччвудар гафар апІуру. ⁴ Хъа чпин адашдиз:

– Му риш узуз швушвди ча йип, – кІуру.

⁵ Якъубдиз, чан шур’ина аьрвал хуб аьгъю шулу. Думу вахтна дугъан баяр ятгъариъ малар-марччар уьрхюри ярхлаъ ади гъахъну. Дурар гъайиз Якъуб ккебехъну гъузнийи. ⁶ Шехемдин адаш Хамур Якъубдихъна му ляхин албагуз гъюру.

⁷ Мидкан хабар гъеебхъу Якъубдин баяр хулаз гъюру. Дурарик яман хъял кубчІвнайи, фицики Якъубдин шур’ина аьрвал хувал – му думуганра гъамусра Израилиъ зурба аьйиб ву: мици апІуб зат хъуз мумкин вуйи ляхин дар!

⁸ Хамури гъапи:

* 33:19 Кесита – кюгъне вахтарин му уьлчме фукъан гъагъишан вуш ясана пулин къадар вуш, мялум дар.

– Йиз бай Шехемдихъан яв риш дарди ктисуз шуладариз! Узу ичв риш ча кІури дүфнайир вуза! ⁹ Учву учукди кдикъидичва. Ичв шубар учуз швушварди, ич шубар учу учвуз швушварди туври хъидихъа. ¹⁰ Учухъди сатІиди яшамиш йихъай, ич ватан ичв улихъ хъа: ккунишваъ яшамиш йихъай, азадди лицай, жил ичв хусусиятдиз илтІибкІай.

¹¹ Хъа Шехемди Динайин адашдизна гъардшариз гъамци гъапи:

– Узухъна рягъимлу йихъай, учву гъапиб вари тувурзачвуз! ¹² ВаритІан зурба къимат ва варитІан багъа багъишар йипай, учву гъапиб вари тувурзачвуз, анжагъ вузз риш швушвди чавай!

¹³ Хъа Якъубдин баяри Шехемдизна дугъан адаш Хамуриз аъмал ади гъамциб жаваб туву, фицики Шехемди дурарин чи Динайин аъйиб илипнайи:

¹⁴ – Учхъан дици апІуз хъибдарчухъан, – гъапи дурари. – Суннат дапІну адру касдиз ич чи тувуз хъибдарчухъан, фицики думу учуз биябур хъувал ву. ¹⁵ Аммаки учу саб ляхнизтІан рази хъидарча: учвур а учуси хъузди, вари ичв жиларин суннат дапІну ккунду. ¹⁶ Гъадмуган учу учвуз ич шубар швушварди туври ва ичв шубар учуз швушварди хури апІидича, гъаци гъабхъиган учу учвукди кдикъидича ва учвухъди саб халкъди хъидича. ¹⁷ Хъа эгер учву учухъ хъпебехъиш ва ичв суннатар дарапІиш, учу ич чи гъадагъну удучІвну гъарча.

¹⁸ Хамуризна Шехемдиз мицдар тІалабар къабул гъахънийи. ¹⁹ Жигъили шлубкъан ухди чан суннат апІуз гъял гъапІнийи – гъаци ижмиди дугъаз Якъубдин риш ккун духънайи. Шехем чпин адашдин тухмиъ вари-тІан гъюрматлу кас вуди гъахъну. ²⁰ Ва магъа, шагърин

урнарихъна дуфну Хамурина Шехемди халкъдиз гьамци гъапи:

²¹ – Думу адмийир мясляят ккуни адмийир ву. Гъит дурар ихъ ругариин биналамиш ишри ва азадди лицри. Дураризра кади ккунибкъан жил ахъуз. Дурарин шубар ухъуз швушварди гъадагъидихъа ва ихъ шубар – дурари. ²² Аммаки дурарин ухъухъна вуйи саб тЛалаб а: дурариси ухъура ихъ варидарин суннат дапІну ккунду. ²³ Дурарин лижар, дурарин мутму, дурарин мал-къара, эгер дурарин тЛалаб ухъу къабул гъапІиш – вари ихъуб хъибди, ва дурар ухъухъди сатІиди яшамиш хъуз хъюгъди!

²⁴ Шагърин агъалйир Хамурина Шехемди кІурубдиз рази гъаши ва шагърин вари жилари чпин суннат гъапІу. ²⁵ Шубудпи йигъан, дурар ищцури имиди, Якъубдин баяр вуйи, Динайин багъри гъардшар Симеонна Левийи чпин турар гъадагъну, саб манигъ’валра адарди шагъриъ архънийи ва саркъан гъидидипди вари жилар йивну гъийихнийи. ²⁶ Хамурна Шехемра туриинди дийихну, Шехемдин хул’ан Дина адагъну хъади гъягъюру. ²⁷ Хъасин Якъубдин баяри, шагъриз дуфну, думу тЛараш гъапІнийи, фицики му шагъриъ дурарин чучч’ина аьрвал дубхнайи. ²⁸ Дурари, шагъриъ ва чІурдиъ айи дурарин мал-марчч, дажйир, ²⁹ хиввеярин вари девлет, вари бицІидар ва хпар йисирвализ гъадагъну, хуларий айиб вари тЛараш дапІну гъушнийи.

³⁰ Якъубди Симеондизна Левийиз гъапи:

– Учву уз’ин бала илипунчва! Му йишван халкъариз – ханаанеяризна перизеяриз узкан душман ктаунчва. Ухъуз цІибтІан адмийир адархъуз, хъа дурар сатІи хъиди, узу йивну йикІиди ва ихъ вари тум ккадабхъиди!

³¹Хъа Симеондина Левийи гьамциб жаваб тувнийи:
 – Дурариз шли ихтияр тувну ич чуччкан лицру
 дишагълийикансдар апІуз!

Бет-Элиз Якъуб хътаркуб

35 ¹Заанури Якъубдиз гъапи:
 – Гъудужвну Бет-Элиз гъарах. Гъадушваъ бина
 ккебгъ ва яв гъардаш Исавдихъан гьерграи вахтна
 увуз ачмиш гъаши Заануриз – Узуз – гъурбан апІрушв
 тикмиш апІин.

²Якъубди чан хизандиз ва чан адмийириз гъапи:
 – Учвуз айи ичв вари бутар уларихъан терг апІи-
 най, жанар дижикІну марццидар йихъай ва ичв палат
 гъюдюхъай. ³Ухъу Бет-Элиз удучІвну гъягъюрахъа. Узу
 душваъ Заануриз гъурбан апІрушв тикмиш апІидиза,
 фицики Заанур узу бедбахтвалиъ ахънайиган узуз кю-
 мекназ гъафну. Думу узухъди узу наан ади гъашишра
 шуйи.

⁴Дурари Якъубдихъна вари чпин бутар туву. Чпин
 ибарикк ккайи сиргъйирра тувру. Мурар вари Якъубди
 Шехемдиъ айи мяхъюн гъарин кІанакк ккивру.

⁵Дурар рякъюъ учІву. Заанури багахъ хъайи шагъ-
 рарин агъалйириз яманди гучІ хъуз гъитнийи, гъаддиз
 дурар Якъубдин баярихъ хъергундайи. ⁶Чан адмийир-
 ра хъади Якъуб Ханаан жилариин али Луз (гъамусдин
 Бет-Эл) шагърин гъваларихъна гъафи. ⁷Ва гъадушваъ
 гъурбан апІрушв тикмиш гъапІу. Му йишваз дугъу
 «Эл-Бет-Эл» («Бет-Элин Заанур») гъапи, фицики дугъаз
 душваъ, учв чан гъардшихъан гьерграииган, Заанур
 ачмиш гъахъи йишв вуйи.

⁸Ребекайиз мухрилан никк туври гъахъи дишагъ-
 ли Дебера магъа гъачІи. Думу Бет-Элин багахъ хъайи

мяхъюн гъарикк ккиву ва думу мяхъюн гъариз Аллон-Бахут («ишлин мяхъв») кІуру ччвур туву.

⁹Якъуб Паддан-Арамдиан гъюбан къяляхъ, дугъаз Заанур хъана ачмиш гъахънийи ва думу ужувлакк ккаънийи. ¹⁰Заанури гъамци гъапнийи: «Увуз Якъуб кІура, сарун увуз Якъуб кІури хъибдар. Гъамусдихъангина яв ччвур Израил хъибди!»

Гъамци Дугъу Якъубдиз Израил кІуру ччвур тувнийи. ¹¹Дугъаз Заанури гъамцира гъапнийи:

– Узу Къудратлу Заанур вуза. Яв тухум бегъерлу ва артухъ хъиди: увкан халкъ арайиз гъиди, ахъю чІвеъ халкъар арайиз гъиди! Увкан паччгъар арайиз гъиди! ¹²Узу Ибрагъимдизна Исакъдиз тувурза гъапи жил увузна яв наслариз тувдиза.

¹³Заанур Якъубдихъан за гъашиган, ¹⁴Якъубди Заанур чахъди гъулху йишв’ин гирамиб вуди гъван дубсру ва думу гъвандиин чяхирна оливкйирин ччим улубзуру. ¹⁵Думу йишваз дугъу Бет-Эл («Заанурин хал») дупну ччвур тувнийи.

Рахилин аьжал

¹⁶Дурар, Бет-Эл гъибтну, Эфратайихъна хъуркъа-йиз, Рахил бицІириз ктІерццуру. Дугъу аьзиятнийинди бицІир хуру. ¹⁷Рахили гизаф аьзаб гъизигнийи.

– ГучІ мапІан, – гъапи дугъаз ганабабу. – Мура бай вуяв!

¹⁸Аьжаликк ккайи Рахили чан бализ Бен-Они («йиз дерднан бай») кІуру ччвур туву. Аммаки адашди дугъ’ин Вениамин («йиз арччул хилин бай») кІуру ччвур иливнийи.

¹⁹Гъамци Рахил гъакІнийи. Думу Эфратайиз, яни Вифлеемдиз, гъябгъюрайи рякъюхъ кивнийи. ²⁰Якъубди

дугъан накъвдихъ гирамиб вуди гъван хъубсу. Рахилин накъвдихъ думу гирами гъван гъамусра хъими.

²¹ Израили чан рякъ давам гъаПІнийи ва Мигдал-Эдер кІуру чІвурдан къяляхъ чан бина дивнийи. ²² Гъадушваъ яшамиш шулайи вахтна Рувим, чан адашдин лукІ-хпир Билхайихъди гъахънийи. Дидкан дугъан адашдиз аьгъю гъабхънийи.

Якъубдин баяр

Якъубдихъ йицІикъюр бай хъайи.

²³ Лияйин баяр: Якъубдин сарпир – Рувим, Симеон, Левий, Ягъуда, Иссахар ва Забулун. ²⁴ Рахилин баяр: Юсуф ва Вениамин. ²⁵ Рахилин лукІ дишагъли Билхайин баяр: Дан ва Нефталим. ²⁶ Лияйин лукІ дишагъли Зилфийин баяр: Гад ва Ашер.

Гъамрар вари Паддан-Арамдиъ бабкан гъахъи Якъубдин баяр вуйи.

Исакъдин аьжал

²⁷ Якъуб чан адаш Исакъдихъна гъюру. Исакъ Киръят-Арбайиъ (яни Хеврон) айи Мамрейиъ яшамиш шулайи. Саб вахтна душваъ Ибрагъим яшамиш гъахънийи, хъасин – Исакъ. ²⁸ Исакъ варжна миржцІур йисан яшамиш гъахъну. ²⁹ Думу лап къабишнаъди, уьмрихъди ацІну гъакІну ва чан абйирихъна гъушну. Исакъ чан баяр вуйи Исавдина Якъубди кивнийи.

Исавдин наслар

36 ¹ Магъа Исавдин – дугъаз Эдумра кІуйи – тухмикан ихтилат. ² Исавди чаз хананей дишагълийир дитнийи. Дурарикан сар хпир хеттжви Элундин риш Ада вуйи, къюрпир – хиввейжви Цивеундин

хтул ва Анагьдин риш Угъливам вуйи. ³Гъацира дугъу чаз, Неваютдин чи вуйи Исмаилин риш Басемат дитнийи. ⁴Адайикан Исавдиз Элифаз гъахънийи, Басематдикан – Реуэл, ⁵хъа Угъливамдикан – Яуш, Ялам ва Кюрей. Мурар Исавдиз Ханаандиъ чан хпарикан гъаши баяр вуйи.

⁶Исав, чав Ханаандиъ уч гъапIу вари девлет хъади, чан гъардаш Якъубдин багарихъан гъудучIвну, жара уълкейиз удучIвну гъягъюру. Дугъу чахъди вари мутму, малар-марччарин лижар-сюрйир, чан вари адмийир, чан хпар, баяр, шубар гъурхнийи. ⁷Му кьюрид чвйириз гъадмукъан мутму айики, сарун дурар кьюридра чиб али жилиин улуршури имдаи. Дурарихъан сатIиди яшамиш хъуз шули адаи: жил кьюридин мал-къарайиз гъубкIри имдаи. ⁸Исав Сеир дагъдихъ ерлемиш шулу. Исавдиз Эдумра кIури шулу.

⁹Магъа эдумарин ахъю аба, Сеир дагъларийъ яшамиш гъаши Исавдин тухмикан ихтилат. ¹⁰Исавдин баяр: Элифаз – Адайикан вуйи Исавдин бай, ва Реуэл – Басематдикан вуйи Исавдин бай. ¹¹Элифаздин баяр: Теман, Умар, Цефу, Гатам ва Кеназ. ¹²Элифаздин бицIину хпир Тимнайи Элифаздиз Амалек кIуру бай хуру. Мурар Адайикан вуйи Исавдин худлар вуйи. ¹³Реуэлин баяр: Нахат, Зерах, Шамма ва Миза – мурар, Басематдикан вуйи Исавдин худлар вуйи. ¹⁴Цивеундин бай Анагьдин риш Угъливамдикан Исавдиз Яуш, Ялам, Кюрей гъахънийи.

¹⁵Магъа Исавдин насларин ханар: Исавдин сарпи бай Элифаздин наслар: Теман, Умар, Цефу, Кеназ, ¹⁶Кюрей, Гатам ва Амалек. Дурар Эдумдиъ яшамиш шулу. Дурар Адайин худлар, Элифаздин наслар вуйи. ¹⁷Исавдин бай Реуэлин баяр: Нахат, Зерах, Шамма,

Миза. Дурар Эдумдиъ яшамиш шулу. Дурар Исавдин хпир Басематдин худлар, Реуэлин наслар вуйи. ¹⁸ Угъливамдикан вуйи Исавдин наслар: Яуш, Ялам ва Кюрей – мурар, Анагъдин риш, Исавдин хпир вуйи Угъливамдилантина гъахъи ханар ву. ¹⁹ Гъамцдар ву Исавдин (яни – Эдумдин) наслар ва дурарин ханар.

²⁰ Гъадму уълкейиъ яшамиш гъаши хоррейжви Сеирин баяр: Лутан, Шувал, Цивеун, Анагъ, ²¹ Дишун, Эцер ва Дишан. Мурар, Эдум уълкейиъ яшамиш гъахъи хоррейжви Сеирин насларин ханар ву. ²² Лутандин баяр Хури ва Хемам вуйи. Тимна Лутандин чи вуйи. ²³ Шувалин баяр: Алван, Манахат, Гевал, Шефу ва Унам. ²⁴ Цивеундин баяр: Ай ва Анагъ. Му Анагъ, чав чпин адаш Цивеундин дажйирихъ хъайиган, чюлиъ чаз мани штар айи булагъ гъибихъу Анагъ ву. ²⁵ Анагъдихъ Дишун кІуру бай ва Угъливам кІуру риш хъайи. ²⁶ Дишундин баяр: Хемдан, Эшбан, Итран ва Керан. ²⁷ Эцерин баяр: Билхан, Зааван ва Акан. ²⁸ Дишандин баяр: Уц ва Аран. ²⁹ Хорреярин ханар: Лутан, Шувал, Цивеун, Анагъ, ³⁰ Дишун, Эцер ва Дишан. Мурар Сеир жиларин яшамиш гъахъи хорреярин ханар ву.

Эдумдин пачгъар

³¹ Магъа израилариз пачгъар хъайиз, Эдумдин ахьювал апІури гъахъи пачгъар. ³² Сифте Эдумдиъ Беурин бай Бели паччагъвал апІури гъахъну. Хъа дурарин меркездиз Динхава кІури гъахъну. ³³ Бел гъачІиган, дугъан йишв'ин, Буцрайиан вуйи Зерахдин бай Явав паччагъ гъахънийи. ³⁴ Явав гъачІиган, Темандин насларин уълкейиан вуйи Хушамдикан паччагъ гъахънийи. ³⁵ Хушам гъачІиган, мидьянар Муав дюзенериъ дагъитмиш гъапІу Бедаддин бай

Хададдикан паччагъ шулу. Дугъан меркездиз Авит кІуйи. ³⁶ Хадад гъачІиган, Масрекийиан вуйи Самлайи паччагъвал апІуру. ³⁷ Самла гъачІиган, нирин гъвалахъ хъайи Рехувутдиан вуйи Шаули паччагъвал апІуру. ³⁸ Шаул гъачІиган, Ахбурин бай Баал-Хананди паччагъвал апІуру. ³⁹ Ахбурин бай Баал-Ханан гъачІиган, Хадари паччагъвал апІуру. Дугъан меркездиз Пау кІуйи. Хъа дугъан хпириз Мехетавел кІуйи. Мехетавелин дадайиз Матред кІуйи, хъа Матреддин адашдиз Мезахав кІуйи.

⁴⁰ Магъа Исавдин насларикан гъахъи, чпин тухмарин, чиб яшамиш гъаши йишварин жа-жаради вуйи ханарин ччвурар: Тимна, Алва, Ятет, ⁴¹ Угъливам, Элагъ, Пинун, ⁴² Кеназ, Теман, Мивцар, ⁴³ Магдиэл, Ирам. Гъацдар ву Эдумдин ханар ва дурарин хилиъ ади гъаши йишварин ччвурар. Эдумарин ахъю аба Исав вуйи.

Юсуфдин нивкІар

37 ¹Якъуб чан адаш гъурабади яшамиш гъаши Ханаан уълкейиъ яшамиш шулайи.

²Магъа Якъубдин тухмикан ихтилат.

ЙицІиургуд йисаъ айи Юсуф, чан дархи чвйирихъди, дурариз кюмек апІури, марччарихъ хъайи. Чвйир дугъан адашдин Зилфи ва Билха кІуру лукІ хпарикан духънайидар вуйи. Юсуфди дархи чвйирикан чпин адашдиз чІуруди ктибтури шуйи. ³Израилиз (Якъубдиз) чан баяригъ варитІан ккунир Юсуф вуйи, фицики Юсуф чан адаш къаби гъашиган бабкан гъахъир вуйи. Гъаддиз Юсуфдиз багъади дабалгнайи ккуртттра гъибирхнийи. ⁴Гъардшариз Юсуф, чпин адашдиз варитІан ккунир вуди гъяркъган, думу даккун гъахънийи

ва гъаддиз дугъахъди чвйири аькьюллуди гафаркъан аПурѝ шулдаѝи.

⁵Саб ражари Юсуфдиз нивкІ рябкъюру. Дугъу дидкан чвйириз ктибтуру, хъа дуарариз думу имбубтІан артухъ даккун шулу. ⁶Дугъу дуарариз гъапи:

– Хъебехъай, узуз фициб нивкІ гъябкънуш. ⁷Ухъу хутПлиъ дяхнин шилар йитПурѝ айхъа, ва саб дупну йиз шил за дубхъну дийибгъуру, хъа ичв шилар дидлан илтГикПурѝ ва йизубдиз икрам аПурѝу.

⁸Чвйири дугъаз гъапи:

– Увуз уч’ин паччагъвал аПуз ккунди айвуз? Учѝу яв хликк ккади хъидийин?

Дуарариз думу имбубтІан артухъ даккун гъахънийи, гъаз гъапиш дугъан нивкІ ва ктибту ихтилат чвйириз къабул гъабхъундаѝи.

⁹Дугъаз сабсана нивкІ рябкъюру ва дидканра Юсуфди чвйириз ктибтуру:

– Хъебехъай, узуз сабсана нивкІ гъябкъюнзуз: му ражари узуз ригъди, вазли ва йицІисаб хядру икрам гъапІунзуз.

¹⁰Дугъу нивкІкан неинки чвйириз, хъа адашдизра ктибтнийи. Адашди дугъаз тягънара гъивнийи:

– Рякъюрвуз увузра нивкІар. Учѝу: узу, яв дадаѝи ва яв чвйири дуфну увуз жилиинакъан икрам аПур кПурѝ хиял вуяв?

¹¹Чвйириз дугъкан хъял кайи, хъа адашди му гъадиса кІваин гъитнийи.

Чвйири Юсуф масу тувуб

¹²Чвйир, адашдин марччарин сюрйир хъаъну, Шехемдин багарихънакъан душнайи. ¹³Израили Юсуфдиз гъапи:

– Яв чвйир марччарихъ Шехемдин багарихъна душнайиваликан агъявуз, узуз уву дурарихъна гъауз ккундазуз.

– Узу гъязур вуза, – жаваб туву Юсуфди.

¹⁴ Адашди дугъаз гъапи:

– Душну, яв чвйир, марччарин сюрйир – вари сагъ-саламатди вуш агъю апІин ва узуз жаваб хъади гъач.

Дугъаз адашди му табшуругъ Хеврон дерейиъ имиди тувнийи. Юсуф Шехемдиз гъушу. ¹⁵ Думу душван чюллериъ, сар рякъюъ айи кас алахъайизкъан, ургну гъузнийи. Думу касди Юсуфдихъан гьерхру:

– Фу абгурава?

¹⁶ Юсуфди:

– Узу йиз чвйир агураза, – гъапи. – ТПалаб вуйиз, йип узуз, чпин сюрйирра хъади дурар наан гъяркъюн-вуз?

¹⁷ – Дурар мушв’ан гъушну, – жаваб туву рякъюъ айири. – Узуз, дурари: «Дотандиз гъягъидихъа», кІури гъеибхъунзуз.

Юсуф чвйирин шилнаъди гъушу ва дурар дугъаз Дотандихъ гъидихъу. ¹⁸ Чвйириз Юсуф ярхлаан гъяркънийи ва думу, багахъ хъайиз, йивну йикІуз гъял гъапІнийи.

¹⁹ – Гъатмагъа, гъюра думу нивкІархъан! – кІуру дурари чиб-чпиз. ²⁰ – Гъачай, думу йивну йикІидихъа ва деебцнайи гъуйдизди ипдихъа, хъа думу вягъши гъяйванатди гъипІну, пидихъа. Гъеле лигурхъа, дугъан нивкІарикан фу шулуш.

²¹ Мицдар гафар гъеерхъу Рувим Юсуфдихъанди хъюгъру ва дурариз гъамци кІуру:

– Ваъ, думу йивну йикІидархъа.

²² Дугъу давам гъаІу:

– Ифи муудубзанай. Думу гъамушваъ, къуру чюл-лерий айи гъатму гъуйдиъ, итай, аммаки дугъ’ина хил за маІанай.

Рувимдиз, Юсуф дурарин ниятариккан ккадаъну, чпин адашдихъна къяляхъ гъауз ккунди айи.

²³ Юсуф чвйирихъна хъуркъиган, дурари Юсуф-дилан гъадму багъади дабалгну дибирхнайи ккуртт уълчІубгъюру ²⁴ ва думу учв гъуйдизди ипру. Гъуйи шид адарди ичІиб вуйи. ²⁵ Дурариз, уъл ипІуз деубси, Галааддианмина гъюрайи исмаиларин (дурариз мидь-янарра кІури гъахъну) ариш-веришчйирин девйирин сюри рябкъюру. Дурарин девйир Египетдиз гъахурайи ицци ниар хъайи укІарин, мялгъямарин ва аьтрарин гъагъарихъди алацІнайи.

²⁶ Ягъудайи чвйириз гъапи:

– Ухъуз ихъ гъардшин ифи удубзну, думу йивну йикІуб жиниди гъибтбакан фу хайир ахъа? ²⁷ Ариш-веришчйириз масу тувиш ужу шул, дугъ’ина хил за апІубра рубкъидар; фици вушра думу ихъ гъардаш дарин, ихъ йикк ва ифи дарин.

Гъардшар дугъахъди рази гъаши.

²⁸ Ариш-веришчйир багъхъантина гъярайиган, гъард-шари Юсуф гъуйдиан адагъну, къаб шекел* арсрахъ ариш-веришчйириз масу тувру. Ариш-веришчйири думу Египетдиз гъахуру.

²⁹ Гъуйдихъна къяляхъ хътаку Рувимдиз Юсуф душваъ имдарди рябкъюру ва дугъу чаин али палтар чІяргъюру. ³⁰ Думу чвйирихъна гъюру:

– Бай душваъ имдар! Гъамус гъапІзакІан? – кІуру.

* 37:28 Къюдварж грамкъан арс.

³¹Дурари, Юсуфдин гьадму ккуртт гьадабгъну, цигь дубккну, ккуртт дидин ифдиан апІуру. ³²Хъа ифдиан дапІнайи, багъади дабалгну дибирхнайи думу ккуртт адашдихъна гъабхуру ва кІуру:

– Магъа фу учуз гъибихънуш. Лиг, гъаму яв балин ккуртт дарин?

³³Дугъаз аьгъю шулу ва гъарай апІуру:

– Му ккуртт йиз балинуб вуйиз! Думу вягъши гъайванатди гъитІну! Валлагъ, Юсуф парчйир гъапІну!

³⁴Якъубди, дерднан лишан вуди, чаин али палтар чІяргъюру, ирин парчи хъибиржну, гизаф йигъари балихъ ишуб-гъам зигури гъузру. ³⁵Думу ккарцуз дугъан вари баяр-шубар гъюру, аммаки дугъаз чан дерд яваш апІуз ккунди адайи. Дугъу кІуйи:

– Ваъ, узу йиз балихъна тму дюн’яйиз гъягъайизкъан дерд зигури хъидиза!

Гъамци адашди чан балихъ дерд зигури гъахънийи.

³⁶Хъа ариш-веришчйири чпин нубатнаъ Юсуф Египетдин паччагъ фяряуьн уьрхру эскрарин ахъюр вуйи Патифариз масу тувнийи.

Ягъудана Тамар

38 ¹Думу вахтари Ягъуда, чан чвйир гъитну, Адуллам йишв’ан вуйи Хира кІурурин багахъ яшаммиш хъуз хъюгънийи. ²Душваъ думу Шуай кІуру сархананей жвуван шурахъди таниш гъахъну. Дугъу думу риш чаз хпирди гъадагъуру ва гъадгъвахъди шулу. ³Хпирик бицІир киршру, ва дурариз бай шулу. Дугъ’ин чпин адашди Эр кІуру ччвур иливuru. ⁴Хпир сарсануриз гъагъдиъ шулу ва гъахъи бал’ин Онан кІуру ччвур иливuru. ⁵Дугъаз сарсана бай шулу. Дугъ’ин Шелагъ

кІуру ччвур иливур. Ягьудайиз му бай Хезиб кІурушваъ гъахънийи.

⁶ Ягьудайи чан сарпи бай Эриз Тамар кІуру риш швушвди хуру. ⁷ Аммаки Эр РАББИЙИН улихъ гуннагъкар кас вуйи, ва РАББИЙИ думу аьжализ тувнийи.

⁸ Гъадмуган Ягьудайи Онандиз кІуру:

– Уву, яв гардандиъ айи буржи тамам апІин, яв чвуччвун хпир увуз дитдихъа: яв чвуччвун насил артмиш апІин.

⁹ Онандиз дици дубхъну ккунди адайи, гъаз гъапиш дугъаз шлу бицІидар чан наслиъ ваъ, хъа чвуччвун наслиъ шлуб агъяйи. Гъаддиз дугъу, чвуччвун хпирихъди гъар ражари сатІи шлубкъан бицІир даршлуси апІуйи.

¹⁰ Дугъу бицІир даршлуси апІуб Заанурин улихъ гуннагъ ляхин вуйи, гъаддиз Дугъу Онанра аьжалихъна тувнийи.

¹¹ Гъадмуган Ягьудайи чан швушв Тамариз гъапи:

– Йиз бай Шелагъ аьхю шайиз, ачІни хпирди яв адашдин хулаъ гъуз.

Дугъу мици, чвйирин къяляхъди Шелагъра диликІри дупну, фикир дапІну гъапиб вуйи.

Тамар чпин адашдин хулаз яшамиш хъуз гъягъюру.

¹² Гизаф вахт улдубчІвбалан къяляхъ Ягьудайин хпир, Шуайин ришра йикІуру. Саламдин йигъар улдучІвбалан къяляхъ, Ягьуда чан марччар ултІукъурайи адмийрихъна Тимна кІурушваз гъягъюру. Дугъахъди чан дуст адуллам жви Хирара гъягъюру.

¹³ Тамариз гъамциб хабар гъюру:

– Яв сижар-аба чан марччар ултІукъуз Тимнайиз гъягъюра.

¹⁴ Думу, чаин али ачІни хпирвалин палтар илдитну, учв агъю даршуз машра кмиди ккебкну, лицру

дишагълийин жара палтар алахъну, Тимнайиз гъягъру
рякъюхъ хъайи Энаимдиъ учІврушван урнарихъ деъру.
Тамари му ляхин, Шелагъ ахю духъну дяркъну, учв
дугъаз хпирди гъахури адруган, гъапІуб вуйи.

¹⁵ Ягъудайиз дишагъли рякъюру ва думу лицру
дишагълиси гъисаб апІуру, гъаз гъапиш дугъан маш
ккѣбкнайи. ¹⁶ Ягъудайи, чан рякъ гъибтну, думу ди-
шагълийихъна дуфну дугъаз гъамци кІуру:

– Гъач, увухъди хъуз ккундузуз.

Гъелбетда дугъаз думу чан швушв вуйиб агъдайи.

Хъа дишагълийи гъерхру:

– Узухъди хъузди уву узуз фу тувурва?

¹⁷ Дугъу:

– Узу увуз йиз сюрйиригъян саб мудур тувдиза-
вуз, – кІуру.

Дишагълийи гъерхру:

– Мудур узухъна рубкъайиз уву узуз фу аманат
апІидива?

¹⁸ Дугъу кІуру:

– Узу увуз фу аманат апІузахъа?

Дишагълийи:

– Яв ччвур кайи яв гардандиъ айи мугъурна, яв
хилиъ айи яв маргъ, – гъапи.

Ягъудайи мурар вари дугъахъна тувру ва дугъахъди
сатІи шулу. Хъа дишагълийик дугъкан бицІир киршру.

¹⁹ Мушв’ан гъушу Тамари чаин али палтар илдитну,
хъана ачІни дишагъливалин палтариъ учІвру.

²⁰ Чан нубатнаъ, Ягъудайи думу дишагълийиз, чан
аманат гъапІдар къяляхъ дисбан бадали, чан Адуллам
йишв’ан вуйи чан дустрахъди мудур хътапІуру, амма
дустраз думу дишагъли гъидихъундайи. ²¹ Дустру ду-
шван агъалйирихъан гъерхру:

– Наши Энаимдин урнар ихъ деънайи гьадму лицру дишагъли?

Дурари жаваб туву:

– Мушваъ саркъан лицру дишагъли гъяркъюндарчуз.

²² Думу Ягъудайихъна къяляхъ гъюру:

– Узуз думу гъидихъундарзуз, ва гъадушван агъалйирира: «Мушваъ учуз саркъан лицру дишагъли гъяркъюндарчуз», – гъапнийи.

²³ Ягъудайи гъапи:

– Гъит чахъ гъубзуб чаз ибшри, даршиш ухъкан ул кдипиди. Узу дугъаз мудур хътапунза, гъамус думу гъидихъундар кІури йиз фу тахсир ахъа?

²⁴ Шубуб вазлилан Ягъудайиз:

– Яв швушв Тамар, гъясузвалин рякъюъ ахъну, гъагъдиъ духъна, – кІуру.

Ягъудайи:

– Дидисну думу цигъ ургай! – пну буйругъ тувру дугъу.

²⁵ Дидисну хул’ан адагъурайиган, дишагълийи сижар-абайиз гъамцдар гафар хътауру:

– Узук кайи бицІир гъаму мутмйирин эйсийикан вуйиз.

Ва давам апІуру:

– Лиг, агъю хъибдивуз, шлин вуш гъаму мугъурна маргъ?

²⁶ Ягъудайиз чан мутмйир агъю шулу ва:

– УзутІан му гъякъ ву, гъаз гъапиш узу думу йиз бай Шелагъдиз швушвди дитундайза, – кІуру.

Ягъуда думу дишагълийихъди гъадму сабантІан гъахъндайи.

²⁷ БицІидар шлу вахт хъубкъиган, Тамарик къюр бай – кІюдюхрар кайиб агъю шулу. ²⁸ Дугъу бицІидар

апІурайиган, дурарикан сану бицІири чан хил итІиб-гъуру, гьадмуган ганабабу дугъан хилихъ элвен мурсул хъибтІуру ва кІуру:

– Му сарпирди гъашир ву.

²⁹Аммаки бицІири чан хил айтІинди къяляхъ зигуру, хъа тмунур удучІуру. Ва гьадмуган ганабабу кІуру:

– Уву фици утІурччвунва?

Гьаддиз дугъ’ин Перез («утІурччвур») кІуру ччвур иливуру. ³⁰Хъасин хилихъ элвен мурсул хъа-йир удучІуру ва дугъазра Зерагъ («уъру Ахсрар») ччвур тувру.

Юсуф ва Патифарин хпир

39 ¹Юсуф Египетдиз хуру ва фяряуьн уърхру эскра-рин ахъюр вуйи египетжви Патифари ариш-вер-ишчйирихъан думу масу гьадагъуру.

²РАББИ Юсуфдихъди хъайи. Египет жвуван, чан ахъюрин, хулаъ яшамиш шули Юсуфди, хъуркъува-лар гъазанмиш апІурайи. ³Дугъан ахъюриз, РАББИ Юсуфдихъди хъайиб, дугъу апІру гьарсаб ляхниъ РАББИЙИ дугъаз хъуркъувал туврайиб, рябкъюра-йи. ⁴Патифариз Юсуф къабул шулу ва дугъкан чан сарпи гьуллугъчи апІуру. Патифари думу чан хулан ва девлетнан ахъюрди дерккру ва вари мулк-девлет дугъан хилиъ ивру. ⁵Патифари чан хулан ва девлет-нан ахъюрди думу дерккхъанмина, РАББИЙИ дугъан хал, Юсуф бадали, ужувлакк ккипнийи. РАББИ-ЙИН уж’вал Патифарин варибдиин алийи – гьам хян-хул’ин, гьам хяр-хутІлиин. ⁶Гьаддиз дугъу чаз айиб вари Юсуфдин хилиъ ивнийи. Патифарин вари гъайгъушнар ккудуркІнийи, дугъаз гьубзрайиб ан-жагъ ипІубтІан дайи.

Юсуф жандинра, машнанра уччвур вуйи. ⁷ Ва саб вахтналан чан аьхюрин хпирин Юсуфдихь ул шулу, хъа кІуру:

– Узухъди йихь!

⁸ Аммаки дугъу гьамци кІуру ва рази шулдар:

– Узу имиди, йиз аьхюриз сабдиканра фикир апІуб лазим дар. Вари чаз айиб йиз хилиь ивна. ⁹ Му хулаь узу варитІан аьхюрди дерккназу. Йиз аьхюри узухъна, чан хпирин ктарди, варибдин аьхювал тувна. Уву дугъан хпир вува. Фици узхъан гьациб, зурба вуйи писляхин ва Заануриз къаршу гуннагь апІуз шулу?

¹⁰ Аьхюрин хпири гьеле дугъаз гьар йигъан чахъди йихь кІури гьахънушра, Юсуф дугъахъди хьуз рази гьахъундайи.

¹¹ Саб ражари, ляхин ади, Юсуф чан аьхюрин хулаз гьюру. Хуландарикан хулаь фужкІара адайи. ¹² Дишагълийи, дугъан ккуртттарихъан хъичІирхну:

– Узухъди дахъ! – кІуру.

Амма Юсуф, чан зиълан ккуртт дугъан хиларигъ гьибтну, учв гьютІурччвну, гьергру. ¹³ Чан хиларигъ ккуртт гьибтну, Юсуф гьергну гьушуб дябкъну, ¹⁴ дишагълийи хулан гьаравшариз дих дапІну кІуру:

– Лигай, гьаму жугъуд йиз жилири ухъухъна ихъ хулаз духна, хъа дугъу ухъу биябур апІура! Дугъаз, мина дуфну узухъди дахъуз ккун гьабхъну, хъа узу чІигъар апІуз хъюгъюнза, ¹⁵ хъа думу, йиз чІигъарихъан гучІ дубхъну, чан ккуртт гьибтну гьергну гьушну.

¹⁶ Хпири Юсуфдин ккуртт, дугъан аьхюр хулаз гьаьйизкъан хилиь дибисну гьибтнайи. ¹⁷ Дугъазра дугъу му гьядиса гьамци ктибтнийи:

– Уву ухъухъна хъади гьафи гьадму жугъуд лукІраз, узухъна дуфну, узу нянайикк ккитуз ккун гьабхъну,

¹⁸ хъа узу чІигъар апІуз хъюгъиган, чан ккуртт узухъ гъибтну, учв гьергну гъушну.

¹⁹ Дугъан ахъюр хпирин ихтилатнахъ хъпехъуру. Хпири кІуру: «Магъа яв лукІру узкан гъапІуб». Дугъаз ижмиди хъял гъюру ²⁰ ва, Юсуф дидисну, паччагъдин дустагъдиъ итру. Гъамци Юсуф дустагъдиъ ахъру.

²¹ Душваъра РАББИ гъадгъвахъди хъайи. РАББИИИ дугъаз рягъимлувал ва дустагъдин ахъюрин ихтибарлувал тувнийи. ²² Дустагъдин ахъюри Юсуф, дустагъдиъ итнайи варидарин зиин ахъюрди дерккнийи ва дугъу дустагъдин вари ляхнарихъанди жавабра тувуйи. ²³ Юсуфдиин, хъугъ'вал дапІну, илипнайи ляхнин гъакънаан дустагъдин ахъюриз фикиркъан ктайи, гъаз гъапиш, РАББИ Юсуфдихъди хъайи ва вари ляхнариъ дугъаз хъуркъувалар гъауйи.

Юсуфди нивкІарин мяна ктибтуб

40 ¹ Гъадму гъядисйир духъну сацІиб вахтналан фяряуъндин чяхрарин ахъюरिकан ва фяряуъндиз уъл убжрударин ахъюरिकан, чпин агъайин — фяряуъндин улихъ тахсрар ктахънийи. ² Фяряуъндиз чан кюр гъуллугъчийикан — чяхрарин ахъюрисканна уъл убжрударин ахъюरिकан хъял гъюру ³ ва дулар, паччагъ уърхру эскрарин ахъюрин хулаъ айи, Юсуф итнайи дустагъдиъ итру. ⁴ Къюридинра гъайгъу зигбан бадали, эскрарин ахъюри дулар Юсуфдин хиликкна тувнийи. Юсуф дуларин гъайгъушнаъ учІвнийи.

Дустагъдиъ итну сацІиб вахтналан ⁵ дулариз къюридизра — фяряуъндин чяхраринна улин ахъюдариз — сад йишван нивкІар рякъюру. Дулариз гъяркъю гъарсаб нивкІуъ чан мяна айи.

⁶Хъа йигъан гъиринган дурарихъна гъафи Юсуфдиз дурар фти-вуш пашман дапІнади рьякьюру. ⁷Чахъди чан ахъюрин хулаъ айи дустагъдиъ айи фьяряуьндин гъадму гъуллугъчйирихъан Юсуфди гъерхру:

– Гъи гъаз мици пашманди ачва?

⁸– Учуз кьюридизра нивкІар гъяркьюнчуз, – жаваб тувру дурари, – хъа дурарин мяна ктибтуз шлур мушваъ адар.

Юсуфди гъапи:

– Анжагъ ЗаанурихъантІан шулдар инсанарихъди нивкІарин мяна ачухъ апІуз гъитуз. Кидитай ичв нивкІар узуз.

⁹Чяхрарин ахъюри Юсуфдиз чан нивкІ ктибтуру:

– Узуз нивкІукди тІумтІин шир гъябкьюнзуз. ¹⁰Дид’ин шубуб циркил алийи. Ширну кьюкьяр гъапІубси, дишла кюкю адабштуру ва кюкйирра тІумтІин кабариз илтІикІуру. ¹¹Йиз хилиъ фьяряуьндин чяхрин кІарч айиз. Узу, тІумтІар гъадагъну, тІумтІун шид чяхрин кІарчназди кючІюкьну, думу кІарч фьяряуьндин хилиз тувунза.

¹²– Магъа дидин мяна, – кІуру Юсуфди. – Шубуб циркил – шубуд йигъ ву. ¹³Шубуд йигълан фьяряуьндин уву за апІиди ва яв муганайиздин гъуллугъниин дерккдиву. Уву фьяряуьндиз, фьяряуьндин чяхрарин ахъюр вуйи вахтариси, чан чяхрин кІарч хидива. ¹⁴Думу ужуб вахт гъафиган, миннат апІуразавукан, узу кІваин апІинава: узкан фьяряуьндиз, узу дустагъдиан адаббан бадали, узхъанди гаф йипава. ¹⁵Узу гужназ жугъдарин жиларилан гъурхунзу ва мушваъра, дустагъдиъ итузкъан, гъапІуб фукІара адариз.

¹⁶Уъл убжрударин ахъюри, Юсуфди сабпи нивкІун мяна хайирназ ктибтуб дябкьну, кІуру:

– Узузра нивкІ гъябкъюнзуз. Йиз кІул’ин шубуб гъярзинка иливнайи. ¹⁷ Зиин алибдиъ фяряуьндиз гъяр жүрейин дуржнайи итІрудар айиз, аммаки йиз кІул’ин али гъярзинкайиан дурар жакъвари удуџи.

¹⁸ – Магъа дидин мяна, – кІуру Юсуфди, – шубуб гъярзинка – шубуд йигъ. ¹⁹ Шубуд йигълан фяряуьнди увура за апІиди – яв кІул алдабтІиди, хъа яв жандак маргълийин улубччвиди, ва жакъвари думу убдиди.

²⁰ Фяряуьнди шубудпи йигъан, учв бабкан гъахъи йигъаз бахш вуди, чан гъуллугъчйириз шадлугъар ккергъру. Дурарин улихъна дугъу дустагъдиан чяхраринна уъл убжрударин ахъюдар хуз гъитру. ²¹ Чяхрарин ахъюр чан ляхниин дерккру, ва дугъу фяряуьндин хилиъ чяхрин кІарч ивру. ²² Хъа уъл убжрударин ахъюр, Юсуфди гъапиганси, маргълийин улурччвуру.

²³ Аммаки чяхрарин ахъюри Юсуфдикан кІваинкъан гъапІундайи. Дугъаз Юсуф кІваълан гъархнийи.

Юсуфди фяряуьндин нивкІарин мяна ктибтура

41 ¹ Къюд йис гъябгъюру. Фяряуьндиз нивкІ рябкъюру: думу Нил нирин гъирагъдихъ дийигънади шулу. ² Ва магъа, нир’ан ургуб хюни за шулу – сакІлидар, чагъидар – ва дурари чІеэригъ укІ ипІуз хъюгъру. ³ Дурарин къяляхъди Нилиан ургубсана хюни удучІвруру – лигуз ранг алдрудар, услидар ва дурар гъатмунударин багахъна душну дийигъуру. ⁴ Лигуз ранг алдру ва усли хюнйири сакІли ва чагъи хюнйир итІуру. Гъаму вахтна фяряуьн хъиргру.

⁵ Думу хъана ахуру. Дугъаз жара нивкІ рябкъюру: ургуб дяхнин кІулар – ужудар, ацІнайидар – саб къаблийн алидар. ⁶ Дурарин къяляхъди ургубсана кІул ахъю шулу – зяифдар ва мани-къур ригъ гъудубчІврушвхъанди

гъюру микІлу улургнайидар. ⁷Зяиф дяхнин кІулари ужунудар ва ацІнайидар хътІюркьюру. Гъаму вахтна фяряуьн хъиргру, лигуруш, му нивкІГІан дайи.

⁸ГвачІинган дугъак гъалабулугъ кабхъру. Дугъу Египетдин вари фалчйир ва аьяндрар уч апІуру ва чан нивкІар дурариз ктитуру, амма сарихъанра дурарин мяна ачухъ апІуз шулдар.

⁹Гъадмуган чяхрарин ахъюри фяряуьндиз кІуру:

– Йиз тахсир кІваин шулайиз. ¹⁰Саб ражари фяряуьндиз чан гъуллугъчйириккан хъял гъафнийи, гъаддиз узуна уъл убжрударин ахъюр, эскрарин ахъюрин хулаъ айи дустагъдиъ итнийчу. ¹¹Узузра, дугъазра сатІиди сад йишван нивкІар гъяркъюнчуз, гъарсаб нивкІ чан мяна айиб вуйи. ¹²Душваъ учухъди эскрарин ахъюрин гъуллугъчи, сар жигбил жугъуд, хъайчухъди. Дугъаз ич нивкІар ктитнийча ва дугъу дурарин мяна ачухъ гъапІнийчуз: гъарсаб нивкІ гъапІруб вуш гъапнийчуз. ¹³Дугъу гъапибси вари гъабхънура вуйи: узу муганайиздин гъуллугънийин дерккнийи, хъа уъл убжрударин ахъюр маргълийн улурччвнийи.

¹⁴Фяряуьнди Юсуф хуз гъаъру. Гъяракат дапІну думу дустагъдиан адауру. Дугъан маш-кІул къайдайиз хуру, палат гъюдюхюру ва фяряуьндин улихъ духну дерккру.

¹⁵Фяряуьнди Юсуфдиз гъапи:

– Узуз нивкІ гъабкъюнзуз, амма сарихъанра дидин мяна ктибгуз шуладар. Хъа узуз, уву нивкІарин гъавриъ ахърур ва дурарин мяна ачухъ апІуз шлур ву кІури, деебхъназуз.

¹⁶Юсуфдира:

– Узу ваъ, хъа Заанури фяряуьндин нивкІарин гъавриъ ахъуз ва дугъаз уж’валин жаваб тувуз кюмек апІиди, – гъапи.

¹⁷ Фяряуьнди Юсуфдиз:

– Узуз, узу Нилин гъирагъдихъ дийигъну гъяркъюнзуз, ¹⁸ ва саб дупну нир’ан чагъи ва сакІли ургуб хюни за шулу ва чІеэригъ укІ ипІуз хъюгъру. ¹⁹ Дура-рин къяляхъди ургуб жара хюнира за гъаши – кІурбар азагнаидар, услидар ва гъаци хявидар, йиз уьмриъ мегъел дицистар Египетдин жилариин гъяркъюр дарза. ²⁰ Усал ва хяви хюнйири сифте удучІву ургуб чагъи хюнйир гъитІнийи. ²¹ Гъамци гъитІнийишра, мурари тмундар гъитІну кІури, сарихъанра пуз хъибдайи, гъаз гъапиш дурар чпин гъаци, сифтеси хявиди гъуз-нийи. Гъаму арайиъ узу хъиргнийзу. ²² Хъасин узуз, саб къаблиин ужуб тумру ацІнайи ургуб дяхнин кІул алди гъябкъюнзуз. ²³ Дураин къяляхъди ургуб жара кІулар ктучІвнийи. Дурар деерццнайидар, зяифдар ва мани-къур ригъ гъудубчІвршвхъанди гъюру микІлу улургнайидар вуйи. ²⁴ Зяиф кІулар тухъ кІулар хъгІюркънийи. Узу дидкан фалчйириз гъапунза, хъа сарихъанра мяна ктибтуз гъабхъундар.

²⁵ Юсуфди фяряуьндиз гъапи:

– Фяряуьндин му къюб нивкІун мяна саб ву. Заанури фяряуьндиз, Чав гъапІуз ккаш, улихъмиди ачухъ апІура. ²⁶ Ургуб ужуб хюни – мурау ургуд йис, ва ужуб дяхнин ургуб кІула – ургуд йис. Му нивкІарин мяна саб ву. ²⁷ Къяляхъди гъафи ургуб усал ва лигуз ранг алдру хюнйир – мурау ургуд йис, ва гъаци мани-къур ригъ гъудубчІвршвхъанди гъюру микІлу улургнайи, зяиф ургиб кІуларра – мурау гаш абхъру ургуд йис ву.

²⁸ Узу фяряуьндиз гъапиганси, Заануриз Чав апІуз ккайибдикан фяряуьндиз улупуз ккунди а. ²⁹ Египетдин вари жилариина гизаф бегъер хру ургуд йис улубкъура, ³⁰ хъа дураин къяляхъди гаш абхъру ургуд

йис гъиди. Думуган Египетдиъ вари булвал кІваълан гъархди ва гаш'вали жил гъяцІал апІиди. ³¹ Булвалин къяляхъди гъюру гаш'валиан, мугагънайиздин тух'вал му жилин кІваълан гъархди, гъаз гъапиш гаш'вал гизаф писуб хъибди. ³² Хъа фяряуьндиз нивкІ къюбан текрар хъуб, Заанури багарихъди гъаци шлуб Чав ижмиди гъял дапІнайивал улупура.

³³ Гъит фяряуьнди фагъум-фикир хъайи адми агри ва Египетдин ахъюрди дерккри. ³⁴ Гъит фяряуьнди, гъюкуматдин варишвариъ гъуллугъчйир дерккри ва гъадму авадан ургуд йисандин арайиъ Египетдин бегъернан хъубпи пай мягъсул уч апІри. ³⁵ Гъит гъадму авадан йисари чпин хилиъ абхъру вари сурсат уч апІри ва фяряуьндин гъюкмийинди думу ризкъ шагърариъ убхри. ³⁶ Думу сурсат Египетдиъ абхъру ургуд йисандин гаш'вализ кюмек хъибди. Гъаци гъабшиган, инсанар гаш'валиан йихидар.

³⁷ Фяряуьндиз ва вари дугъан гъуллугъчйириз му гафар къабул гъаши. ³⁸ Фяряуьнди гъуллугъчйирихъан гъерхру:

– Дихъуринхъа ухъуз сарун Заанурин Рюгъну чан кІваъ агъавал апІурайи гъамцир кас?

³⁹ Хъа фяряуьнди Юсуфдиз кІуру:

– Эгер Заанури увуз му вари ачухъ дапІнаш, сарун увутІан фагъум-фикир хъайир адар. ⁴⁰ Узу уву йиз хулан ахъюрди дерккразаву. Вари йиз халкъ яв буйругъариз мютІюгъ хъибди. Анжагъ саб ахъювалин тахтнийн узу увутІан зина хъидиза.

⁴¹ Фяряуьнди Юсуфдиз гъамцира гъапнийи:

– Лиг, узу яв хилиъ вари Египет ивраза.

⁴² Дугъу чан тІубхъан чан мугъур кайи тІублан хътапІу ва Юсуфдин тІубахъ хъапІу. Дугъу Юсуфдин

назук парчайин палат алабхъу ва гардандиъ гъзилиин зунжур ипу. ⁴³ Фяряуьнди Юсуфдихъна, чан гьюкуматдин къюрпи инсандиз лайикъ вуйи аьраба тувну. Юсуф гьадму аьрабайиъди гъягъруган, дугъан улихъди гъягъюри гъаши эскрари зарбди «Икрам!» кІури шуйи. Гъамци фяряуьнди Юсуф вари Египетдин аьхюриди дерккнийи.

⁴⁴ Хъа фяряуьнди Юсуфдиз гъапи:

– Фяряуьн узу вушра, вари Египетдиъ яв ихтияр дарди гъич сарихъанра ришвузкъан хьибдар.

⁴⁵ Фяряуьнди Юсуфдиз Цафнат-Панах кІуру ччвурра тувру ва дугъу дугъаз хпирди Аснат дитру. Аснат Гелиополь шагъриъ диндин гъуллугъчи Потиперайин риш вуйи.

Гъамци Юсуф, Египетдин вари жилилан ул илбицуз, рякъюъ учвІру.

⁴⁶ Египетдин паччагъ фяряуьндин гъуллугънаъ дийигъу вахтна Юсуфдин сумчІур йис вуйи. Юсуф, фяряуьн гъитну, вари Египетдин жиларилан илдицуз, рякъ'ин гъаши. ⁴⁷ Ургуд авадан йисари жили гъалин бегъер туву. ⁴⁸ Юсуфди Египетдиъ думу авадан ургуд йисандин вари мягъсул уч апІуру. ХутІлариан уч гъапІу рузи багахъ хъайи шагъриъ уьбхюз дивру. ⁴⁹ Юсуфди уч гъапІу бегъер гъадмукъан вуйики – гъюлихъ гъумкъан. Дугъу дидин сан-гъисабкъан гъабхури имдайи, гъаз гъапиш думу гъисаб апІуз даршлукъан вуйи.

⁵⁰ Гаш йисар гъайиз, Юсуфдиз Гелиополиъ диндин гъуллугъчи Потиперайин риш Аснатдикан къюр байра гъахънийи. ⁵¹ Юсуфди чан сарпи бализ «Манас («кІваълан гъауз гъитрур»), – кІуру, – гъаз гъапиш Заанури узухъди вари йиз аьзабар ва йиз адашдин хал кІваълан гъархуз гъитну». ⁵² Къюрпи бализ «Ефраим («бегъерлу

хьуз гьитрур»), – кІуру, – гьаз гьапиш, Заанури узу аьзабар гьизигу жилиин узу бегьерлу гьапІну».

⁵³ Египетдин ургуд авадан йис аьхирихьна гьафи.

⁵⁴ Юсуфди улихьнаси гьапиганси, гаш'валин ургуд йис ккергънийи. Гаш'вал вари жара жилариинра алабхънийи, амма ипІруб анжагъ саб ЕгипетдиѳІан адайи.

⁵⁵ Египетдин жилиин гаш алабхъу. Адмийир ипІруб ккун апІури, фьяряуьндиз ккарагуз хьюгъю, хъа фьяряуьнди дуарариз гьапи:

– Юсуфдихьна гьарахай ва гьадгъу кІурубси апІинай.

⁵⁶ Вари уьлке гаш'валиѳ абхъган, Юсуфди амбарханйир арццнийи, ва Египетдин агьлар ризкъ масу гьадабгъуз гьюри гьахънийи, гьаз гьапиш Египетдиѳ яман гаш абхънайи.

⁵⁷ Вари уьлкйириан Египетдиз Юсуфдихьна ризкъ масу гьадабгъуз гьюйи, гьаз гьапиш вари дюнъайиѳ яман гаш абхънайи.

Юсуфдин гьардаш Египетдиз ризкъ гьадабгъуз гьягъюб

42 ¹Якъубдиз Египетдиѳ рузи айиб агью гьабхьиган, дугъу чан баяриз кІуру:

– Сар-сариз гьаз лигурачва?

²Хъа давам апІуру:

– Узуз Египетдиѳ рузи а кІури деебхьназуз. Гьарахай, ухъу дарчІиди гьузбан бадали, ухъуз рузи гьадабгъай.

³ Юсуфдин йицІур гьардаш Египетдиз ризкъ гьадабгъуз гьягъюру, ⁴амма Вениамин, Юсуфдин багъричве, Якъубди дуарарихъди дестундайи, гьаз гьапиш дугъу гьапнийи:

– Нагагъ фукІа дугъаз гьабшиш...

⁵ Гьамци имбударихъди Израилин (Якъубдин) баярра ризкъ гьадабгъуз гьафнийи, гьаз гьапиш Ханаан жилариинра гаш алийи.

⁶ Гьюкуматдин аьхювал аПурайир Юсуф вуйи. Гьадму вуйи гьюкуматдиъ вари халкъдиз рузи масу туврайирра. Юсуфдин гьардшар гьафиган, дурари дугъаз жилиинакъан икрам гьапЮ. ⁷ Юсуфдиз гьардшар, гьяркъюбси, аьгью гьаши, аммаки, чаз дурар аьгьдру мисал дапІну, думу дурарихъди ижмиди улхуз хьюгью.

– Наънан гьафидар вучва? – гьерхру дугью.

– Ханаан жиларилан, – жаваб туву дурари, – ипІруб гьадабгъуз.

⁸ Юсуфдиз дурар аьгью гьахънийи, хъа гьардшариз думу аьгью гьахъундайи. ⁹ Дугъаз дурарикан вуйи чан нивкІар кІваин гьаши ва гьапи:

– Учву шпионар вучва! Учву ич гьюкуматдин зяиф йишвар агуз дуфнайидар вучва.

¹⁰ – Уву фу кІурава, агъа, – жаваб туву дурари, – яв лукІар ипІруб гьадабгъуз дуфнайидар ву. ¹¹ Учү вари сар адашдин баяр вуча. Яв лукІар марцци касар ву, шпионар дар.

¹² Дугью дурариз:

– Ваъ, учву ич гьюкуматдин зяиф йишвар агуз дуфнайидар вучва, – гьапи.

¹³ Амма дурари гьамциб жаваб туву:

– Яв лукІар, Ханаан жилариин яшамиш шулайи сар адашдин баяр – йицІикъюр гьардаш вуча. БицІинур адашдихъди хъми, хъа сарнур – сарун амдар.

¹⁴ Юсуфди дурариз гьапи:

– Узу гьапнийзаки, учву шпионар вучва! ¹⁵ Магъа гьамус узу учву ахтармиш аПидизачву: фярюьндин уьмриинди ху аПураза, мина ичв бицІину гьардаш

дарфиди учву мушв'ан гъягърудар дарчва. ¹⁶ Учвкан сар, чве хуз гъарахри, хъа имбудар душтагъдиъ деъди. Гъамци узу учву дюз кІураш-кІурадарш ахтармиш апІидиза. Эгер дюз дарш, фяряуьндин уьмриинди ху апІураза, учву якъин шпионар вучва! – гъапи.

¹⁷ Хъасин дурар Юсуфди шубуд йигъазди душтагъдиъ иту.

¹⁸ Шубудпи йигъан Юсуфди дурариз гъапи:

– Учву чІивиди гъузуз, узу кІурубси апІинай. Узу Заанурихъан гучІ хъади лиурайир вуза. ¹⁹ Эгер учву дюз ксар вуш, гъит учвкан сар гъаму душтагъдиъ гъузри, хъа имбудар ичв гаш хизанариз рузи хъади гъарахри. ²⁰ Лигай гъа, ичв гафар гъякъ хъузди ва учву чІивиди гъузузди, ичв бицІи гъардаш учву узухъна хъади дуфну ккунду.

Дурари гъаци гъапІу.

²¹ Чвйири чиб-чпиз гъапи:

– Рябкъру гъялнаан, Заанури ихъ гъардшин жаза-йикк ккаънахъу. Дугъу ухъкан аман-миннат апІурайи вахтна дугъахъ хъпехъундайхъа ва магъа гъамус бедбахтвал ихъ кІул'ина гъафийихъ.

²² Рувимди гъапи:

– Узу учвуз гъапундайин: бализ къаршу гуннагъ мапІанай кІури, хъа учву хъпехъундайчва! Гъамус дугъан ифдихъанди жаваб тувуб алабхъна.

²³ Чпин гафарин Юсуф гъавриъ ахърайиваликан дурарин гъич фикригъкъан адайи, гъаз гъапиш думу дурарихъди таржумачийин кюмекниинди улхурайи. ²⁴ Юсуф дурарихъан гъудучІвну ишуз хъюгъю, ва хъана, дуфну, дугъу улхуб давам гъапІу. Дугъу, дураригъян Симеон гъядягъну, дурарин улихъ думу гъийитІу.

Юсуфдин гъардшар Ханаандиз адашдихъна гъюб

²⁵ Юсуфди дурарин шишлар ризкънахъди ацІуз, гъардихъ хъайи арсар къяляхъ, чпин билхаризди къяляхъ ивуз ва дурариз рякъюзра кади гъюрбйириъ ипІруб ивуз буйругъ туву. Гъаци гъапІнира вуйи. ²⁶ Гъардшари рузи дажйириин иливу ва рякъюъ учІву.

²⁷ Чвйир йишв адапІуз дийигъган, сари даждиз ккабхъруб адабцІуз шишал хъадабшву ва билхиъ дугъаз чан арс гъябкъю: фу лигурва – чан арс ими.

²⁸ – Йиз арс къяляхъ гъафи! – гъапи дугъу чвйириз. – Лигуруш, магъа думу йиз шишлиъ ади гъабхъну.

Дурарин юкІв дийибгъу. Дурар, гучІ кабхъну, чиб-чпихъинди гъилигу ва гъапи:

– Ухъкан Заанури гъапІра?

²⁹ Ханаан жилиина чпин адаш Якъубдихъна гъафиган, дурари гъабхъиб вари хъайи-хъайибси ктибтуру. Чвйири:

³⁰ – Гъадму жилариин гъюкум гъабхурайи адми учухъди писди улхуз хъюгънийи, – кІуру, – ва учу шпионар вуди гъисаб гъапІнийи. ³¹ Амма учу дугъаз: «Учу шпионар дарча, марцци адмийир вуча. ³² Учү йицІикъюр гъардаш вуйча, сар адашдин баяр. Сарнур сарун имдар, хъа гъамусяаът бицІинур адашдихъди Ханаандиъ айич», – гъапнийча.

³³ Гъадму жилариин гъюкум гъабхурайи адмийи: «Магъа узуз учву дюз касар вуйиб фици агъю шулуш: сар гъардаш узухъди гъамушваъ гъитай, ичв гаш хизанариз ипІруб гъабадгъну, ичв рякъ дибисну, гъарахай. ³⁴ Аммаки ичв бицину гъардаш узухъна хъади гъачай – гъаци узуз учву шпионар даруб, хъа дюз адмийир вуйиб агъю хъибдизуз. Гъадмуган узу

учвухъна ичв гъардаш тувдизачвухъна ва архаинди му жилариин лицуз гъитдизачвухъди», – гъапунчуз.

³⁵ Шишлариан мутмйир адагъруган, гъардшариз гъардиз чан арс айи турба гъибихънийи. Чпин адаш-дикси, арс гъябкью дурарикра гучІ кабхънийи.

³⁶ Якъубди дурариз гъапи:

– Учву узу веледарихъан гъапІунчва. Сарун Юсуф имдар, Симеонра имдар, хъа гъамус Вениамин гъада-гъуз ккундачвуз. Вари узуз къаршуди гъедебгну!

³⁷ Рувимди адашдиз гъапи:

– Эгер узу увухъна Вениамин къяляхъ дархиш, йиз къюринд баярра йивну йикІ. Думу йиз ихтиярназ тув, Вениамин узу къяляхъ хидиза.

³⁸ Аммаки Якъубди гъапи:

– Йиз бай увухъди дина гъягъидар! Дугъан гъахи чве дукІна. Чан дадайин веледарикан гъузнайир сар гъадму вуйиз! Эгер рякьюъ дугъаз фукІа гъабшиш, гъадму дердерихъди йиз лизи кІул накъвдиз гъябгъюз гъитдичва.

***Юсуфдин гъардшари Египетдиз Вениамин
хъади гъюб***

43 ¹Ханаан жилиин гаш гужал гъабхънийи. ²Египетдиан гъабхи вари рузи хътипІган, адашди баяриз кІуру:

– Гъарахай, ухъуз сацІибсана ипІруб гъадабгъай.

³Хъа Ягъудайи дугъаз кІуру:

– Думу адмийи учуз ижмиди гъапнийи: «Йиз улариз учву рякьюзкъан мигъитанай, эгер учвухъди ичв гъардаш хъгарди гъабшиш!» ⁴Уву учухъди гъардаш дещиш, учу душну увуз ипІруб гъадабгъидича. ⁵Хъа уву думу дееетиш, учу гъягъидарча, фицики думу адмийи

дупначуз: «Йиз улариз учву рякъюзкъан мигъитанай, эгер учвухъди ичв гъардаш хътарди гъабшиш!»

⁶ – Гъаз учву уз'ин гъаму бала илипначва, гъаз думу касдиз сарсана гъардаш хъачухъ гъапунчва? – гьерху Израили.

⁷ Дурари жаваб туву:

– Думу адмийи учкан ва ихъ хизандикан хъайи-хъайиси гьерхнийи: «Ичв адаш чИвиди имийин? Учвухъ сарун гъардаш хъайинчвухъ?» Учву дугъан суалариз жаваб тувнийча. Дугъу, ичв гъардаш мина акъйнай кІуруб, учуз наънан аьгъяйи?

⁸ Ягъудайи чан адаш Израилиз кІуру:

– Бай узухъди деет. Ухъу: учу, уву, ихъ веледар – вари чИвиди гъузбан бадали, учу дишла рякъюь учИвди-ча. ⁹ Магъа йиз гардан, узу дугъхъанди жаваб тувдиза: дугъан гъякънаан узхъан уву гьерхдива. Эгер узу думу увухъна дархиш ва гъамушвахъ яв улихъна духну дед-рерккиш, узу яв улихъ аьхиризкъан тахсирлуди гъуз-диза. ¹⁰ Эгер ухъу гъамкъан ккилигури гъузундайиш, къюб ражари душну гъюз шуйи.

¹¹ Гъадмуган, дурарин адаш Израили гъапи:

– Эгер жараси шулдарш, магъа гъамци аПинай: гъюрбйириъди ихъ жилин варитІан ужударстар бе-гьерар гъадму касдиз багъишарди гъайихай – ицци ниар хъайи мялгъямар ва йиччв, ицци ниар хъайи укІар ва аьтгар, миндаль ва фисташкйир. ¹² Къюб ражари артухъди арс гъадабгъай, къяляхъ ичв шишлар-иъ ади гъабхъибра кади гъабхбан бадали: мумкин ву думу гъалатІ духъну ивнайибра хъуз. ¹³ Ичв гъардашра гъадагъай, хъана гъадму касдихъна гъарахай. ¹⁴ Гъит Къудратлу Заанури дугъан улихъ, дугъу ихтияр тувну ичв тмуну гъардашна Вениамин учвухъди къяляхъ

гъаъруси, учвуз рягъм улупри. Узкан улхуруш, эгер узу веледерихъ мягърум духъну ккуниб вуш, гъит мягърум ишри.

¹⁵ Дурар, багъишарна къюб ражари артухъ арс гъадабгъну, Вениаминра хъади дишла Египетдиз гъушу ва Юсуфдин улихъ дийигъу. ¹⁶ Юсуфди, дурарихъди Вениамин хъади гъяркъган, чан гъуллугъчйирин ахъюрис гъапи:

– Гъаму адмийир йиз хулаз хъади гъарах ва мал-марччликан саб фукIа дубккну, лисуз ипIруб гъязур апIин, дурари узухъди лисундин уъл ипIиди.

¹⁷ Адмийи чаз гъапибси апIуру ва дурар Юсуфдин хулариз хъади гъюру. ¹⁸ Гъардшариз, чиб дугъан хулариз гъурхган, гучI гъабхънийи. Дурари: «Ухъу мина сифте ихъ шишлариъ ади гъабхъи арсанан кIуллан духнахъа, – кIури фикир гъапIинийи. – Мугъаз ухъ'ин алархъуз, ухъу дисуз, ккагъуз, лукI'вализ гъадагъуз ва ихъ дажйир ттадагъуз ккунди а».

¹⁹ Дурари Юсуфдин гъуллугъчйирин ахъюрихъди хулазди учIвайиз урчIарихъ гафар апIуз хъюгъру:

²⁰ – Хъебехъа, ахъюр, – гъапи дурари, – учу мина ипIруб гъадабгъуз саб ражари гъафидар вуча, ²¹ хъа учу йишв адапIуз саб йишваъ дергну шишлар хътурчган, учуз гъардиз зат ктручу ич арс гъибихъунчуз, гъаддиз думу учу къяляхъ гъабхунча. ²² Учу учухъди ипIруб гъадабгъуз хъана арс гъабхунча. Гъубшу ражари ич шишлариъ думу арс шли ивнуш аьгъдарчуз.

²³ Думу адмийи жаваб туву:

– Вари ужу ву, гучI мапIанай. Ичв Заанур – ичв адашдин Заанур – ву думу хазна ичв шишлариъ жиниди Ивур. Узухъна ичв арс гъурубкъунзухъна.

Хъасин дугъу Симеонра дурарихъна адау.

²⁴ Гьуллугъчйирин ахьюри гьардшар Юсуфдин хулариз гьурхнийи ва ликар жикІуз шидра, дажйириз ккабхьрубра тувнийи. ²⁵ Лисуз Юсуф гъяйиз дурари багъишарра гъязур апІуру, фицики дурариз, лисун гьадушваъ апІидичва, дупнайи.

²⁶ Юсуф хулаз гъафиган, дурари дугъаз багъишар тувру ва жилиинакъан икрам апІуру. ²⁷ Дугъу дурариз салам тувру, хъа кІуру:

– Хъа фици ву, учву узуз чакан ктибту гьадму ичв яшлу адаш? ЧИвиди имийин думу?

²⁸ Дурари жаваб туву:

– Яв лукІ, ич адаш, сагъди ву.

Ва гьюрматнаан дугъан улихъ дурари икрам гъапІу. ²⁹ Юсуфди ул илбицу ва дугъаз чан дадайин бай, чан чве Вениамин, гъаркъю.

Хъа Юсуфди гьерху:

– Гъаму вуйин ичв, узуз кІурайи бицІину гьардаш? Заанурин ккуниваликк ккади ишриву, йиз бай!

³⁰ Чве гъаркъюбси, ккунивалиан Юсуфдин кІваз яман тясир гъабхьи. Уларигъна нивгъ гъафи думу, тяди удучІвну, жара хулаз душну, душваъ гъишу. ³¹ Хъасин маш дижибкІну, хъана хяларихъна гъафи, ва учв хилиъ дидисну гъапи:

– Уъл гъивай.

³² Дугъаз жаради гъиву, гьардшариз – жаради ва дурарихъди ипІурайи египтариз жаради гъиву, гъаз гъапиш египтариз жугъдарихъди сатІиди деъну ипІуб гъарамси гъисаб апІуйи. ³³ Дугъан улихъ гьардшар, сарпирилан бицІинуриинакъан хъайи-хъайиси дитру, хъа дурар чиб-чпихъинди мюгътал духъну лигуру. ³⁴ Гьардшариз ипІуб Юсуфдин суфрайилан туву. Вениаминдиз, имбударик

гъилигган, хьуб ражари артухъ пай тувру. Дурари Юсуфдихъди бегъемди ипІуб-убхъуб гъапІу.

Вениаминдин шишлиъ арсан кІиф

44 ¹ Юсуфди чан гъуллугъчйирин ахъюрис буй-ругъ туву:

– Гъаму адмийирин шишлар, чибхъан гъабхуз шлубкъан ипІрубдихъди ацІ, гъардин арсра къяляхъ чпин шишларизди ив. ² Рузийихъан туврайи арснахъди бицІинурин шишлиъ гъадму йиз арсран кІифра ив.

Гъуллугъчийи чаз Юсуфди гъапибси гъапІнийи.

³ Акв гъабхъибси, чпин дажйирра хъади, гъардшар рякъюъ аънийи.

⁴ Дурар шагърихъан ярхла хъайиз Юсуфди чан гъуллугъчйирин ахъюрис гъапи:

– Гъяракатнинди душну гъадму адмийирихъ хъуркъ ва хъуркъубси дурариз: «Гъаз учву ужувлаз харживалиинди жаваб туврачва? ⁵ Гъаз му йиз эйсийин убхъруб убхъурайи ва фал кибтрайи кІиф гъадабгъунчва? Думу йиз эйсийинуб ву! Учву ужуб дару ляхин гъапІунчва», – йип.

⁶ Гъардшарихъ хъуркъну, Юсуфдин гъуллугъчйирин ахъюри дурариз гъадму гафар текрар гъапІу. ⁷ Дурари жаваб туву:

– Гъаз агъайи дицдар гафар кІура? Яв лукІари гъаци апІурин! ⁸ Гъеле учу Ханаан жилариин учуз ич шишларихъ гъибихъу арсра кмиди увуз къяляхъ гъабхундайин? Яв эйсийин хул’ан арс ясана гъизил гъитІибкІну ич гъаз ву? ⁹ Эгер думу шейъ учухъ шлихъ гъибихъиш, гъит думу йикІри, хъа имбудар, гъит ич агъайин лукІар ишри!

¹⁰ Дугъу гъапи:

– Ужуйи ву, гъит, учву гъапибси ибшри: шлихъ кІиф гъибихъиш, думу йиз лукІ хъиди, хъа имбудар тахсирклар вуди гъисаб апІидар.

¹¹⁻¹² Думу гъуллугъчийи, ахъю гъардшарин шишларилан ккебгъну бицІинуриина гъяйиз, кІиф абгुरू – думу Вениаминдин шишлихъ бихъуру. ¹³ Дурари дерднаан чпин ккурттар чІяргъюру, гъарди чан даждиин гъагъар иливuru ва шагъриз къяляхъ гъюру.

¹⁴ Ягъуда ва дугъан гъардшар Юсуфдин хулариз гъюру. Гъамусра Юсуф душваъ имийи. Гъардшари дугъан улихъ жилиинакъан икрам апІуру.

¹⁵ Юсуфди дурариз гъапи:

– ГъапІунчва? Учвuz агъдарди гъабхъунчвuzхъа, гъамцир, узусир адмийи, фалниинди вари агъю апІруб?

¹⁶ – Учхъан ич агъайиз фу пуз шул? – жаваб туву Ягъудайи. – Учу дарча фици кІуча? Учук тахсир кадруб фици субут апІуча? Заанури ич тахсир ачмиш гъапІну. Гъамус учу ич агъайин лукІар вуча – учура ва кІиф хъади гъабхъирра.

¹⁷ Юсуфди гъапи:

– Узу гъациб апІурин! Шлихъ кІиф гъибихънуш, гъадму хъиди йиз лукІ, хъа учву адашдихъна мясля-аьтниинди хъадаркай.

¹⁸ Хъа гъадмуган Ягъудайи дугъан багахънаси дуфну кІуру:

– Ккун апІураза, йиз агъа, яв лукІрахъди йиз агъайиз гаф пуз ихтияр тув. Уву фяряуьндик гъисаб вува, яв лукІракан хъял мапІан. ¹⁹ Йиз агъайи чан лукІарихъан гъерхнийи: «Учвухъ адаш вая гъардаш хъайчвухъ?» ²⁰ Учу гъамци жаваб тувнийча: «Учвuz яш дубхънайи адаш ва чан къабишнаккъди бабкан гъахъи

бицИи гъардаш ачуз. Дугъан гъахи чве гъакІну, чан да-
дайин баяरिकан имбур гъадму сар ву, гъаддиз адашдиз
думу гизаф ккунду».

²¹ Хъа гъадмуган уву яв лукІариз гъапнийва: «Ду-
му узуз рякъюз узухъна хъади гъачай». ²² Хъа учу увуз
гъапнийча: «Балхъан адаш гъитуз шуладар, хъа гъитиш,
жара хъуб адашдихъан аьгъ апІуз хъибдар». ²³ Аммаки
уву яв лукІариз гъапнийва: «Ичв гъардаш гъамина
дарфикъан гагъди, йиз улариз учву дяркъри».

²⁴ Яв лукІрахъна, йиз адашдихъна къяляхъ гъафи-
ган, дугъаз уву гъапиб ктибтунча. ²⁵ Ич адашди гъапи:
«Душну сацИибсана ипІруб гъадабгъай». ²⁶ Хъа учу
жаваб тувча: «Учхъан гъягъюз шулдарчухъан, бицИи
гъардаш хъади гъабшиш, гъягъярча. Учхъан думу ад-
мийин уларикк, эгер бицІину гъардаш хътарди гъаб-
шиш, ккархъузкъан хъибдарчухъан».

²⁷ Яв лукІру, йиз адашди, учуз гъапи: «Йиз хпир
Рахили узуз къюр бай апІбакан учвуз аьгъячвуз. ²⁸ Ду-
рарикан сар узхъан гъушну ва узу гъапунза: „Хъа ав,
думу гъячІяргъну, парчйир гъапІну“ ва гъаддихъан-
мина думу узуз гъяркъюндарзуз. ²⁹ Эгер учву узхъан
мунурра гъадагъиш, ва дугъазра бала гъабшиш, учву
йиз лизи кІул дердериан накъвдиз гъябгъюз гъибт-
дичва». ³⁰ Гъаддиз, эгер учу бай учухъди хътарди яв
лукІрахъна, ич адашдихъна гъушиш, думу гъузрур дар.
Йиз адашдиз гъаму бай гизаф ккунду ва бай хътарди,
дугъаз уьмур адар. ³¹ Эгер дугъаз учухъди бай хътарди
гъяркъиш, думу йикІуру. Яв лукІари гъаму дерд-бала-
йиан ич адашдин лизи кІул накъвдиз гъябгъюз гъитди.
³² Узу, яв лукІру, гаф тувунза ич адашдиз, бай къяляхъ
хидизаяв, кІури, хъа эгер дархиш, уьмур ккудубкІайиз
адашдин улихъ тахсиркарди гъузурзу. ³³ Гъаддиз, увкан

миннат апІураза, йиз агъа, узуз балхъанди гъамушваъ гъузуз, хъа бализ кІуруш, гъардшарихъди гъягъюз ихтияр тув. ³⁴Узхъан фици адашдихъна къяляхъ хътаркуз хъибди, эгер бай узухъди хътарди гъабшиш? Даршиш, йиз адашдин дерд агъ апІуз хъибдарзухъан.

Юсуфди гъардшариз учв фуж вуш ктибтуб

45 ¹Гъадмуган Юсуфдихъан гъаравашарин улихъ учв хилиъ дисуз шули имдайи. Дугъу чан гъул-лугъчйириз чІигъ гъапІу:

– Дург йихъай йиз багарихъан!

Дугъу чан гъардшариз учв ачмиш апІруган, мушвахъ сарун фужкІа хъимдайи.

²Думу гъаци зарбди ишуз хъюгъюки, египтаризра кмиди гъебхънийи ва дидкан хабар фяряуьндин дараматариз гъубшнийи.

³Юсуфди чан гъардшариз гъапи:

– Узу Юсуф вуза! Якъин йиз адаш чІивиди имийин?

Хъа гъардшарихъан жаваб тувуз шули адайи, дурар гъах духънайи.

⁴Хъа гъадмуган Юсуфди гъардшариз гъапи:

– Йиз багахънаси гъачай гъеле.

Дурар багахъ улучІвган, дугъу гъапи:

– Узу ичв гъардаш Юсуф вуза, учву Египетдиз масу туву! ⁵Узу мина масу тувну кІури, дерд мапІанай, кІваз гуж мутуванай. Мици, ичв улихъди, ичв уьмрар уърхбан бадали, Заанури узу мина гъаур ву. ⁶Къюд йис ву уьлкейиш гаш абхъну. Хъуд йисансана я жил хътаб-куб, я ккадабцуб хъибдар. ⁷Заанури ичв улихъди, ичв тухум дюн'яйиин артмиш хъпан бадали ва, гъамциб аьжайиб къайдайиинди, ичв уьмрар уърхбан бадали, узу мина гъаьна.

⁸ Гъаци вуйиган, учву дарчва узу мина гъаьдар, хъа – Заанур ву. Дугъу узкан фяряуьндиз адаш ктаьну, дугъан вари хулан зиин узкан агъа гъапІну ва вари Египетдиъ гъюкум гъабхрурди дерккнѹ. ⁹ Йиз адашдихъна къяляхъ хътаркуз гъялак йихъай ва дугъаз йипай: «Магъа яв бай Юсуфди гъамци кІура: „Заанури узкан вари Египетдиин гъюкум гъабхру кас ктаьну. Зат дийийигъди узухъна гъач. ¹⁰ Уву, яв веледарна худлар хъади, яв мал-къарана увуз айиб вари хъади, йиз багахъ, Гошен кІурушваъ яшамиш хъидива. ¹¹ Гошендиъ узхъан увуз ипІруб хъапІуз хъибдизухъан. Даршиш, увура, яв халра ва вари явдарра ризкъ гъудрубкІри гъуздичва, гъаз гъапиш гаш’валин хъуд йиссан улихъ хъми“».

¹² Учвузра, йиз чве Вениаминдизра ичв улариинди рябкъюрачвуз: узу, учвухъди улхурайир, якъин узу вуза. ¹³ Учвуз вари гъябкъюбдикан ва Египетдиъ узу фукъан адлу адми духънаш, гъаддикан адашдиз кидибтай. Ухди мина адаш хъади гъачай!

¹⁴ Дугъу чан чве Вениамин хабаъ тІау ва ишуз хъюгъю. Вениаминра, чан гъардшилан хабар алдагъну, ишури айи. ¹⁵ Хъа ишурайи Юсуфди имбуну гъардшаризра макар гъапІу. Хъасин гъардшари дугъахъди сюгъбатар ккергънийи.

¹⁶ Юсуфдихъна гъардшар гъафну кІуру хабар фяряуьндин дараматаризкъан гъубшнийи. Фяряуьнна дугъан гъуллугъчйир му ляхниин шад гъахънийи. ¹⁷ Фяряуьнди Юсуфдиз гъапи:

– Яв гъардшариз йип: «Гъязур дапІну дажйир, Хаанаандиз гъарахай ¹⁸ ва ичв адашна ичв хизанар хъади гъачай. Узу учвуз Египетдиъ варитІан ужударстар жилар тувдизачвуз ва думу жиларин бегъерариинди

яшамиш хьидичва». ¹⁹Узу увуз дурариз хъана гьамци пуз буйругъ тувразавуз: «Гьамци апІнайн: ичв бицІи-дарна дишагълийир хуз, Египетдиан аьрабийр хъаьну гъарахай; ичв адаш аькъинай ва учвур гъачай. ²⁰Ичв мутму гъайиф мапІанай, гъаз гъапиш Египетдиъ ужуб-сиб мутму ичвуб хьибди».

²¹ Израилин баяри чпиз гъаписи апІузра апІуру. Фряряуьнди гъапиганси, Юсуфди дурариз аьрабийр, рякъюз ипІруб ва гъардиз цІийи палтар тувру. ²²Хъа Вениаминдиз, шубудварж шекел* арс ва хъуб жут цІи-йи палтар тувнийи. ²³Чпин адашдиз дугъу, йицІуб даждиинди Египетдин жил фтиинди девлетлу вуш, гъадму вари гъапІру. Хъа адаш Египетдиз гъюруган, рякъюз кІури, йицІуб хпи даждиинди** ризкъ, уьл ва жара сурсатар гъаьру.

²⁴ – Гъич сабдиканра фикир мапІанай, гъарахай, – гъапи дугъу гъардшариз, рякъюь тІаьри.

²⁵ Дурар, Египет гъибтну, Ханаандиз чпин адаш-дихъна гъафнийи.

²⁶ – Юсуф чІивиди ими, – гъапи дурари Якъуб-диз. – Дугъу вари Египетдиин гъюкум гъабхура!

Якъубдиз чан юкІв дугъубжвганси гъабхънийи – дугъхъан хъугъуз шули адайи. ²⁷Хъа баяри Юсуфди гъапиб вари ктибтган ва чан улариз, учв гъахуз кІури Юсуфди хътау аьрабийр гъяркъган, дугъаз чан юкІв либухуз хъюбганси гъабши. ²⁸Израили:

– Гъабхъи, чІаьн ву! Йиз бай Юсуф чІивиди ими! Узу йикІайиз, дугъ’ин улукъуз гъягъидиза! – гъапи.

* 45:22 Шубуб килана гъацІкъан арс.

** 45:23 Хпи дажйир жили дажйиртІан багъади вуйи.

Якъуб хизанра хъади Египетдиз гъягъюб

46 ¹ Израил чаз айиб вари хъади рякъюъ учІвру. Думу Беэр-Шевайиз гъюру ва душваъ чан адаш Исакъди икрам апІурайи Заануриз гъурбнар апІуру. ² Йишвну нивкІуъ Заанури Израилиз кІуру:

– Якъуб! Я Якъуб!

– Гъай, – кІуру Якъубди.

³ Хъасин Заанури гъапи:

– Узу Заанур вуза, яв адашдин Заанур, Египетдиз гъягъюз гучІ мапІан, фицики Узу увлантина гъадушваъ зурба халкъ артмиш апІидиза. ⁴ Узу увухъди Египетдиз гъягъидиза ва къяляхъра душв’ан Узу уву адагъидиза. Уву кечмиш шлуган, яв улар хъяркъру хилар Юсуфдин хилар хъиди.

⁵ Якъуб Беэр-Шевайиан удучІвруу. Израилин (Якъубдин) баяри чпин адашна, бицІидарна, дишагълийир фяряуънди дурар хуз хътау аърабйириъ итну, рякъюъ учІвнийи. ⁶ Дурари чпихъди, Ханаандиъ гъазанмиш гъапІу мал-къара ва имбу мутму гъадабгънийи. Магъа Якъуб вари чан насил хъади Египетдиз гъафнийи. ⁷ Дугъу чахъди Египетдиз баяр, шубар ва худлар – вари чан насил гъадабгънийи.

⁸ Египетдиз гъафи Израилин баярин ччвурар – Якъуб ва дугъан насил:

Якъубдин сарпи бай – Рувим.

⁹ Рувимдин баяр:

Ханох, Фаллу, Хецрон ва Харми.

¹⁰ Симеондин баяр:

Емуил, Ямин, Охад, Яхин, Цохар ва Ханаан дишагълийикан гъахъи бай – Шаул.

¹¹ Левийин баяр:

Гершон, Кааф ва Мерари.

¹² Ягьудайин баяр:

Эр, Онан, Шелагь, Перез ва Зерагь. Эрна Онан Ханаандиь имиди гьакІнийи, хьа Перездиз Хецронна Хамул баяр гьахьнийи.

¹³ Иссахардин баяр:

Тола, Пувва, Яшуб ва Шимрон.

¹⁴ Забулундин баяр:

Серед, Элон ва Яхлел.

¹⁵ Мурар Якъубдин Лияйикан, дурарин Дина ришси, Паддан-Арамдиь гьахьи баяр ву. Вари мурар сумчІурна шубур кас вуйи.

¹⁶ Гаддин баяр:

Цифион, Хагги, Шуни, Эцбон, Ери, Ароди ва Арели.

¹⁷ Ашерин баяр:

Имна, Иш'ва, Иш'ви ва Брия. Дурарин чи – Серах. Брияйин баяр: Хевер ва Малкиил.

¹⁸ Му бицІидар Якъубдиз Лаванди чан риш Лияйиз гьаравашди туву Зилфийикан гьахьидар ву. Вари – йицІийирхьур кас.

¹⁹ Якъубдин хпир Рахиликан гьахьи баяр:

Юсуф ва Вениамин. ²⁰ Египетдиь Юсуфдиз Гелиополиь диндин гьуллугьчи Потиперайин риш Аснатди Манасна Ефраим баяр хуру.

²¹ Вениаминдин баяр:

Бел, Бехер, Ашбел, Гера, Нааман, Ехи, Рош, Муппим, Хуппим ва Ард.

²² Мурар Якъубдин хпир Рахилин баяр вуйи. Вари – йицІиюкьур кас.

²³ Дандин бай:

Хушим.

²⁴ Нефталимдин баяр:

Яхцел, Гуни, Ецер ва Шиллем.

²⁵ Му баяр Якьубдиз, Лаванди чан риш Рахилиз гъаравашди туву Билхайикан гъашидар вуйи. Вари – ургур кас.

²⁶ Якьубдихъди Египетдиз гъафидар, баярин хпар ктарди, дугъан вари диш наслар – йирхъцІурна йирхъур кас вуйи. ²⁷ Думуганайиз Египетдиъ Юсуфдиз бабкан гъахъи баяр кьюр вуйи. Египетдиз гъафи Якьубдин хизан ургцІур касдикан ибарат вуйи.

²⁸ Якьубди Юсуфдихъна, Гошендиз чпин улихъна Юсуф гъюри кІури, улихъди Ягъуда гъаънийи. ²⁹ Юсуф, аъраба ккибтІуз буйругъ тувну, чан адаш Израил къаршуламиш апІуз Гошендиз гъушнийи. Магъа думу чан адашдин улихъ хъа: Юсуф адашдин гардандиъ архъру. Юсуф адашдин хабаъ къаназ ишури гъузнийи.

³⁰ Хъа Израили Юсуфдиз гъапи:

– Сарун уву йиз улариз чІивиди гъяркхъантина, гъачІишра баладарзуз.

³¹ Юсуфди чан гъардшаризна адашдин хуландариз гъапи:

– Узу фяряуъндихъна гъягъидиза ва дугъаз: «Ханан жилариин яшамиш шулайи гъардшарна йиз адашдин хал-хизан узухъна дуфна. ³² Му адмийир габнар ву; дурари мал-къара уьбхюри шулу. Дурари чпихъди чпин мал-къарайин лижарна чпин мутму гъабхну», – пидиза. ³³ Фяряуънди учвуз дих дапІну: «Фу кеспнан адмийир вучва?» кІури гъерхиган, ³⁴ учву гъамци жаваб тувай: «Учу, яв лукІар, ич абйирси, бицІидихъанмина мал-къарайиин эллешмиш духънайидар вуча». Хъа дугъу Гошен жилиин учву гъитди, гъаз гъапиш египтари марччар уьрхрудар чиркиндар вуди гъисаб апІура.

47 ¹Фяряуьндихъна гъафи Юсуфди гъапи:
 – Йиз адашна гъардшар Ханаан жиларилан
 чпин мал-къарайин лижарна вари мутму хъади дуфна.
 Гъамусяаьт дурар Гошендиъ а.

²Дугъу, чан гъардшаригъян хъур кас гъядягъну,
 фяряуьндиз улупуз хъади гъахуру. ³Фяряуьнди дура-
 рихъан гьерхру:

– Учву фу ляхнар апІури шулчва?

Дурари:

– Учу, яв лукІар, ич абйирси, габнар вуча, – гъапи,
⁴хъа дурари давам гъапІу:

– Учу му жилариин гъурабйир вуча, фицики Хана-
 андиъ пис гаш’вал абхъна. Яв лукІариз чпин сюрйир
 уърхру йишв адар, гъаддиз учуз, яв лукІариз, Гошендиъ
 яшамиш хъуз ихтияр тува.

⁵Фяряуьнди Юсуфдиз гъапи:

– Яв адашна гъардшар увухъна дуфна. ⁶Египетдин
 вари жил яв улихъ хъа, дурариз, яшамиш хъуз, варитІан
 ужубсиб йишв улуп. Гъит Гошендиъ яшамиш ишри.
 Эгер дураригъ йиз мал-къарайиз лигуз ужудар гъаш,
 дурар йиз мал-къарайиз лигрударди деркк.

⁷Хъа Юсуфди чан адаш фяряуьндихъна гъахи.
 Якъубди фяряуьндиз уж’вал ккун гъапІу. ⁸Фяряуьнди:

– Швнуд йис вуяв? – гьерху.

⁹Якъубди фяряуьндиз:

– Варжна сумчІур йис вуйиз му дюньяйиъ яша-
 миш шули, рякъяр ккадаури, – гъапи. – Му ду-
 мукъан ярхи уьмур дар, вушра гизаф читин йисар
 гъахънийиз. Хъа йиз абйиринси ярхи уьмрихъна
 дуфнадарзу.

¹⁰Фяряуьндиз уж’вал ккун дапІну, Якъуб гъушу.

¹¹ Юсуфди, фяряуьнди гъапиганси, чан адашдизна гъардшариз Египетдиъ варитІан ужудар вуйи Раамсес ругариин яшамиш хъуз жил туву. ¹² Юсуфди чан адаш, гъардшар ва вари тухум, гъардин хизандиъ айи бицІидарин къадарназ дилигну, ипІрубдихъди тямин гъапІу.

Египетдиъ – гаш

¹³ Хъасин пис гаш’валиан варишваъриан рузи хътІабццуру. Египетна Ханаан гаш’вали гъаллаш дапІнайи.

¹⁴ Рузи масу туври, Юсуфди фяряуьндин хазнайиз Египетдиъна Ханаандиъ айи-адру вари арс уч гъапІнийи. ¹⁵ Сарун я Египетдиъ, я Ханаандиъ арс имдайи. Египтари, Юсуфдихъна дуфну, кІуру:

– Учуз рузи ча! Гъамус яв уларикк учу йихну ккунди айвуз? Арс хътІабццнийич.

¹⁶ – Эгер арс хътІабццнуш, – жаваб туву Юсуфди, – мина ичв мал-къара абкъинай. Мал-къарана рузи гъюдохидихъа.

¹⁷ Дурари чпин лижар хъаъну гъафи. Юсуфди рузи мал-къарайихъ – гъяйвнар, марччар, цІигъар, хюнйир, дажйир – гъюдохюз хъюгъю. Думу йисан дугъу инсанар чпин вари мал-къарайихъ гъадабгъу ипІрубдихъди ацІу. ¹⁸ Хъа йисан дурар Юсуфдихъна гъамци кІури гъафи:

– Увхъан жин апІурадарча, ич агъа, ич арсра, мал-къарара ккудуркІнийич, вари увухъна гъафну. Учуз, ич жанариланна хутІларилан гъайри, сарун увуз тувуз ужуб имдарич. ¹⁹ Гъамус учура яв уларикк йикІуча, жиларра ккадахъуз гъитча? Гъадагъ увуз руздихъ учуна ич хутІлар. Учу, ич хутІларра хъади, фяряуьндиз лукІар хъидича. Анжагъ учуз, учу чІивиди гъузбан ва хутІлар ккададахъбан бадали, тум ча.

²⁰ Гьамци Юсуфди фяряуьндиз Египетдин вари жилар гьадагьуру. Египтари, саркъан гьидидитди, вариди чпин хутІлар масу тувнийи – гьацикъан ахью гаш абхънийи. Вари жил фяряуьндин хусусивализ илтІибкІнийи. ²¹ Хъа египтар, гьюкуматдин му гьирагъдихъан гьадабгъуб тмунуб гьирагъдихъанакъан вари, Юсуфди фяряуьндин лукІариз илтІикІнийи. ²² Анжагъ египет диндин гьуллугъчйирин хутІлар Юсуфдихъан гьадагъуз гьахъундайи – диндин гьуллугъчйир фяряуьнди уьрхюрайи ва гьаддиинди ипІурайи, гьаддиз дурари чпин хутІлар масу тувундайи.

²³ Юсуфди египтариз гьапи:

– Сарун учвуна ичв хутІлар фяряуьндиндар ву, гьаддиз, магъа учвуз тум, хутІлар урзай. ²⁴ Гьамусдихъантина бегьернан хьубпи пай фяряуьндиз тувдичва, хъа хьубдик юкъуб пай – тумразна учвуз, ичв хулан-дариз ва ичв бицІидариз ипІуз гьубзри.

²⁵ Египтари гьапи:

– Уву учу аьжалихъан гьюрхюнва! Ич агъа, уву учухъна рягьимлу вуйва. Гьамусдихъантина учу фяряуьндин лукІар вуча.

²⁶ Юсуфди дебкку гьюкум Египетдиъ гьамусра хъапІри ими: ккадабцІу бегьернан хьубпи пай фяряуьндиз тувра. Анжагъ диндин гьуллугъчйирин жилар фяряуьндихъинди гьушундайи.

²⁷ Израилин тухум Египетдин Гошен жилариин ерлешмиш гьаши. Душваъ дурарихъ жилар хьиршу. Дурарин тухум бегьерлу ва артухъ гьаши.

²⁸ Якъуб йицІиургуд йисан Египетдиъ гьузнийи. Думу варжна ягъчІвурна ургуд йисан яшамиш гьахънийи. ²⁹ Чан йикІру вахт хьубкъган, дугъу Юсуфдиз дих гьапІу ва гьапи:

– Узухьна рягымлу йихь, йиз бакьбакьикк* хил кквивнумиди ху апІин, увуз кІваьлан гьадрархди йиз тІалаб тамам апІин: узу Египетдиъ микиван! ³⁰ Узу ихь абйирихьна гьушиган, узу Египетдиан гьайих ва гьадрар кивнайи йишваъ кив.

Юсуфди гьапи:

– Узу уву гьапибси апІидиза.

³¹ – Ху апІин, – гьапи Якъубди.

Юсуфди ху гьапІу ва аьхний айи Якъубдира кІул хьапІу.

Манас ва Ефраим

48 ¹СацІиб вахтналан Юсуфди, чан адаш иццура-йиб аьгью дубхьну, дугьахьна чан баяр – Манасна Ефраим хьади гьюру.

² – Яв бай Юсуф дуфна, – гьапи Якъубдиз.

Думу гужназ аьхнийн деу ³ ва Юсуфдихьинди ил-тІикІу:

– Ханаан жилиин али Луз шагьриъ, Кьудратлу Заанур ачмиш гьахьунзуз. Дугьу узу ужувлакк ккаьну, ⁴ гьапизуз: «Узу яв тухум бегьерлу ва артухь апІидиза. Узу увлантина гизаф халкьар апІидиза, ва му жил яв наслариз гьаргандиз вуди тувдиза». ⁵ Ва магьа гьамус, – гьапи Якъубди Юсуфдиз, – узу гьайиз Египетдиъ гьахьи кьюрид яв баяр йиз ликрихь хьитІраза. Сарун Ефраимна Манас, Рувимдихьдина Симеондихьди сабси, йиз баяр хьиди. ⁶ Ефраимдинна Манасдин кьялхьан увуз гьаши веледариз чпин аьхюну гьардшарин мал-мутмуьйикан пай рубкьиди. Гьаз гьапиш, имбуну яв веледар узу йиз баярди гьисаб апІурадарза.

* ^{47:29} Думу вахтари гьамциб аьдатнийнди ху апІури шуйи.

Дурар яв баяр, йиз худлар ву. ⁷Узу Паддандиан кьяляхъ хъадакнугъюрыйи вахтна Ханаандиъ, Эфратайихъан ярхла дарди, рякъюъ йиз Рахил гъакІнийиз. Узу думу гъадушваъ, Эфратайиз (гъамус душваз Вифлеем кІура) гъябгъюрыйи рякъюхъ, кивунза.

⁸ Израили, Юсуфдин бицІидариз дилигну, дугъ-хъан гьерху:

– Мурар фужар ву?

⁹ – Мурар, Заанури узугъамшваъ багъиш гъапІу йиз баяр вуйиз, – жаваб туву Юсуфди.

– Узухънаси хъади гъач дурар, – гъапи Израили. – Узу РАББИЙИКАН берекет хъуб ккун дапІну, дурар йиз ирсан эйсйир шлуганси апІидиза.

¹⁰ Къабивалиан Израилин уларин акв зяиф гъабхъ-нийи – дугъаз рябкъюри имдаи. Юсуфди бицІидар дугъан багахънаси гъапІу. Израили дурар, макар дапІну, хабаъ тІау. ¹¹ Хъа Юсуфдиз гъапи:

– Йиз уву рякъюзра умуд кадайиз, хъа магъа Заанури яв бицІидарра рякъюз гъитунзухъди.

¹² Юсуфди, бицІидар Израилин къамкъарилан алдагъну, чпин адашдиз жилиинакъан икрам гъапІу.

¹³ Юсуфди чан баяр Израилихъна духнайиган, Ефраим чпин адашдин арччул гъвалахъ (Израилиз гагул гъвал шула), хъа Манас гагул гъвалахъ (Израилиз арччул гъвал шула) дийигънайи. ¹⁴ Израили чан арччул хил бицІину бай Ефраимдин кІул’ин, хъа гагул хил ахъюну бай Манасдин кІул’ин, гъюдохну иливу.

¹⁵ Хъа Израили Юсуфдиз гъамцдар ужувлан гафар гъапи:

– Заанури – Дугъан улихъ йиз абйир
Ибрагъимна Исакъ яшамиш гъахъну,

Заанури – гьарган ва гьамусра
узу уьрхюрайи йиз Марччлихъан ву Думу,
¹⁶ йиз Малайик вуйи Заанури –
узу гьарсаб балайиккан Ккадаърур
ву Думу –
гъит баяр ужувлакк ккаъри!
Гъит дурариина йиз ва йиз абйир
Ибрагъмдинна Исакъдин
ччвур гьарабхри!
Дурарин насил жилариин гизаф хьибди.

¹⁷ Юсуфдиз чпин адашди Ефраимдиин арччул хил иливну гъабкъю, ва дугъу дици гъапIуб Юсуфдиз къабул гъабхъдар. Юсуфдиз, адашдин хил дибисну, Ефраимдилан Манасдиин иливуз ккун гъабхьи.

¹⁸ – Я адаш, дици ваъ, – гъапи Юсуфди. – Аьхюнур гьамунур ву, арччул хил гьамгъуин илив.

¹⁹ Хъа Израили дици гъапIундайи ва гъапнийи:

– Узуз аьгъязуз, йиз бай, узуз аьгъязуз. Гъадгъалан-
тинара зурба халкъ арайиз гъибди. Хъа бицIину чве,
аьхюнуртIан аьхюр хьиди ва гьамгъалантина гизаф
халкъар арайиз гъиди.

²⁰ Гъадму йигъан Израили Ефраимдиз ва Манасдиз
уж'вал ккун гъапIну ва гъапну:

– Израилари ичв ччвурар уж'вал вуди дисиди ва
пиди: «Гъит Заанури увкан Ефраимдизна Манасдиз
ухшар вуйир кадаъри!»

Гьамци дугъу Ефраим Манасдин улихъ деркку.

²¹ Хъасин Израили Юсуфдиз кIуру:

– Багарихъди узу йикIиди. Заанур учвухъди хьи-
ди ва Дугъу ичв абйирин ругариина къяляхъ гъахи-
дичву. ²² Узу увуз артухъди, яв гьардшаригъ уву зина

вуйивализ дилигну, аморей халкъдихъан турииндина
чИмриинди гъадагъу Шехем дагълар тувдизавуз.

Якъубди чан баяриз уж'вал ккун апІуб

49 ¹Якъубди чан баяриз дих гъапІу:
– ИлтІикІай узлан, учвуз фу шулуш, узу учвуз
пидизачвуз.

²Якъубдин баяр, багахъ йихъай!
Израилихъ, ичв адашдихъ, хъебехъай!

³Рувим – уву йиз сарпир, йиз къувват,
йиз жилирвалин гужнан сабпи бегъер,
заанвалииндира сарпир,

къувватнииндира сарпир вува!

⁴Селси мютІюгъ апІуз даршлур,
сарун хъидарва уву сарпир,
яв адашдин аьхниъ дахъур,
йиз дахъру йишв кабцІур!

⁵Симеонна Левий – чвйир,
дурарин турар инсаф адру яракъ ву!

⁶Дарза дурарин ниятарин иштиракчи,
дарза дурарин мажлисариъ шлур,
хъял гъафиган, адмийир йивну йикІрудар,
кефназ йицарин табар къатІ апІрудар.

⁷Балайикк ибшри чпин гъадмукъан пис хъял,
чпин гъадмукъан инсафсуз алархъуб!
Якъубдин баяригъинди гатІахъидиза чиб,
Израилин насларигъ рагъидиза дурар!

⁸Ягъуда, гъардшари апІиди яв тяриф!
Яв хил хъибди душмнарин хяртІахъ,

яв улихъ яв адашдин баяри апІиди икрам.

⁹ Уву, Ягьуда, йиз бай, жигьил аслан,
хюрч хьтарди хьтадакрур.

Дахьнайиганра, уву аслан вува!

Шилхьан шул кучуз дидик?

¹⁰ Ягьудайихъ гьарган паччагьвалин
маргъ хьибди.

Гьарган дугъан насларихъ хьибди
думу чумакъ,

дидин Эйси гьяйизкъан —

вари халкъар Чаз мютЮгъ шлур.

¹¹ Дажи дугъу чан кибтІди тІумтІин шилик,
гьудугъ — варитІан ужуб кюлик.

Дугъу палтар чан урччиди чяхрик,
алабхьруб чан кажабгьиди тІумтІин ифдик.

¹² Улар хьиди дугъан, чяхиртІан кІару,
Спар хьиди дугъан, никктІан лизи.

¹³ Забулун хьиди яшамиш

гьирагьдихъ гьюлин, —

душв хьибди, дерккрушв гимйир.

Сяргьатар думу рукьиди Сидондихьна.

¹⁴ Иссахар ву гужли дажи,

гьагьарин арайиъ рягьятвал

гьадабгьури дабхьнайи.

¹⁵ Рягьятвал гьадабгьрушв чан,

чаз гьабкъюб ужуйи,

чаз кабалгру чан жил,

чаз гьабкъюб уччуйи,

гьаддиз чан къял къяни апІиди гьагьнакк

ва дубгиди азадвал чан.

¹⁶ Гъабхиди Данди гъюкум тухмин чан,
фицики мура Израилин саб тухум ву.

¹⁷ Дан хъиди битІси, рьякъюхъ хъайи,
агъу йивру гюрзеси, жилгъайиъ айи,
гъяйвнин ликариз йивури кІалам,
къяляхъинди ахъруси атлу.

¹⁸ Жан РАББИ, Уву уърх узу!
Кюмекназ Яв ккилигураза!

¹⁹ Алархъиди Гаддин тІафлар,
хъахъди ликарихъ дурарин думу,
чавра апІури, тІафлар тІараш.

²⁰ Ашерин хъибди бегъем хураг.
Паччагъдин суфраийиз лайикъ
вуйи ицишнар
хрур хъиди думу.

²¹ Нефталим – азадвализ деебтнайи жейран,
бабкан хру бицІидар уткан.

²² Юсуф – шир тІумтІин бегъерлу,
булагъдихъ хъайи тІумутІ бегъерлу,
цалкан кюлер кидиржнайи.

²³ Алархънийи дугъ’ин чІимрар хъайидар.
Дурари гъахъну йивури писди.

²⁴ Хъа дугъан чІимир гъубзну дизигну.
Дугъан гужли хилар зирекди гъузну,
Якъубдин Заанурин,

Къувватлурин кюмек дубхъну,
Израилин Гъарзнан,
Марччлихънин кюмек дубхъну,

25 яв адашдин Заанурин, яв гъайгъушнаъ
 Айирин кюмек дубхъну,
 Къудратлуурин, уву ужувлакк
 Ккъайраирин кюмек дубхъну,
 ургъбиинди завариан мархъар,
 деетбиинди нирар, жилариан удучІвурайи,
 артмиш апІбиинди наслар,
 увлан улдучІвурайи,
 тувбиинди мал-марччлин лиж,
 гъисаб апІуз даршулайи.

26 Яв адашдин ккун апІурайи ужувлар,
 зиина ву дагъларин девлетартІан,
 кюгъне тепйирин бегьертартІан.
 Гъит дуарар вари алди ишри
 кІул'ин Юсуфдин,
 гъардшарин арайиан заан
 дапІнайирин унтІ'ин.

27 Вениамин ву вягыши жанавар,
 гвачІин хъайизра гъибисуб хъгипІрур,
 хюрч хябяхъган пай апІрур.

28 Магъа фицдар вуш Израилин йицІикъюб тухум ва
 магъа, уж'вал ккун апІури фици гъапнуш чпин адашди:
 гъардиз, чав лайикъ шулайиб, ккун гъапІнийи дугъу.

Якъубдин абжал

29 Якъубди дуарариз гъамциб буйругъ тувнийи:

– Узу йиз абйирихъна гъягъюраза. Узу, йиз абйи-
 рихъди, Эфрун кІуру хеттжвуван хутІлиъ айи дюрхъяъ
 кивай, 30 Думу дюрхъ Ханаандин ругариин али Мамре
 кІурушван багахъ хъайи Махпела хутІлиъ а. Му хутІил

Ибрагъимди хеттжви Эфрундихъан гыййихдар кивуз кІури масу гъадабгънайиб ву. ³¹ Душваъ кивна Ибрагъимна дугъан хпир Сара, Исакъна дугъан хпир Ребека. Душваъ узу кивназа Лияра. ³² ХутІилра ва душваъ айи дюрхъра хеттарихъан масу гъадагънайидар ву.

³³ Баяриз буйругъар тувну, Якъуб аьхникк дахъру ва йикІуру, думу абйирихъна гъягъюру.

50 ¹ Юсуфди адашдин бедендилан хабар алдагъуру ва, ишури, дукІнайирин машназ мак гъапІу. ² Юсуфди чан гъуллугънаъ айи жрягъариз Израилин беден дурубтІуз мялгъямариан апІуз буйругъ туву. ³ ЯгъчІвур йигъан, гъаци апІуз гъадмукъан йигъар гъягъюйи, жрягъари беден мялгъямариан апІури гъахъи ва ургІур йигъан египтари дерд-гъам зигури имийи. ⁴ Саламдин вахт ккудубкІиган, Юсуфди фяряуьндин багахъ хъайи гъуллугъчйирикан гъамци пуб ккун гъапІу:

– Эгер узу ичв улихъ гъюрмат гъазанмиш гъапІнуш, фяряуьндиз гъамци йипай: ⁵ йиз адашди учв гъачІиган, улихъдимиди Ханаандиъ чав гъязур дапІнайи дюрхъяъ кив дупну, узухъди чаз гаф тувуз гъитну. ТІалаб апІураза, узу йиз адаш кивуз дина дестуб, хъа, думу кивну, къяляхъ гъидиза.

⁶ Фяряуьнди ихтияр туву:

– Гъарах, яв адаш кив. Яв туву гаф тамам апІин.

⁷ Юсуф адаш кивуз гъушу. Дугъахъди фяряуьндин вари гъуллугъчйир, агъсакълар ва Египет жиларин вари аьхюдар, ⁸ Юсуфдин вари хизан, дугъан вари гъардшар, ва вари дугъан тухум гъушу. Гошен ругариин анжагъ мал-къарана бицІидар гъузнийи. ⁹ Дугъахъди аьрабйир, атлуйир ва къадарсуз халкъ хъайи.

¹⁰ Иордан нирин тмуну гъирагъдихъ хъайи Горен-Атаддихъна хъуркъиган, дурари варидари зурба ва учІвру ишуб ккебгънийи – ургуд йигъан дурар Юсуфдин адашдихъ ишури имийи. ¹¹ Думу ругариин яшамиш шулайи хананей адмийириз Горен-Атаддиъ айи салам гъябкънийи ва гъамци пуз хъюгънийи:

– Фукъан учІвруди ишурадариин египтар!

Иордан нирин тмуну гъирагъдихъ хъайи думу йишваз Авел-Мицраим («египтарин ишал») кІури гъахъи.

¹² Баяри чпин адаш Якъубдин буйругъ тамам гъапІнийи: ¹³ дугъан беден Ханаандиз гъубхнийи ва Мамрейихъан ярхла дарди Махпела хутІлиин али, саб вахтна Ибрагъимди хеттжви Эфрундихъан гъийихдар кивру йишв вуди гъадабгъу, дюрхъяъ кивнийи. ¹⁴ Якъуб кивбалан къяляхъ, Юсуф, дугъан гъардшар ва вари хъади гъахъидар Египетдиз къяляхъ хътаркнийи.

¹⁵ Гъамус, адаш йикІбалан къяляхъ, Юсуфдин гъардшар фикрарик кахъу: «Гъамусра Юсуфдик ухъкан хъял кмишул белки, хъа эгер дугъаз, чаз туву дердналан хъял алдабгъуз ккун гъабхъиш, фу шулу?» ¹⁶ Дурари Юсуфдихъна гъамци йипай кІури гъаъру:

– Учв йикІайиз ихъ адашди увуз ¹⁷ гъамциб васият гъапІнийи: «Талаб апІураза, гъардшарин гуннагъдилан – увуз дурари гъапІу писвалилан, хил алдабгъ». Гъаддиз ккун апІурача, хил алдабгъ учлан, фицики учура яв адашдин Заанурин лукІар вуча!

Гъаму гафарихъ хъпехъури, Юсуф гъишнийи.

¹⁸ Гъардшар чибра гъафнийи ва, дугъан улихъ жилинакъан икрам дапІну, гъапнийи:

– Гъамусдихъантина учу яв лукІар вуча!

¹⁹ – ГучІ мапІанай, – гъапи Юсуфди, – узу Заанур вуйинхъа? ²⁰ Учву узуз писвал апІуз ккайчва, хъа

Заанури думу ужувлаз илтІибкІну: гьаддилантина фукъан инсанар гьюрхну! ²¹ ГучІ мапІанай. Узу ичвра ва ичв бицІидаринра гьайгьушнаъ хьидиза.

Му гафари гьардшар сикин гьапІинийи ва дураp ккаарцнийи.

Юсуфдин аьжал

²² Гьамци Юсуф чан багахълуйирра хьади Египетдиъ ерлешмиш гьахънийи. Дугъу варжна йицІуд йисан уьмур хьапІнийи. ²³ Дугъаз Ефраимдин худларра кмиди гьяркънийи, дугъу Манасдин балин — Махирин — бицІидарра чан ликрихъ хьитІнийи.

²⁴ — Багарихьди узу йикІиди, — гьапи дугъу гьардшариз. — Хъа гьациб йигъ гьибдики: Заанури учву кІваин апІиди ва учву мушв'ан Чав Ибрагьимдиз, Исакъдиз ва Якъубдиз гаф тувну улупнайи ругариина гьахидичву.

²⁵ Юсуфди, Израилин баярикан Заанури чиб кІваин гьапІган, чпихьди Египетдиан чан гьузу кІурбар гьахуз, чаз — Юсуфдиз гаф тувуб ккун гьапІнийи.

²⁶ Юсуф варжна йицІуд йисаъ ади гьакІнийи. Бенденра мялгьамариан дапІну, ишкІиъ итну, Юсуф Египетдиъ гьитнийи.

Жугъдарин улихъ вахтарин сакъюдар аьдатар

Аьдат	Гъавриь ккауб	Наан каш
Заануриз, Дугъан ччвурнан ерина, РАББИ («йиз Аьхюр») кІури гъахъну	Заанурин ччвур пуб гъада- гъа вуди гъабхъну.	2:4 ва душвхъан- тина
гъараваш ди- шагъли жвуван жилириз тувуб	Ригъ гъудубчІвру терефнаъ айи уьлкйирин гъамциб аьдат ади гъабхъну: би- цІидар даршулайи хпири чахъди хъайи гъараваш ди- шагъли чан жилириз туву- йи. Хъа чан жилиरिकан ду- му гъараваш дишагълийиз гъахъи бицІидар хпири чан ликрихъ хъитІуйи.	16:2
урнарихъ деуб	Шагърин айтІинди учІвру урнарихъишв жмяаьтдин гим вуди гъабхъну, гъаду- швахъ чпин сударра кмиди апІури гъахъну.	23:10
бакъбакъикк хил ккивуб	Ижми ху апІбан аьдат.	24:2; 47:29

Жугьдарин улихь вахтарин сакьудар аьдатар

аьхюнурвал	Аьхюнурвал – чвийрин арайиь аьхюну бализ гьюрмат хьувал ва, ирс пай апI-руган, артухьди ирс рубкьувал ву.	25-пи кIул
адашди, берекет хьуб ккун апIуб	ЙикIури ахнийь айи адашди чан аьхюну бализ дих апIуйи ва Заанурикан, дугьан хизандиз берекет хьуб ккун апIуйи ва чаллантина гьубзнайи ирснан аьхювал дугьан хилиь ивуйи.	27-пи кIул
гирамиб вуди гьван дубсуб	Улихь вахтари, му йишв гирамиб ву кIури улупбан бадали гьван вая гьванарин кIеле дубсуйи.	28:18
оливкйирин ччим улубзуб	Гирамиб (гирамир) вуди жара апIбан ва Заануриз бахиш вуди дебккбан (дерккбан) аьдат.	28:18
чвуччву чан гьа-кIи чвуччвун хпир дитуб	БицIир дархьиди гьакIи чвуччун хпир, тмуну чвуччвуз дитри гьахьну. Мици, чан чвуччвуз наслар ишри кIури апIуйи.	38-пи кIул

Къадар улупбан уълчмйир

гъагънан, манзилнан ва бушлугънан къадар улупру кюгъне жугъдарин уълчмйир	кюгъне уълчмйириз барамбар гъамусдин къадар
(жугъдарин) саб луху	фукъан убшруш улупру уълчме, 7 литритІан цІиб артухъ убшруб
бека	гъагъишин улупру уълчме, 6 грамсиб гъагъишин
кесита	мялум дару кюгъне пулин къадар улупру уълчме
хъуршил	ярхишин улупру уълчме, 50 сантиметркъансиб
шекел	гъагъишин улупру уълчме, гъацира пулин къадар улупруб (арсран гъагъ), 11,5 грамсиб

АдатІнайи китабар

Маркдин инжил	1997
Лукайи ктибту Ужувлан хабар	2000
Ужувлан хабар	2004
Исайикан ихтилатар	2010
ЦІийи Йикърар	2010
Рут, Юнус	2013
Эстер, Даниял	2016
Дюз уъмриз насигъятар	2018

